

Πληροφορίες
για συμμετοχή
στην "Ανθολογία

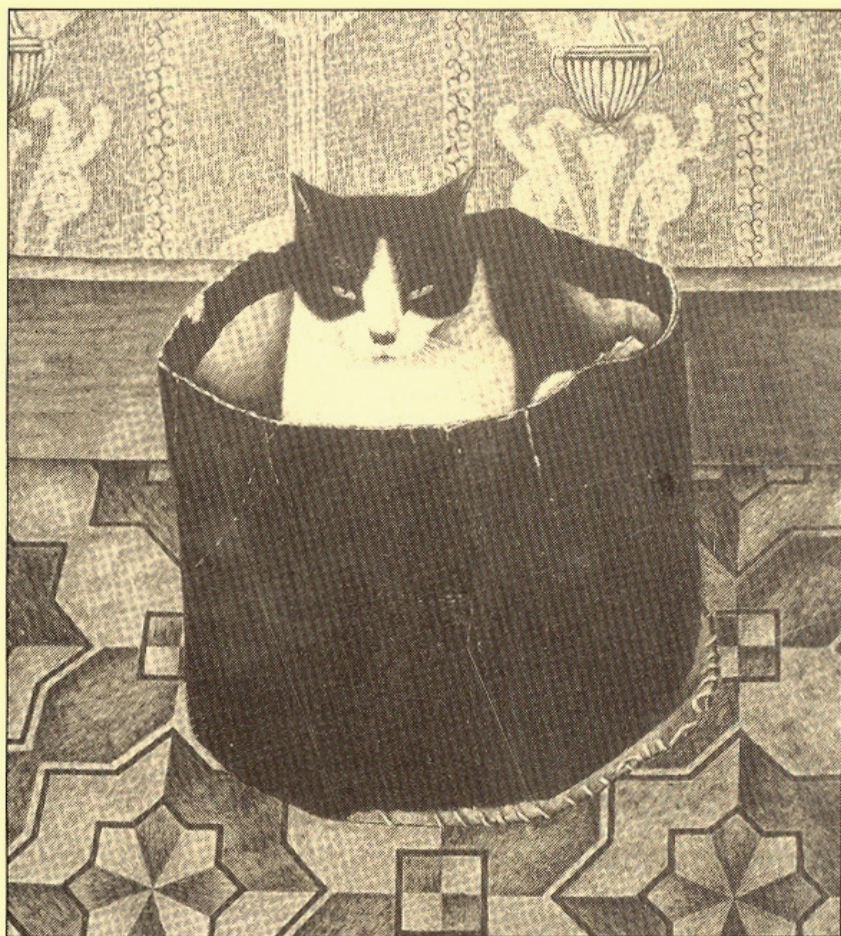

ΔΑΥΛΟΣ

Ο Ο.ΤΙΕΙΝΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ
ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΦΟΙΝΙΚΙΣΜΟΣ ΧΩΡΙΣ ΠΟΔΙΑ

᾽Ανδριώτης-Σετάτος υπέρ τῆς «Κρητικῆς θεωρίας»

ΗΘΙΚΑ ΕΚΤΕΘΕΙΜΕΝΟ ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΩΔΙΝΕΣ ΚΑΙ ΤΟΚΕΤΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα,
105 58 Ἀθήνα
Τηλέφωνα: 32.23.957 ἢ 98.41.655

Τὰ γραφεῖα τοῦ Περιοδικοῦ
λειτουργοῦν πρωῒνες ὥρες
9.30-13.30, καθημερινά.

Ἱδιοκτῆτης — Ἐκδότης —
Διευθυντής:

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ

Ἀχιλλέως-Μουσῶν 51,
Π. Φάληρο

Φωτοστοιχειοθεσία- Ἀτελιέ:
Ν. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ.
Μάγερ 11, Ἀθήνα, Τηλ. 5221792
Ἐκτύπωση-Βιβλιοδεσία:
«ΒΑΣΙΛΑΚΟΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»
Καλλιδρόμου 10
Μπουρνάζι-Τηλ. 5726819

Τιμὴ τεύχ. δρχ. 230
Ἑτήσια συνδρομὴ δρχ. 2.500
— Ὁργανισμῶν δρχ. 4.000
— Φοιτητῶν δρχ. 1.500
— Ἐξωτερικοῦ δολ. 50

Διαφημίσεις δὲν δημοσιεύονται.
Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται

Ἐπιτρέπεται ἡ ἀναδημοσίευση
ἄρθρων τοῦ ΔΑΥΛΟΥ ὑπὸ τὸν
ὅρον ὅτι θὰ ἀναφέρεται ρητὰ ἡ
πηγὴ τους

Ὅλες οἱ συνεργασίες, τὰ βιβλία
καὶ τὰ ταχυδρομικὰ ἐμβάσματα
στὴ διεύθυνση:
Δημήτρη Λάμπρου, Μουσῶν 51—
17562 Παλαιὸ Φάληρο, Ἀθήνα

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητές
ποῦ ἀλλάζουν διεύθυνση, νὰ τὸ
γνωστοποιοῦν σὲ τὸ περιοδικό.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 3812:

Ὡδίνες καὶ τοκετὸς τῆς Αὐτοπαιδείας

Δ.Ι.Λ.

ΣΕΛΙΣ 3813:

Τὸ Ἑλληνικὸ Ἀλφάβητο καὶ ὁ Ν. Ἀνδριώτης

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΩΡΑΛΙΔΗΣ

ΣΕΛΙΣ 3823:

Ἐπιλογὴ ἐπιστολῶν ἀναγνωστῶν

Ι. ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Μ. ΔΑΝΙΚΑΣ, Κ. ΜΑΡΚΑΤΟΣ

ΣΕΛΙΣ 3828:

Τὸ φαινόμενο καὶ ἡ ἀλήθεια

ΛΑΜΠΡΟΣ ΝΤΟΚΑΣ

ΣΕΛΙΣ 3835:

Ὁ,τιναιϊκὴ ποίησης (Ρίτσος-Βρεττάκος)

ΣΠ. Γ.Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΣ

ΣΕΛΙΣ 3853:

Ὅχι ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ, ἀλλὰ ΙΣΤΟΡΙΑ (δ)

Η.Λ. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ 3859:

Γλωσσικὰ ἐκ Βεργίνας...

ΔΕΙΝΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣ

ΣΕΛΙΣ 3867:

Ἡ ἀντίφαση τῆς Προόδου

Θ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΠΟΙΗΣΗ:

Προπέρτιος (ἀνέκδοτη μετάφραση), Ι. Ἀργυρίου, Σπ.
Νόνικας, Ν. Κεχαγιάς-Ναίθωνας

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ:

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ: Σελ. 3821 • ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ: Σελ.
3851

ΔΙΗΓΗΜΑ: Σελ 3863 • ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ: Σελ 3867

᾽Ωδίνες καὶ τοκετὸς τῆς Αὐτοπαιδείας

Μιά τάξη πραγμάτων ἔλλογη καὶ ὁ-
μολογία μεταδίδει καὶ ἀκτινοβολεῖ στὸν αἰ-
ῶνα τῆς καί, σὺν παράδοσιν πιά, στοὺς
μεταγενέστερους τὴν ἱστορικὴν ὑγεία.

Μιά τάξη πραγμάτων ἔκτροπη καὶ διά-
στροφη μεταδίδει καὶ ἀκτινοβολεῖ τὴν ἱ-
στορικὴν παρακμή.

Ὅλοι οἱ διαφωτιστὲς ὄλων τῶν ἐπο-
χῶν, ἀπὸ τὸ Σωκράτη καὶ τὸν Πλάτωνα
μέχρι τοὺς νεώτερους Ἑκκαιρισιστὲς
καὶ τοὺς σημερινούς θεωρητικούς τῆς
πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς «ἀνορθώ-
σεως» ἢ «ἀλλαγῆς», γελάστηκαν, συνε-
πῶς, θεωρώντας ὡς πανάκεια τῶν δεινῶν
τοῦ ἀνθρώπινου Πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀν-
θρώπινης ζωῆς τὴν ἐκπαίδευση. Ἡ
«Παίδευση» ὡς σχολικὴ Παιδεία, ὡς Τέ-
χνη, ὡς Διοίκηση, ὡς «Πνεῦμα» γενικὰ
μπορεῖ νὰ εἶναι κατὰ περίστασιν ἱατρὸς
ἢ δολοφόνος.

Σήμερα, πού ἡ Παίδευση γενικὰ κατὰ-
ντησε ὄχι ἀπλῶς παθητικὸς διεκπεραιω-
τὴς τῶν παρανοϊκῶν ἐπιδιώξεων μιᾶς διά-
στροφης τάξεως πραγμάτων ἀλλὰ ὁ ὑπ'
ἀριθμὸν 1 ἰσχυρὸς βραχίον ἐπιβολῆς
τῆς, σήμερα πού τὸ Πνεῦμα γενικὰ χάρι
στὴν ὑπερανάπτυξη τῶν μεθόδων καὶ μέ-
σων ἐξουσιαστικῆς δράσεως (τεχνολο-
γία, ὀργάνωση, δόγμα) ὑπόκειται ὁλο-
κληρωτικὰ στὴν ὑπέρτατη ἀρχὴ τῆς Δυ-
νάμεως καὶ ἔχει ἀποκόψει τὸν ὁμφάλιο
λῶρο του μετ' τῆς φυσικῆς μητέρας του, τὴν
ἐλευθερὴν ἀναζήτησιν τῆς Ἀλήθειας, ἢ
θέση ὅτι μόνον ἀπὸ τὴν Παιδεία μπορεῖ
κανεὶς νὰ προσδοκᾷ κάτι εἶναι ὄχι ἀ-
πλῶς ἀφελὴς ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνος. Καὶ
ἂν οἱ παλαιότεροι φορεῖς τῆς θέσεως αὐ-
τῆς εἶχαν ὡς ἐλαφρυντικὰ τὰ στοιχεῖα ὑ-
γείας τοῦ αἵωνα τους ἢ κάποιες δυνατό-
τητες ὑπάρξεως μιᾶς Παιδεύσεως ἐξω ἀ-
πὸ τὰ πλαίσια τῆς Δυνάμεως, οἱ σημερι-
νοὶ ὁμοιδεάτες τοὺς κρέμονται μετὰ τὰ πό-
δια στὸν αἶρα.

— Ἐπομένως, τί πράττω; Ἀποδέχο-
μαι παθητικὰ τὴν ὥμῃ πραγματικότητα
καὶ διαπιστώνοντας τὸ ἀδιέξοδο ἀπεκ-
δύομαι πάσης εὐθύνης;

Νὰ μιὰ ἐρώτησις, πού περικλείει ἐν
σπέρματι τὴν ἀντίστοιχὴν ἀπάντησις: Τὸν
ἑαυτὸ σου ρωτᾷς, ἄρα ὁ ἑαυτός σου εἶναι
ὁ μόνος ἀρμόδιος νὰ σοῦ ἀπαντήσῃ.
Γιατὶ πραγματικὰ τὸ μόνο ζωντανὸ πού ἀ-
πομένει μέσα στὸ σύγχρονο Ἱστορικὸ
Πολυάνδριον, πού στοιχειωδῶς προσδιω-
ρίσαμε παραπάνω, δὲν εἶναι κάτι τὸ

«κοινωνικόν», δὲν εἶναι κάτι τὸ «πολιτι-
κόν», δὲν εἶναι κάτι τὸ «πολιτιστικόν», δὲν
εἶναι κάτι τὸ «ὁμαδικόν» ἐν τέλει, ἀλλὰ
ἂν ἀπομένῃ κι αὐτό...— εἶναι μόνον ἡ
γρηγοροῦσα ἀτομικὴ συνείδησις. Εἶσαι ἐ-
σύ, μόνος σου, ὁλομόναχος, καθειργόμε-
νος κύκλῳ, βαλλόμενος πανταχόθεν καὶ
ἐκθλιβόμενος ὁλοῦθε.

Ὁ ἱστορικὸς καρυοθραύστης πού σὲ
συσφίγγει, γιὰ νὰ σπάσῃ τὰ νεῦρα καὶ τὰ
ὀστά σου, εἶναι ταυτόχρονα ἡ λυθία λί-
θος τῆς συνειδήσεώς σου. Ἐδῶ κρίνεται
ἂν εἶσαι Ἐσὺ ἢ κάποιος Ἄλλος. Κι ἐδῶ
ἀποφασίζεται ἂν φέγγῃς ἀντλώντας ἀπὸ
συσσωρευτῆ τοῦ Ἐσῶ ἢ ζῆς ἀπομυζώ-
ντας τὸ Ἐξῶ.

Στὴ δευτέρῃ περιπτώσει ἔθεσες πρὸς
λανθασμένη κατεύθυνση τὸ ἐρώτημα πού
σημειώσαμε παραπάνω: Ὁ ἑαυτός σου,
ἡ συνείδησί σου, δὲν ἔχει ἀπάντησις,
δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ δη οὔτε νὰ πράξῃ τί-
ποτε, εἶναι ἀνενεργός, ἄφωνος, ἄφωτος καὶ
ἀδρανής. Εἶναι ἡττημένη. Καί, ἀφοῦ ἀ-
ποκλείσαμε τὸ Ἐξῶ, δὲν θὰ πάρῃς ποτὲ
κι ἀπὸ κανένα ἀπάντησις.

Στὴν πρώτη περιπτώσει ἡ δοκιμασία
τῆς φωτεινῆς, συνειδήσεως γεννᾷ τὴν κά-
θαρσιν: Ἡ Παίδευσί σου δὲν εἶναι τί-
ποτ' ἄλλο ἀπὸ Αὐτοπαιδεία. Πού σὲ τε-
λευταία ἀνάλυση δὲν εἶναι παρά αὐτοα-
κραίωτη, αὐτοδυναμία, αὐτοτέλεια, αὐ-
τονομία. Εἶναι μ' ἄλλα λόγια τὸ μετὰ ἀ-
πὸ ὠδίνες αἰσιο γεγονός πού ἐρχομὸν
στὸν Κόσμον μιᾶς ἀκόμῃ ἐκλεκτῆς ἀτο-
μικότητος ξεκομμένης κι ἀνεξάρτητης ἀ-
πὸ τὸ ἱστορικὸ παρακαμιακόν, τὸ πολιτικόν
ἔκτροπον, τὸ πολιτιστικόν διάστροφο καὶ
τὸ ὁμαδικὰ ἄρρωστο, γιὰ τὰ ὁποῖα μιλή-
σαμε παραπάνω. Ἡ κάθε γέννησις ἐνός ἐ-
κλεκτοῦ ἀποτελεῖ καὶ μιὰ ἀπάντησις —τὴ
μόνη δυνατὴ καὶ ὀρθή— στὸ γριφῶδες ἐ-
ρώτημα «Τί πράττω;»

Ὁ «Δαυλός» τουλάχιστον, πού, ὅπως
γνωρίζει ὁ ἀναγνώστης, τόσο πολὺ ἔχει
προβληματισθῇ πάνω στὸ τραγικὸ ἀδιέ-
ξοδο τοῦ αἵωνα μας, δὲν μπόρεσε νὰ βρῇ
ἄλλη, πὺδ ἐντιμὴ ἀπ' αὐτὴν, θέσι.

Δ.Ι.Α.

Υ.Γ. Διαβάστε τὸ ἴδιο θέμα, γραμ-
μένο ὑπὸ τύπον συμβολικῆς λογοτε-
χνίας, στὴ στήλῃ «Μετεωρισμοί» τοῦ
παρόντος τεύχους, ὅπως τὸ παρουσιάζει
ὁ «Μετεωρος».

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ

α. προέλευση.

Το ἑλληνικὸ ἀλφάβητο προέρχεται ἀπὸ τὸ φοινικικὸ (πρ. "φοινικία γράμματα"), πού εἶναι ἴσως αἰγυπτιακῆς προελεύσεως, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ἑξῆς : (α)μεγάλῃ ὁμοιότητι γραφημάτων (βλ. παραρ-

Φωτοτυπία μέρους τῆς σελίδας 14 τοῦ ἔργου τοῦ καθηγητοῦ τῆς Γλωσσολογίας Μ. Σετάτου «Διάγραμμα Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς», Θεσσαλονίκη 1872, ὅπου περιέχεται τὸ ἀπόσπασμα πὺ χρησιμοποίησε ὁ σύμβουλος τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου κ. Δημ. Τομπαΐδης, γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὸ γεγονός ὅτι στὰ Γυμνάσια δὲν διδάσκεται ἡ νεώτερη ἐπιστημονικὴ θέση ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ Ἀλφάβητο προήλθε ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες γραφεῖς τῆς Κρήτης, ἀλλὰ μόνον ὅτι τὸ ἐφεύραν οἱ Φοῖνικες (βλ. ἐπιστολὴ τοῦ στὸ τεῦχος 51 τοῦ «Δ»). Ὁ κ. Τομπαΐδης παρέλειψε τὴν φράση «πὺ εἶναι ἴσως αἰγυπτιακῆς προελεύσεως» (ὑπογραμμιζόμενη στὴν ἀνωτέρω φωτοτυπία).

ΦΟΙΝΙΚΙΣΜΟΣ ΧΩΡΙΣ ΠΟΔΙΑ

Ἀνδριώτης-Σετάτος ὑπὲρ τῆς κρητικῆς θεωρίας

ΗΘΙΚΑ ΕΚΤΕΘΕΙΜΕΝΟ ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

[Νέα διάσταση προσλαμβάνει ἡ «ὑπόθεση τοῦ Ἀλφαβήτου», ἡ ὁποία, ὡς

ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΤΟΝ «ΠΑΡΝΑΣΣΟ» ΓΙΑ ΤΗΝ «ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΟΥ ΑΛΦΑΒΗΤΟΥ»

Ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος «Παρνασσός» ἀπέστειλε πρὸς τὸ «Δαυλό» τὴν ἀκόλουθὴ ἐπιστολή:

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ
(1865)

ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΡΥΤΣΗ 8
105 61 ΑΘΗΝΑΙ
Τηλέφ. 32 21 917

Ἀριθ. Πρωτ. 432

Ἀξιότιμον Κύριον
Δημήτριον Ἰ. Λάμπρου
Διευθυντὴν Περιοδικοῦ «ΔΑΥΛΟΣ»
Ἀχιλλέως - Μουσῶν 51
ΠΑΛΑΙΟΝ ΦΑΛΗΡΟΝ

Φίλε Κύριε Λάμπρου,

Οἱ ἀγῶνες σας ὑπὲρ τῆς καταγωγῆς ἐξ Ἑλλήνων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου καὶ τὰ ἐκάστοτε προσκομιζόμενα νέα ἐποικοδομητικὰ στοιχεῖα μᾶς ἔχουν κινήσει ζωηρότατον ἐνδιαφέρον, καθόσον μάλιστα οὐδὲν τὸ Ἑλληνικὸν ἀφήνει ἀδιάφορον τὸν Παρνασσὸν καὶ τοὺς Παρνασσιδεῖς ἐν γένει.

γνωστόν, ἀπασχολεῖ ἐδῶ καὶ δύο περίπου χρόνια τοὺς πανεπιστημιακοὺς, ἐκπαιδευτικοὺς καὶ δημοσιογραφικοὺς κύκλους τῆς χώρας. Τὸ διδασκόμενο στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν ἀπὸ τὸν καθηγητὴ κ. Γ. Μπαμπινιώτη καὶ στὴ Μέση Ἑκπαίδευση «ἱστορικὸ ψεῦδος», ὅπως ἐνώπιον τῆς Δικαιοσύνης ἔχει καταγγελλεῖ, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ Ἀλφάβητο εἶναι φοινικικόν, ἀποδεικνύεται, ὅτι ὄχι μόνο συγκρούεται πρὸς τὴ διεθνῶς παραδεκτὴ σήμερα ἐπιστημονικὴ θέση γιὰ τὴν Κρητικὴ προέλευση τῆς ἑλληνικῆς γραφῆς -καὶ κατὰ συνέπειαν τῆς γραφῆς ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁλόκληρος ὁ Δυτικὸς Κόσμος- , ἀλλὰ καὶ δὲν ἀποτελεῖ κἂν «ἐπικρατοῦσα ἄποψη» στὴν Ἑλληνικὴ Ἑκπαίδευση, ὅπως ὑποστηρίζει τὸ Παιδαγωγικὸ Ἰνστιτούτο, γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν προβολὴ τῆς «φοινικικῆς θεωρίας» στὸ βιβλίο Ἱστορίας τῆς Α΄ Γυμνασίου: Οἱ καθηγητὲς τῆς Γλωσσολογίας Ν. Ἀνδριώτης καὶ Μ. Σετάτος, στοὺς ὁποίους ὁ ἀρμόδιος σύμβουλος τοῦ Π.Ι. κ. Δημ. Τομπαῖδης ἀποδίδει ἀνεπιφύλακτῃ ἀποδοχῇ τῆς πλαστῆς θεωρίας περὶ τῆς φοινικικότητος τοῦ Ἀλφαβήτου (βλέπετε ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς «Δαυλόν», τ. 51, σ. 2696-7), γιὰ νὰ τεκμηριώσῃ τὴν θέσιν τοῦ περὶ «κρατούσης ἀπόψεως», ἀποδέχονται ὁ μὲν πρῶτος τὴν κρητικὴ προέλευση ὁ δὲ δεύτερος πιθανολογικῶν τὴν αἰγία προέλευση, ὅπως ἀποδεικνύει τὸ κείμενο τοῦ φιλολόγου καθηγητοῦ κ. Ἰωάννη Γ. Μωραλίδη, ποὺ ἀκολουθεῖ.

Ἦδη πρὸ 30 ἐτῶν ὁ δεύτερος ἐξ ἡμῶν εἰς τὴν μονογραφίαν: «Ἡ Ἱατρικὴ ἐν Κρήτῃ κατὰ τοὺς Μινωϊκοὺς χρόνους» (Ἀθ. 1956) ἐπανάλαβε τοὺς λόγους τοῦ ἀειμνήστου σοφοῦ καθηγητοῦ Σπύρου Μαρινάτου ὅτι «ἡ Μινωϊκὴ γραφὴ Β εἶναι μία ἀρχαϊκωτάτῃ ἑλληνικὴ: ἡ ὁμηρικὴ τῆς ὁμηρικῆς».

Νομίζομεν ὅτι ὁ Παρνασσὸς θὰ πρέπει νὰ ὀργανώσῃ συναφῇ πρὸς τὰ προσπαθείας σας ἐκδήλωσιν εἴτε ὑπὸ μορφήν στρογγύλης τραπέζης ἢ δημοσίας συνεδρίας μὲ ἀρμοδίους ὁμιλητὰς ἢ ἄλλην τινὰ συζήτησιν πρὸς ἐξαγωγήν τελικῶν συμπερασμάτων.

Ὅθεν σᾶς προτείνομεν νὰ ἀναλάβετε μετὰ τῶν εἰδικῶν συνεργατῶν σας τὴν ὀργάνωσιν σχετικῆς κινήσεως καὶ εἴμεθα εἰς τὴν διάθεσίν σας διὰ περαιτέρω συνεννόησιν.

Μετὰ φιλικῶν χαιρετισμῶν

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΓΕΡ. Ι. ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ

ΓΕΩΡΓ. Κ. ΠΟΥΡΝΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Καθηγ. Παν. Ἀθηνῶν

Ἐπικ. Καθ. Παν. Ἀθηνῶν

Ὁ «Δαυλός» ἀπάντησε ἀποδεχόμενος εὐχαρίστως τὴν πρόταση τοῦ γεραροῦ ἱστορικοῦ Συλλόγου. Ἡμέρα τῆς ἐκδηλώσεως ὠρίσθηκε ἡ Παρασκευή, 16 Ὀκτωβρίου, ὥρα 7.30 μ.μ.

Στὸ ἐπόμενο τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ» θὰ ὑπάρχουν λεπτομερέστερες πληροφορίες.

Τὸ ἄρθρο αὐτὸ καὶ οἱ φωτοτυπίες τῶν ἀποσπασμάτων τῶν ἔργων τῶν Ν. Ἀνδριώτη καὶ Μ. Σετάτου εἶναι συντριπτικὰ εἰς βάρος τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου, γιατί ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ ἀρμόδιος σύμβουλος τοῦ κ. Δημ. Τομπαιδῆς παρεποίησε τὸ κείμενο τοῦ πρώτου καὶ ἀποσιώπησε τὴν φράση «ποὺ εἶναι ἴσως αἰγαίας προλεύσεως» τοῦ δεύτερου, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀλλάξη τελείως τὸ νόημα, ἔτσι ὥστε νὰ ἐμφανίζονται καὶ οἱ δύο αὐτοί, νεκροὶ σήμερα, γλωσσολόγοι καθηγητὲς ὅτι ἀποδέχονται ἀνεπιφύλακτα τὴν φοινικικὴ ἀποψη. Ἡ παραποίηση γνώμης διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἀποκοπῆς φράσεως εἶναι ἀπαράδεκτη γιὰ ἐπιστήμονες καὶ δημιουργεῖ σοβαρὸ ἠθικὸ ζήτημα εἰς βάρος τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰνστιτούτου.

Τὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἰ. Μωραλίδη ἔχει ὡς ἐξῆς:

Τὸ Ἑλληνικὸ Ἀλφάβητο καὶ ὁ καθηγητὴς Ν. Ἀνδριώτης

«ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστιν»

Ἀπὸ σεβασμὸ γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ γιὰ τὴν ἱερὴ μνήμη ἑνὸς ἀλησμόνητου καὶ ἀγαπημένου Δασκάλου, ποὺ ἡ ἀποψή του γιὰ ἓνα ἀρκετὰ σοβαρὸ θέμα ἔχει παρουσιαστεῖ μισὴ καὶ ἑλλειπὴ καὶ ἀθέλητα βέβαια ἀποσπασματικῇ, ἐπιβάλλεται χωρὶς ἄλλο ἠθικὰ καὶ δεοντολογικὰ ἢ ἀνάλογη καὶ στὸν ἴδιο βαθμὸ ἀναγκαίᾳ καὶ πλήρης διακρίβωση ὁλόκληρης τῆς ἐπιστημονικῆς του θέσης.

Ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὸν ἀείμνηστο καθηγητὴ τῆς Γλωσσολογίας στὸ Ἀριστοτέλειο Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης Νικόλαο Ἀνδριώτη — γιὰ τὸν «φιλέρεννο, τὸν δξύτατο, τὸν τίμιο, Ἀνδριώτη»¹, ὁ ὁποῖος πράγματι ἐτίμησε ἐπ'αἰσῶς τὴν ζωὴ του καὶ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν ἐπιστήμη — σχετικὰ μὲ τὸ ἐπίμαχο θέμα τῆς καταγωγῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου· ἓνα θέμα πολυσυζητημένο, ποὺ ξεκίνησε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ σχεδὸν τοῦ αἰῶνα μας μὲ τὸν διάσημο ἀρχαιολόγο Evans², ποὺ βρῆκε ἴσως κατόπιν τὴν πιὸ οὐσιαστικὴ του λύση στὰ κρίσιμα χρόνια τῆς ἀποκρυπτογράφησης τῆς Γραμμικῆς Β (1952-1956) μὲ τὸν ἰδιοφυῆ Ventris³ καὶ ποὺ συνεχίζεται ἀκόμα μέχρι σήμερα μὲ τὸν «Δαυλό», στὶς σελίδες τοῦ ὁποῖου μεταφέρονται καὶ καταγράφονται πιστά, ἐδῶ καὶ δύο περίπου χρόνια, οἱ τελευταῖες ἐξελίξεις του.⁴

1) Ὅπως ἐπιγραμματικὰ τὸν χαρακτηρίζει ὁ Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ, *Τὰ Πρόσωπα καὶ τὰ κείμενα* — Στ', Τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ ξένα ("Ἐκδ. «Ἑστίας» - Ι.Δ. Κολλάρου), Ἀθῆνα (χ.χ. — 1956:), σ. 145.

2) A. J. EVANS, *Scripta Minoa*, τ. I, Oxford 1909, σ. 66.

3) M. VENTRIS-J. CHADWICK, *Documents in Mycenaean Greek*, Cambridge 1956 καὶ 1973³, J. CHADWICK, *The Decipherment of Linear B*, Cambridge 1958 καὶ 1967², - καὶ σὲ ἑλληνικὴ μετάφραση Δ. Τζωρτζίδη μὲ τίτλο: *Γραμμικὴ Β — Ἡ πρώτη ἑλληνικὴ γραφὴ* ("Ἐκδ. Κακουλίδου), Ἀθῆνα (χ.χ. — 1963)· πβ. καὶ τὴ σχετικὴ βιβλιοκρισίᾳ τοῦ καθηγητῆ Α. Γ. ΤΣΟΠΑΝΑΚΗ στὸ Περιοδ. «ΕΛΛΗΝΙΚΑ» τ. 16 (1958-1959), σσ. 364-373.

4) Περιοδ. «ΛΑΥΛΟΣ», τευχ. 48 (Δεκέμβριος 1985- 66, Ἰούλιος 1987).

Στὰ πλαίσια τῆς ἱστορικῆς πλέον αὐτῆς διαμάχης, πού ἀπαιτεῖ — ὅπως ἄλλωστε καὶ κάθε ἄλλη ἐπιστημονικὴ συζήτηση — τὴν αὐστηρὰ καὶ ἀπαρέγκλιτα ἀντικειμενικὴν ἐξέταση τῶν ὁποίων ἐπιστημονικῶν δεδομένων κι ἓναν πλήρη, σαφῆ καὶ ἀκριβῆ προσδιορισμὸ τῶν ἀνάλογων ἀπόψεων πού ἐκφράστηκαν κατὰ καιροὺς ἀπὸ ἀρμόδιους καὶ ρηξικέλευθους σκαπανεῖς τῆς ἐπιστήμης, γιὰ τὴ συνολικὴν ἐκτίμηση καὶ τὴ σύμμετρη ἐξαγωγή τοῦ ἀντίστοιχου καὶ λογικὰ ἀναγκαίου συμπεράσματος, ἐντάσσεται ἀναμφισβήτητα καὶ ἡ βαρύνουσα γνώμη τοῦ καθηγητῆ Ν. Ἀνδριώτη ὡς ἐιδικοῦ ἀφενὸς γλωσσολόγου, ἀλλὰ καὶ ὡς σοβαροῦ ἐρευνητῆ, παράλληλα μὲ τὸ αὐξημένο γενικότερα ἐπιστημονικὸ του κύρος. Καὶ πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ συναφῶς ὅτι ἡ προβαλλόμενη ὡς γνώμη τοῦ Ἀνδριώτη κατὰ τὴ διαδικασία τῆς ἀντιδικίας γιὰ τὴν καταγωγή τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου, τὴν ὁποῖαν ἐπικαλοῦνται ἢ καὶ ἀντικρούουν τὰ ἀντιμαχόμενα μέρη⁵, δὲ φαίνεται νὰ εἶναι ἡ μοναδικὴ καὶ ἀνέγκλητα ὀλοκληρωμένη· γιὰτὶ ὑπάρχει καὶ ἡ συμπληρωματικὴ τῆς, πού εἶναι λιγότερο βέβαια γνωστὴ, ἀλλὰ τὸ ἴδιο γνήσια καὶ πραγματικὴ, καὶ πού καλύπτει σ' ὅλο του τὸ εὖρος τὸ σχετικὸ καὶ ἐπίδικο πρόβλημα — ἀπὸ τὸ χρονικὸ τουλάχιστο διάστημα πού ἀκολουθεῖ μετὰ τὸ 1953 (ὅποτε καὶ δημοσιεύεται τὸ πολὺκροτο ἄρθρο τῶν Ventris καὶ Chadwick γιὰ τὴν ἀποκρυπτογράφηση τῆς γλώσσας στὶς ἐπιγραφές τῆς **Γραμμικῆς γραφῆς Β**)⁶, καὶ ὡς τὴν ἐπίσημα διατυπωμένη θέση του (τὸ 1972)⁷.

Συγκεκριμένα ὁ καθηγητῆς Ν. Ἀνδριώτης κατὰ τὸ πανεπιστημιακὸ ἔτος 1953-1954 καὶ στὸ μάθημα τῆς «**Ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας**»⁸ — ὅπως θὰ θυμοῦνται πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πρωτοετεῖς καὶ δευτεροετεῖς φοιτητὲς του τῆς ἀπόμακρης ἐκείνης ἐποχῆς, καὶ παρὰ τὰ χρόνια πού κύλησαν ἀπὸ τότε, γιὰτὶ ἦταν ἓνα μάθημα πού ἐπαναλαμβάνονταν καὶ στὶς ἐξετάσεις τοῦ πτυχίου — διδάξε, καὶ θὰ πρέπει νὰ δίδασκε συνεχῶς, σταθερὰ κι ἀταλάντευτα κι ὡς τὸ τέλος τῆς ἀκαδημαϊκῆς του θητείας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης

5) Περιοδ. «**ΔΑΥΛΟΣ**» τεύχ. 51 (Μάρτιος 1986), σ. 2697, τεύχ. 55 (Ἰούλιος 1986), σσ. 3053-3054 καὶ 3057, καὶ τεύχ. 56-57 (Αὐγ.-Σεπτ. 1986) σ. 3078.

6) M. VENTRIS-J. CHADWICK, *Evidence for Greek Dialect in the Mycenaean Archives*, «**THE JOURNAL of Hellenic Studies**» τ. 73 (1953), σσ. 83-103· πβ. καὶ: Ν. Π. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ, *Οἱ Προέλληνες* (Ἐκδ. τῆς Ἑταιρ. Μακεδ. Σπουδῶν), Θεσσαλονίκη 1953, σ. 21, — ὅπου καὶ τονίζεται σὲ ὑποσέλιδη σημείωση: «*Πρὶν τυπωθῇ ἡ παραπάνω ὁμιλία μου, ἔφτασαν χαρμόσυνες εἰδήσεις, ὅτι στὴ Σουηδία καὶ στὴν Ἀγγλία συγχρόνως βρέθηκε τὸ κλειδί τῆς προελληνικῆς γραφῆς, ὅτι ἄρχισαν νὰ διαβάζονται οἱ ἐπιγραφές τῆς Πύλου καὶ τῶν Μυκηνῶν καὶ ὅτι παρουσιάζουν γλώσσα ἀναμφισβήτητα ἑλληνική! Εἶναι ἡ γλώσσα τῶν Ἀχαιῶν τοῦ 14ου καὶ 13ου αἰῶνα π.Χ., πολὺ πρὶν κατεβοῦν στὴν Ἑλλάδα οἱ Ἀωριεῖς (οἱ πρῶτοι καὶ μόνοι Ἕλληνες κατὰ τὸν V. Georgief), ἐκείνων δηλ. ἀκριβῶς πού ὁ Βούλγαρος γλωσσολόγος ἀγωνίστηκε νὰ τοὺς παρουσιάσῃ ὡς Θρακοίλλυριους*».

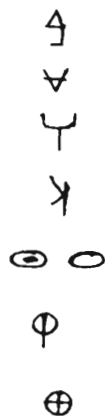
7) Ν. Π. ΑΝΔΡΙΩΤΗΣ, «**Ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ γλώσσα**», — στὴν: «**Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους**» (τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν), τ. 3 (Ἀθήνα 1972), σ. 570.

8) Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης, *Ἐπετηρὶς τοῦ πανεπιστημιακοῦ ἔτους 1953-1954* (Πρυτανεὶα Μαρίνου Ἰακ. Σιγάλα), Θεσσαλονίκη 1953, σ. 23.

Ὅταν ὁ Ἀγγλος Arthur Evans ἔκανε ἀνασκαφές στὴν Κρήτη καὶ βρῆκε ἐπιγραφές προελληνικές, παρατήρησε πὺς ἡ Κρητικὴ γραφή παρουσιάζει μορφές ζώων, πού παρωδιάζονται πληρέστερες ἀπὸ ἄποψη νατουραλιστική. Δηλ. ἐκεῖ πού ἡ φοινικικὴ ἔχει ἀπλοποιημένες εἰκόνες, ἡ Κρητικὴ τὴν ἔχει λεπτομερεῖς. Κι ὅταν ἕνας λαὸς πάρῃ τὴν γραφή ἀπὸ ἕναν ἄλλο, εἶναι πιθανὸ νὰ ἀπλοποιῇ τὸ πιὸ κουραστικόν, τὸ πιὸ δύσκολον.

π.χ.:

Φοινικικὴ

Κρητικὴ

Ἄρα τὸ φοινικικὸ ἀλφάβητο εἶναι δανεισμένο ἀπὸ τὸ κρητικόν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: Α. Evans: «*Scripta Minoa*» (Oxford, 1909). (Σ' αὐτὸ ἰσχυρίζεται πὺς οἱ φοῖνικες πῆραν τὸ ἀλφάβητο ἀπὸ τοὺς Πρόελληνες τῆς Κρήτης).

Ἐξ ἄλλω ἡ γνώμη αὕτη τοῦ Evans ἐνισχύεται κι ἀπὸ

Φωτοτυπία τῆς σελίδας 14 τοῦ Πανεπιστημιακῶν Παραδόσεων τοῦ καθηγητοῦ Ν. Ἀνδριώτη στὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας, ὅπου ἀποφαίνεται κατηγορηματικά: «ἄρα τὸ φοιτητικὸ ἀλφάβητο εἶναι δανεισμένο ἀπὸ τὸ κρητικόν».

(1969) καὶ νὰ τόνιζε πιθανῶς μὲ τὴν ἴδια πάντα ἔμφαση, ὅτι τὸ λεγόμενο **Φοινικικὸ Ἀλφάβητο** ὡς ἀπλούστερο στὶς γραμμὲς του εἶναι ὅπωςδήποτε δάνειο, παρμένο ἀπὸ τὸ πιὸ σύνθετο — καὶ ἄρα ἀρχαιότερο — **Κρητικόν!**

Οἱ πανεπιστημιακὲς ἐκείνες παραδόσεις τοῦ ἐκδόθηκαν ἀργότερα καὶ σὲ τσιγκογραφημένο βιβλίο, πού κυκλοφόρησε ἀνάμεσα στοὺς φοιτητὲς κι ἀπὸ

τὸ βιβλιοπωλεῖο τῶν « Ἀδελφῶν Κωνσταντινίδη » (Ἐγνατία 89, Θεσσαλονίκη). Ἦταν μιὰ φροντισμένη φοιτητικὴ ἔκδοση, ποὺ τὴν ἐπιμελήθηκε μιὰ ὁμάδα φοιτητῶν μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Κώστα Σαλαπάτα καὶ σὲ τσιγκογράφηση τοῦ καλλιγράφου Ἡλία Τριανταφυλλίδη⁹.

Ἐνα τέτοιο ἀντίτυπο βρίσκεται καὶ στὴν κατοχὴ τοῦ γράφοντος καὶ ἔχει τίτλο: *Γλωσσολογία — Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας* (Ἀπὸ τὶς παραδόσεις τοῦ καθηγητῆ κ. Ν. Ἀνδριώτη), Θεσσαλονίκη 1958.

Ἀπὸ τὶς σελίδες λοιπὸν 10-16 αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, ὅπου σχολιάζεται γενικὰ καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ Ἀλφαβήτου καὶ ἐκτίθενται συνοπτικὰ ὅλες οἱ σχετικὲς ἀπόψεις καὶ θεωρίες, μεταφέρονται ἐδῶ οἱ πιὸ ἐνδιαφέρουσες περικοπές:

«Πότε εἰσήχθη ἡ γραφὴ στὴν Ἑλλάδα.

Ἡ παλιὰ ἀντίληψη ἦτανε τούτη:

Σὰν ἦρθαν στὴν Ἑλλάδα οἱ Ἕλληνες καὶ βρῆκαν τοὺς Προέλληνες, δὲν εἶχανε γραφὴ δική τους. Ἀπὸ προελληνικὲς ὅμως ἐπιγραφές διαπιστώνεται, πὼς οἱ Προέλληνες εἶχαν γραφὴ. Ἀλλά, ὅπως πάντα συμβαίνει, οἱ κατακτητὲς Ἕλληνες κατάστρεψαν κάθε τι τὸ προελληνικόν, ἀκόμα καὶ τὴ γραφὴ. Ἐμειναν ἔτσι ἀγράμματοι γιὰ πολλοὺς αἰῶνες, ὥσπου εἰσήγαγαν νέο ἀλφάβητο, τὸ Φοινικικόν. Οἱ ἀνασκαφές συχνὰ ἔφερναν στὸ φῶς ἐπιγραφές, ποὺ τὶς θεωροῦσαν προελληνικές. Μὰ τοὺς ἦταν ἄγνωστο τὸ κλειδί, καὶ δὲν μποροῦσαν νὰ τὶς διαβάσουν. Τελευταῖα ὅμως ἔγινε ἓνα κοσμοϊστορικὸ γεγονός: Ὁ Ἀγγλος Μ. Ventris βρῆκε τὸ κλειδί τῆς προελληνικῆς γραφῆς καὶ διαβάζοντας τὶς προελληνικὲς ἐπιγραφές τῆς Πύλου καὶ τῶν Μυκηνῶν, διαπιστώνεται, ὅτι ἓνα μεγάλο μέρος ἀπὸ αὐτὲς παρουσιάζουν ἑ λ λ η ν ι κ ῆ γ λ ὦ σ σ α, καὶ μάλιστα ἀρχαῖκὴ διάλεκτο. Ὡστε οἱ Ἕλληνες σὰν ἦρθαν στὴν Ἑλλάδα, πῆραν τὸ προελληνικὸ ἀλφάβητο καὶ ἔγραψαν τὴ γλῶσσα τους μὲ αὐτό. Ἔτσι παύει ἡ ἐσφαλμένη ἀντίληψη πὼς ἀπὸ τὸν 20ο ὡς τὸν 10ο π.Χ. αἰῶνα ἔμειναν ἀγράμματοι οἱ Ἕλληνες.

Κατὰ τὸν 10ο αἰῶνα π.Χ. θέλησαν ν' ἀλλάξουν τὴ γραφὴ αὐτή, γιατί βρῆκαν ἄλλη πιὸ ἀπλή, εὐκόλη, πρακτικὴ. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς λένε ἀπὸ ποῦ τὸ πῆραν αὐτὸ τὸ καινούργιο ἀλφάβητο. Ὁ Ἡρόδοτος (Βιβλ. 5, 58) ἀναφέρει ρητὰ, ὅτι τὸ νέο ἀλφάβητο τὸ πῆραν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς Φοίνικες, καὶ γι' αὐτὸ τὰ γράμματα τὰ ὀνόμαζαν Φοινικῆα.

Τὸ φοινικικὸ ἀλφάβητο, ποὺ πῆραν οἱ Ἕλληνες ἦταν ἀρχικὰ ἰδεογραφικόν, ἀλλὰ κατόπιν ἔγινε, ὅπως καὶ στὴν Αἴγυπτο, ἀ κ ρ ο φ ω ν η τ ι κ ό, δηλ.

9) Οἱ κ.κ. Κ. Π. Σαλαπάτας (δημοσιογράφος τώρα στὴ Θεσσαλονίκη) καὶ Η. Κ. Τριανταφυλλίδης (Προϊστάμενος Γραφείου στὴ Δ νση Δευτεροβάθμιας Ἐκπ/σης τοῦ Ν. Ἡμαθίας) ἀνήκουν στὴ σειρά τῶν πρωτοετῶν φοιτητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κατὰ τὸ πανεπιστ. ἔτος 1953-1953. Στὴν ἴδια ἐπίσης σειρά ἀνήκουν οἱ τωρινοὶ καθηγητὲς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ.κ. Ν. Κατσάνης, Α. Κυριακίδου-Νέστορος, Π. Μουλλάς καὶ Κ. Τσαντσάνογλου, οἱ σχολικοὶ σύμβουλοι κ.κ. Α. Ἀποστολίδης, Ν. Καλογερόπουλος, Δ. Τάνης καὶ Α. Χριστιανός, καὶ ἄλλοι ἐξήντα περίπου φιλόλογοι τῆς Δευτεροβάθμιας Ἐκπ/σης.

κάθε γράμμα δήλωνε μόνο τὸν ἀρχικὸ φθόγγο τοῦ ἀντικειμένου, πὺ εἰκονίζετο....»

(Σελ. 10)¹⁰

« Ἀπὸ τοῦ πῆραν τὴ γραφὴ οἱ Φοίνικες;

Ὑπάρχουν πολλὰς θεωρίαι στὸ ζήτημα τοῦτο. Ἀρχικὰ πίστευαν πὺς τὴ γραφὴ οἱ Φοίνικες, ὅπως τὴ γνωρίζουμε, τὴν πῆραν ἀπὸ ἀπλοποιημένη τὴν ἱερογλυφικὴ γραφὴ τῆς Αἰγύπτου. Αὐτὸ τὸ πιστεύει κι ὁ Λατίνος Τάκιτος (Annales II, 14): «Πρῶτοι οἱ Αἰγύπτιοι μὲ μορφὰς ζῶων παρίσταναν τὸ νόημα τῆς σκέψεως, ἀπ' ὅπου οἱ Φοίνικες πῆραν τὴ γραφὴ».

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: E. de Rougé, *Mémoire sur L'origine égyptienne de l'alphabet phénicien* (Paris, 1874).

Ὅταν ὁ Ἀγγλος **Arthur Evans** ἔκανε ἀνασκαφὰς στὴν Κρήτη καὶ βρῆκε ἐπιγραφὰς προελληνικὰς, παρατήρησε πὺς ἡ Κρητικὴ γραφὴ παρουσιάζει μορφὰς ζῶων, πὺς παρουσιάζονται πληρέστερες ἀπὸ ἄποψη νατουραλιστικῇ. Δηλ. ἐκεῖ, πὺς ἡ Φοινικικὴ ἔχει ἀπλοποιημένους εἰκόνες, ἡ Κρητικὴ τὶς ἔχει λεπτομερεῖς. Κι ὅταν ἕνας λαὸς πάρῃ τὴ γραφὴ ἀπὸ ἕναν ἄλλο, εἶναι πιθανὸ νὰ ἀπλοποιητῇ τὸ πὺς κουραστικὸ, τὸ πὺς δύσκολο....

Ἄρα τὸ Φοινικικὸ ἀλφάβητο εἶναι δανεισμένο ἀπὸ τὸ Κρητικὸ.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ: A. Evans, *Scripta Minoa* (Oxford, 1909). (Σ' αὐτὸ ἰσχυρίζεται πὺς οἱ Φοίνικες πῆραν τὸ ἀλφάβητο ἀπὸ τοὺς Προέλληνες τῆς Κρήτης).

Ἐξ ἄλλου ἡ γνώμη αὐτὴ τοῦ Evans ἐνισχύεται κι ἀπὸ τὸν Διόδωρο τὸν Σικελιώτη (5, 74): «(Οἱ Κρήτες) φασι τοὺς Φοίνικας οὐκ ἐξ ἀρχῆς εὐρεῖν, ἀλλὰ τοὺς τύπους τῶν γραμμάτων μεταθεῖναι μόνον...»

Τὴ γνώμη τοῦ Evans παραδέχονται πολλοί:

H. Schneider, *Der Kretische Ursprung des phoenizischen Alphabets* (Leipzig, 1913).

R. Dussaud, *<Les > civilisations préhelléniques <dans le bassin de la mer d' Egée>* (Paris, 1914).

Σ. Μαρινᾶτος, *<Ὁ ἀρχαῖος> κρητικὸς πολιτισμὸς, <Ἐν Ἀθήναις, 1927>*.

Σχετικὰ μὲ τὸ πὺς μεταφέρθηκε στὴ Φοινίκη τὸ ἀλφάβητο, δεχόμεστε τὸ ἐξῆς: Ἀναφέρονται κρητικὰς ἀποικίαι στὴν Παλαιστίνη, ὅποτε φαίνεται, πὺς εἶχε πλεόνασμα πληθυσμοῦ ἡ Κρήτη. Στὴν Ἀγία Γραφὴ λόγος γίνεται γιὰ κάποιους **Kiretim**. Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τοὺς Φιλισταίους: λένε πὺς ἦταν Κρητικοὶ ἄποικοι.

Ἀργότερα ὁ **Sethe**¹¹ στηρίχτηκε σ' ἐπιγραφὰς, πὺς βρέθηκαν στὴν

10) Ἡ παραπάνω ἄποψη ἐπαναλαμβάνεται σχεδόν, αὐτοῦσια καὶ στὸ ἄρθρο του, πὺς δημοσιεύτηκε στὴν «**ΙΣΤΟΡΙΑ** τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» ὁ.π.: πβ. καί: *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας* (Κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ καθηγητοῦ Ν. Π. Ἀνδριώτη, Ἔκδ. Σ. Γαρταγάνη). Θεσσαλονίκη (Χ.Χ.), σσ. 33-35.

11) **K. SETHE**, *Der Ursprung des Alphabets und die neuentdeckte Sinaischrift*, "NACHRICHTEN d. Gött. Gesellsch", Cöttingen 1916-1917: πβ. **Α. ΣΙΓΑΛΑ**, *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Γραφῆς* (2. ἔκδ. βελτιωμένη, τοῦ Κέντρου Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν), Θεσσαλονίκη 1974, σσ. 62-69.

περιοχή τοῦ Σινᾶ, κι εἶπε πῶς τὸ φοινικικὸ ἀλφάβητο δὲν εἶναι κρητικόν, ἀλλὰ αἰγυπτιακόν.

Πάντως ἡ ἐπικρατοῦσα γνώμη εἶναι, πῶς οἱ Φοίνικες τὸ πῆραν ἀπὸ τὴν Κρήτη».

Ἀπὸ τὰ παραθέματα λοιπὸν αὐτὰ τοῦ βιβλίου γίνεται ὀλοφάνερο ποιά εἶναι ἡ πλήρης καὶ ὀλοκληρωμένη τοποθέτηση τοῦ καθηγητῆ 'Ανδριώτη πάνω στὸ πρόβλημα γενικὰ τοῦ 'Ελληνικοῦ 'Αλφαβήτου· γιατί δέχεται προφανέστατα ὅτι τὸ Φοινικικὸ ἀλφάβητο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχεται τὸ τελειοποιημένο (=ἀκροφωνητικόν) ἑλληνικόν, εἶναι κατὰ τὴν ἐπικρατέστερη ἄποψη δάνεια μεταφορά τοῦ ἀρχαιότερου κρητικοῦ· δέχεται μ' ἄλλα λόγια ὅτι τὸ 'Ελληνικὸ ἀλφάβητο εἶναι ἀντιδάνειο τοῦ φοινικικοῦ.

Καὶ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ἀκόμα, ὅτι ἀνάλογη εἶναι καὶ ἡ σχετικὴ ἐκτίμηση τοῦ καθηγητῆ Σετάτου, ὁ ὁποῖος συνοπτικώτατα ἀποφαίνεται ὅτι «τὸ ἑλληνικὸ ἀλφάβητο προέρχεται ἀπὸ τὸ φοινικικόν (πβ. 'φοινικῆια γράμματα'), πὺ εἶναι ἴσως αἰγαίας προελεύσεως...»¹²

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΜΩΡΑΛΙΔΗΣ

Βέροια, Ἰούλιος 1987

12) Μ. ΣΕΤΑΤΟΣ, *Διάγραμμα 'Ιστορίας τῆς 'Ελληνικῆς* (Παραρτήματα: 'Αρχαῖα ἑλληνικὰ ἀλφάβητα - 'Αρχαῖα καὶ νέα ἑλληνικὴ διαλεκτολογία), Θεσσαλονίκη 1972, σ. 14· πβ. Μ. ΣΕΤΑΤΟΣ, *Comparaison des tablettes mycéniennes sur la base d'une statistique phonétique* "MINOS" N.S. 10, fasc. 1, Salamanca 1970.

Ν. ΚΕΧΑΓΙΑΣ – ΝΑΙΘΩΝΑΣ

Σφογγοκωλάριοι

Κοίτα πῶς τρέχει ν' ἀγοράσει φήμη
πληρώνοντας γερόντια θλιβερά
εἶτε μὲ χρήμα καὶ πολὺ μπρισίμι
ἢ μὲ κυρτώματα σιχαμερά.

Γέμισε ἡ ζήση ἀπὸ ξεσκονιστάδες
ζητιάνους ἀνεκπλήρωτων καϊμιῶν
καὶ πλήθυναν λογιῆς οἱ μασκαράδες,
ἀταίριαστες παράτες τῶν καιρῶν.

Λωβοί, μικροί, θολοὶ πρρατευτάδες,
θεσίτες κι' ἄθεσοι λογοβοσκοὶ
λόγου καὶ τέχνης γίναν ἀφεντάδες
χαμόγερων οἱ φίλοι καὶ γνωστοί.

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ

Αυτοβιογραφικό ή αγροτικές διακοπές 1987

Ἡ παλιά καὶ πολὺπλοκη ἀντλία νεροῦ ποὺ χρησιμοποιοῦσα γιὰ νὰ ποτίζω τὴν ἀμπελοφυτεία μου, στόμωσε ἀπὸ τὰ ἀποσυντεθειμένα πλατανόφυλλα καὶ τὰ βρῦα τοῦ δύσοσμου ρυακιοῦ. Σκιώδη χαμερπὴ ὑδρόφιλα καὶ κβάντα τῆς σήψεως, ποὺ ἐνδημοῦν στὰ στάσιμα καὶ ἄρροα ὕδατα, εἶχαν φρακάρει τὰ λεπτὰ ἐξαρθήματα τοῦ κινητήρος μου καὶ ἡ μίζα συναντοῦσε τὴν ἄρνηση, τοῦ λοιποῦ μηχανισμοῦ νὰ κινητοποιηθῇ. Ἡ στέρνα ποὺ τροφοδοτοῦσε δὲν γέμιζε πιά καὶ τὰ κλήματα, νεόφυτα καὶ ἄρριζα, μαραίνονταν κάτω ἀπὸ τὴν καταρρακτώδη πυρκαϊὰ ἐνὸς δολοφονικοῦ ἡλίου.

Ἐ, λοιπόν, σκιώδη χαμερπὴ ὑδρόφιλα, δὲν ἤμουν ἐγὼ αὐτὸς ποὺ θὰ τὸ ἔβαζε κάτω! Νύχτες μὲ φεγγαροδροσιὰ καὶ μέρες μὲ τὸν Κῦνα κατακόρυφο νὰ μοῦ κατατρῶγῃ μὲ τὰ καυτερὰ σκυλόδοντά του τὸ δέρμα ἀγωνίσθηκα νὰ τὰ ἐκριζώσω, νὰ τὰ ἐξαφανίσω ἀπὸ τὴν κοίτη, νὰ περισυλλέξω καὶ νὰ κάψω τὰ ὑπολείμματα τους, ἀκόμη καὶ τὰ λεπτότερα μόρια τους, ποὺ διεισδύουν στὸν κινητήρα μου καὶ τὸν παραλύουν. Κι ὅταν τέλεσα, ὅταν στὴ θέσῃ τῆς παρόχθιας λόχμης ἔμενε πιά ἀσκεπῆς ὁ δύσοσμος νερόλακκος τοῦ ρυακιοῦ ὅπου εἶχα ποντίσει τὸν ἀντλητικό μου σωλῆνα, κατάλαβα τὴν παιδαριώδη ἀπερισκεψία μου: Ὁ κινητήρας μου καὶ πάλι παρέμενε ἀναίσθητος. Τὰ «σκουπιδάκια», τὰ σωματίδια ποὺ εἶχαν εἰσροφηθῇ, δὲν μπορούσα νὰ τὰ ἀποκαθάρω ὅσο θὰ ἀπαιτοῦσε μιὰ

μηχανὴ γιὰ νὰ ἐπαναδραστηριοποιηθῇ. Ματαιοπόνησα.

Καὶ τότε ἦρθε ὁ Μηχανικός. Ἐκανε τὶς διακοπές του ἐκεῖ κοντὰ καὶ προσφέρθηκε νὰ μὲ βγάλῃ ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο. Ἦταν ἡλιοβασίλεμα καὶ τὸ ἔρεβος θὰ ἔπεφτε σὲ λίγο στὴν ἀκροποταμιά. Ὁ κινητήρας λύθηκε «ἐπιστημονικά», ὅπως εἶπε, μὲ γνώση ὅλων τῶν λεπτομερειῶν ποὺ εἶχε προνοήσει ὁ κατασκευαστὴς του, καὶ καθαρίστηκε μ' ἐπιμέλεια, ξεσκουριάστηκε μὲ χημικὸ ὑγρὸ καὶ ἀνασυντέθηκε τέλεια. Πατήσαμε μίζα καί, ναί, λειτούργησε. Ἀνέπνευσα· καθυποχρεώθηκα καὶ κατευχάριστησα τὸν Μηχανικό. Ἦταν ὁ «σωτήρας» μου. Καὶ εὐγνώμων τὸν ἀκολούθησα καὶ ὅλη τὴ νύχτα τὸν κερνοῦσα στὴν παραλία οὐζο μὲ θαλασσινὰ κυδῶνια ἀποπνέοντα τὸ ἄρωμα τοῦ ἰωδίου. Ἦμουν εὐτυχισμένος τὴν καλοκαιρινὴ ἐκείνη Νύχτα...

Καὶ γεμᾶτος ὄρμη κι ἐλπίδα τὸ πρῶι πῆγα νὰ ἀνοίξω τὴ στέρνα. Ὡ τῆς οἰκτρῆς διαψεύσεως! Ἦταν σχεδὸν ἄδεια. Ἡ ἀντλία μου θᾶχε δὲν θᾶχε λειτουργήσει πέντε-δέκα λεπτὰ καὶ ξαναφρακάρισε. Τὰ κβάντα τῆς Σήψεως τοῦ νερόλακκου, ποὺ ἦταν ἀδύνατο βέβαια νὰ περισυλλέξω, ἦταν ἀρκετὰ γιὰ νὰ ξαναστομώσουν τὸ μηχανήμα μου. Ἀλίμονο, τὸ νερὸ ποὺ ἀντλοῦσε ἦταν «φύσει» βρώμικο κι ὁ Μηχανικός ἐμπαίκτης τῆς ἀγωνίας μου. Κι ὁ ἀδυσώπητος Κῦων δὲν θ' ἄφηνε πιά στὴ ζωὴ περισσότερο ἀπὸ ἓνα εἰκοσιτετράωρο τὴν καταδιψασμένη, νεό-

φυτη κι ἄρριξη ἄμπελό μου.

Ἄϋπνος καὶ ξεθεωμένος ἀπὸ τὴ Νυχτερινὴ Οὐζοποσία μὲ τὸν ἐμπαίκτη Μηχανικό, βλαστημώντας τὸν ἀνεπίδεκτο καθαρμοῦ Βρωμόλακκο μὲ τὰ κβάντα τῆς Σήψεως, αἰσθάνθηκα νὰ περιπίπτω σ' ἓνα εἶδος παραληρηματός, ἡμιαναισθησίας, ἐπιληψίας. Δὲν θυμᾶμαι ἀπὸ τίς στιγμὲς ἐκεῖνες σχεδὸν τίποτ' ἄλλο, ἐκτὸς ὅτι ψιθύριζα ἀκατάσχετα τὸ μυστικιστικὸ ἐκεῖνο «Κύριε, Κύριε, ἐπίβλεπον ἐξ Οὐρανοῦ καὶ ἶδε... καὶ ἐπίσκεψαι... καὶ εὐλόγησον τὴν ἄμπελον ταύτην» ἓνα ψιθύρισμα πού δολιχοδρομοῦσε μεταξὺ παραλογισμοῦ καὶ καταθλίψεως, μεταξὺ Ὑπνου καὶ Ὀνειρου. Κι ἔγεια ἀνεξέλεγκτα μέσα στὰ μαραμμένα κλήματά μου κι ἀποκοιμήθηκα βαθειά-βαθειά ὡς τὸ Θάνατο.

Ὅταν ξύπνησα, ἤμουν ξαπλωμένος πάνω στὰ ξερὰ πιά βρῦα πού ἄλλοτε εἶχα συγκεντρώσει σὲ μιὰ ἄκρη τῆς ἀμπελοφυτείας μου, ὅταν τὰ εἶχα περιμαζέψει ἀπὸ τὸν νερόλακκο στὴν αὐτὴν προσπάθειά μου νὰ τὸν καθάρω. Ἐμεινα σύννους, μὲ κλειστά μάτια, καὶ ἄρχισα νὰ σκέπτομαι νηφάλια τὰ συμβάντα. Ὁ λήθαργός μου εἶχε συντείνει, φαίνεται, στὴ παροῦσα διαύγεια τοῦ ἐγκεφάλου μου. Ἦμουν τῷ ὄντι βαθυστόχαστος ἐκεῖνες τίς στιγμὲς -ἐπίτρεψέ μου, ἀναγνώστη μου, νὰ περιαιτολογήσω ἐδῶ -, καθὼς ἔπαιζα μηχανικὰ στὰ δάχτυλά μου μιὰ χεριὰ ξερὰ βρῦα, ὅταν... Ὅταν τὰ εἶδα ὅλα πεντακάθαρα:

Ὁ νερόλακκος ἦταν ἀγιάτρευτα βρώμικος, καὶ δὲν ὑπῆρχε ἄλλος καθαρός, ὁ Μηχανικὸς ἄχρηστος καὶ ὀριστικὰ ἀπορριπτέος, ἡ ἀντλία μου

εὐαίσθητη στὰ κβάντα τῆς Σήψεως - ἄρα; Μὰ ἦταν ὀλοφάνερο: Θᾶπρεπε νὰ μεσολαβῇ, ἀνάμεσα στὴν ἀντλία μου καὶ τὸ βρωμορύακο ἓνα τόσο λεπτὸ φίλτρο, πού νὰ διηθῇ τὸ νερὸ συγκρατώντας τὰ μόρια πού ἀχρήστευαν τὸν κινητήρα μου.

Χωρὶς νὰ χάσω οὔτε δευτερόλεπτο, ἔσφιξα μ' ὅλη μου τὴ δύναμη τὴ χεριὰ τῶν ξερῶν βρύων πού κρατοῦσα - κι ἦταν πιά ἀπαλὰ κι εὐοσμία, ὁμολογῶ, καθὼς εἶχαν μείνει λίγες μέρες ἔξω ἀπὸ τὸ τέλμα καὶ «μυρίσει» ἀπὸ τὸν ἥλιο -ἐφτιαξα ἀπ' αὐτὰ ἓνα βῶλο στὸ μέγεθος πού ἐπιθυμοῦσα, τὸν περιέβαλα, συμπαγῇ σὰν πέτρα, μὲ νευρώδεις «ἑλικες» πού ἔκοψα ἀπὸ τὸ διπλανό μου κλήμα καὶ τὸν τοποθέτησα μὲ προσοχὴ καὶ φροντίδα στὸ στόμιο τοῦ ἀντλητικού μου σωλῆνα, αὐτὸ πού ἦταν ποντισμένο μέσα στὸ λασπόνερο. Πάτησα ἀμέσως μετὰ μίζα καὶ σὲ μισὴ ὥρα ἡ στέρνα μου ἦταν ὀλόγεμη ἀπὸ πεντακάθαρο διῦλισμένο νερὸ - νὰ τὸ πιῇ στὸ ποτήρι, ἀλλὰ καὶ νὰ ποτίζης ἀφειδῶς τὰ διψασμένα κλήματα.

Ἄν εἶσαι δύσπιστος, φίλε ἀναγνώστη, καὶ θεωρῇς τὸ χρονικὸ πού σοῦ ἔδωσα φανταστικὸ, κάνεις λάθος. Πρὸς ἀπόδειξιν, μετὰ ἀπὸ δύο χρόνια, ὅταν ἡ ἀμπελοφυτεία μου (πού πίνει πιά ἄφθονο νερὸ καὶ εὐδοκίμησε) θὰ καρπίσῃ, θὰ σὲ καλέσω, ἐσένα κι ὅλους τοὺς ἀναγνώστες καὶ φίλους τοῦ «Δαυλοῦ», νὰ γευθῇτε τὸ ἔξοχο μπρούσκο, ἀρχαίου, χωρὶς χημικά, τρόπου παρασκευῆς, πού σχεδίασα.

Μετεώρος

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Α' Ἡ στάσις τῶν ἐκλεκτῶν

Εἶναι καιρὸς ποὺ προβληματίζομαι ἀπ' τὰ γραφόμενα τοῦ ΔΑΥΛΟΥ, κυρίως ἀπ' αὐτὰ ποὺ γράφονται στὶς μόνιμες στήλες «Μετεωρισμοί», «Ἀκροβολισμοί», σημειώματα τοῦ Δ.Ι.Λ. καὶ σὲ μερικὲς τακτικὲς συνενργασίες. Στὰ γραφόμενα αὐτὰ γίνεται μιὰ συνεχῆς καταγραφή τῶν συμπτωμάτων σήψης καὶ παρακμῆς τῶν καιρῶν μας. Μιά συνεχῆς ἀναφορὰ σὲ «δόγματα», ἐξουσία καὶ «ἐξουσιαστές», ποὺ εἶναι αἰτίες καὶ συμπτώματα τῆς κακοδαιμονίας μας. Καὶ προβάλλεται σὰν ἀντίδραση μιὰ «ἀκαδημαϊκὴ» θεωρία τῶν γενομένων καὶ ὑποδεικνύεται, μέσα ἀπὸ ἀρχαιοπρεπεῖς ρήσεις τοῦ Ἡράκλειτου (μεγάλῃ ἀδυναμία σ' αὐτὸν τὸν φιλόσοφο) ὁ διαχωρισμὸς τῶν «ἀρίστων» ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν συνανθρώπων-συμπολιτῶν, ἡ ἀπομάκρυνση τῶν ἐκλεκτῶν ἀπὸ τὴν ἀνάμιξη στὰ κοινά, ἡ ἀνάπτυξη τῶν ἀτομικῶν προσωπικοτήτων στὸ περιθώριό τῆς κοινωνικῆς ζωῆς—τὸ πολὺ σὲ ὀλιγάριθμους «ὀμίλους ἀρίστων» — καὶ τελικὰ ἡ περιφρόνηση πρὸς τὸν λαὸ (ποὺ ζεῖ, κινεῖται καὶ δρᾷ σὰν μάζα), ἐπειδὴ συγκροτεῖται ἀπὸ «ἀγελαίους» ἀνθρώπους. Κι ὅταν ὅλοι φτάνουμε (ἐπὶ τέλος) στὸ ἀγωνιώδες ἐρώτημα «Λοιπὸν, Ἐγὼ τί πρέπει νὰ κάνω», (ΔΑΥΛΟΣ Νο 66 - Ἀκροβολισμοί), ἡ ἀπάντηση ποὺ δίνεται δὲν εἶναι καθόλου ἱκανοποιητικὴ. Οὔτε λίγο, οὔτε πολὺ, ἡ ἀντίδρασή μας στὴ σήψη καὶ τὴν παρακμὴ τῶν πάντων πρέπει νὰ εἶναι «ἡ διατήρηση τῆς φωνῆς μας» καὶ στὴν τολμηρότερη περίπτωσή ἡ δημιουργία «ἀνεξάρτητων πυρήνων διανοουμένων» ἢ «ὀμίλων».

Ἔτσι, ἐνῶ οἱ διαπιστώσεις εἶναι σωστές ὁλοκληρωτικά, ἡ πρόταση ἀντίδρασης εἶναι ἐλάχιστα δυναμικὴ. Μοιάζει πολὺ μὲ ἀνατολίτικη μοιρολατρεία ἡ ἀπόφασή «δὲν μπορείς νὰ διαλέξεις τὸ ὀρθό, γιατί ὀρθὸ δὲν ὑπάρχει» (ΔΑΥΛΟΣ Νο 66, Ἀκροβολισμοί).

Νομίζω ὅτι τὰ πράγματα δὲν εἶναι ἔτσι. Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐπισημαίνομε διαρκῶς «τὸ βάθος τῶν αἰτίων» οὔτε καὶ νὰ καταγράφομε

(ἔστω καὶ γλαφυρά) τὰ καταστρεπτικὰ συμπτώματα τῆς διαφθορᾶς τῶν ἡθῶν, τῆς πνευματικῆς ἔνδειας καὶ τῆς «ἐξουσιαστικῆς» σαπίλας.

Χρειάζεται δυναμικώτερη ἀντιμετώπιση. Ὁλομέτωπη ἀντιπαράθεση. Πάλι ζωῆς καὶ θανάτου στὰ μαρμαρένια ἀλώνια. Τὸ πνευματικὸ φῶς ἀντιμέτωπο στὸν σκοταδισμό—κάθε μορφῆς καὶ εἶδους (δόγμα, ἐξουσία κλπ.). Γιὰ νὰ πετύχουμε αὐτὴ τὴν ἀντιπαράθεση, πρέπει νὰ γίνουν μερικὰ βασικὰ πράγματα. Πρῶτο ἀπ' ὅλα, νὰ σταματήσει αὐτὴ ἡ ἐκούσια (ἢ ἀκούσια) περιθωριοποίηση τῶν ἐκλεκτῶν. Αὐτὸ τὸ ἀποτράβηγμα τῶν «ἀρίστων» στὸ καβούκι τους, ἐν ὀνόματι μιᾶς (δικαιολογημένης ἔστω) ἐσωτερικῆς περηφάνειας τῆς ἐξατομικευμένης συνειδήσεώς των. Γιατί αὐτὸ τὸ ἀποτράβηγμα, ἐπέτρεψε στοὺς ἀσυνειδήτους, καιροσκόπους, ἀνεργάτιστους, οἰκονομιστάρους — μ' ἓνα λόγο στοὺς «ἐξουσιαστές» — νὰ κυριαρχήσουν στὸν κοινωνικὸ, οἰκονομικὸ, πολιτικὸ στίβο καὶ νὰ διαμορφώσουν τὰ πάντα (ἀντιστάσεως μὴ οὐσης) σύμφωνα μὲ τὴ δική τους νοοτροπία καὶ ἐπιδιώξεις ὑποβιβάζοντας τὶς ἀξίες, τὶς παραδόσεις, τὶς Ἰδέες καὶ τὶς ἀκατάλυτες ἀρχές, ἠθικὲς καὶ πνευματικὲς.

Δεύτερο, νὰ βάλομε ξεκάθαρο στόχο. Ὁχι μόνο νὰ ἀποκτήσουμε φωνή. Ἀλλὰ νὰ προσδιορίσουμε μὲ σαφήνεια μιὰ ὁλόκληρη ἐπιχείρηση πνευματικῆς ἐλληνικῆς ἀναγέννησης. Ἐξυγίανση καὶ κάθαρση σὲ ὅ,τι σάπιο, φαῦλο καὶ νοσηρὸ κυριαρχεῖ σήμερα στὴν ἐλληνικὴ ζωὴ.

Καὶ τρίτο, νὰ ὀργανωθοῦμε ἀνάλογα μὲ τὸ μέγεθος καὶ τὶς δυσκολίες τοῦ ἐγχειρήματος. Πρῶτο βῆμα ἡ γνωριμία (καὶ κάποτε ἡ συγκέντρωση ἐπὶ τὸ αὐτό) ὅλων ἐκείνων ποὺ μὲ τὰ ὅμοια κριτήρια τοὺς διαπιστώνουν τὴ γενικὴ παρακμὴ καὶ ἀποδέχονται τὴν ἀνάγκη τῆς ἀναγεννητικῆς προσπάθειας. Σὲ δεῦτερο βῆμα, ἡ συγκρότηση τῶν «ὀμίλων» ποὺ ἐπισημαίνει καὶ τὸ περιοδικὸ αὐτό. Ὁμιλοὶ ἐκλεκτῶν καὶ ἀρίστων.

Καὶ τελικά, μὲ τὸ μεγάλο βῆμα, τὴ δημιουργία «πολιτικῶν» ομάδων, ποὺ εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐκβαση τοῦ ἀγῶνος.

Καὶ νὰ μὴ μὲ πεί ὁ Δ.Ι.Α. «λαϊκιστὴ», οὔτε ἡ «Ἑρινύς» ὅτι δὲν μπορῶ νὰ διαλέξω τὸ ὀρθό, γιατί δὲν ὑπάρχει.

Μὲ τίς πολιτικὲς ομάδες μπορεῖ (σὲ πρώτῃ φάση) νὰ ἀσκηθεῖ ἔντονη πίεση στοὺς κρατοῦντες «ἐξουσιαστὲς» γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ δομῶν ποὺ θὰ ἀποβλέπουν στὴν ἀνάσχεση (τουλάχιστον) τῆς ἐπιταχυνόμενης παρακμῆς. Καὶ ἀργότερα (σὲ δευτέρῃ φάση) ἡ ἀνάληψη τῆς ἐξουσίας ἀπὸ «ἀρίστους» καὶ ἐκλεκτούς, ποὺ μεθοδευμένα θὰ ἀντικαταστήσουν τὸ σημερινὸ φαῦλο καθεστῶς ἐξουσίας μὲ τὴν «ἀριστοκρατία» πνεύματος, ἥθους, ἀνθρωπιάς. Πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ χρειάζεται μόχθος καὶ ἐργασία. Χρειάζεται ὁ σχεδιασμὸς τρόπων, μεθόδων καὶ δομῶν, σ' ὅλες τίς ἐκφάνσεις τῆς κρατικῆς ἐξουσίας (παιδεία πρωταρχικά, ἀγωγή πολίτου κλπ.) μὲ στόχο καὶ σκοπὸ τὴ διαμόρφωση τοῦ ἀληθινοῦ χαρακτῆρα τῆς φυλῆς μας — τὸν ἐκλεκτὸ καὶ ἄριστο, τὸν «καλὸ κάγαθό» τῶν ἀρχαίων προγόνων μας.

Καὶ λίγα λόγια γιὰ τὰ γραφόμενα γιὰ τὸ «ἐξουσιαστικὸ» καὶ τὸ «ἄ-ν-αρχον». Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω, πῶς εἶναι δυνατό νὰ ὑπάρξει κοινωνία χωρὶς «ἐξουσιαστικὲς» δομές. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχει ἐξουσία ἄναρχος. (Τὰ γραφόμενα τοῦ δὲν μὲ πείθουν). Σύμφυτες ἐκφάνσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς εἶναι α) ἡ πολιτικὴ ἢ ἐξουσιαστικὴ, β) ἡ οἰκονομικὴ καὶ γ) ἡ πολιτιστικὴ ἢ πολιτισμικὴ. Ὅλες οἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων ποὺ ζοῦν σὲ κοινωνία, ὑπάγονται σὲ μιὰ ἀπ' αὐτὲς τίς κύριες ἐκδηλώσεις.

Τὸ πολιτικὸ φαινόμενο ἀνέκυψε ἀπὸ τίς ἀρχέγονες ἀκόμα κοινωνίες, σὰν ἓνα ἀπὸ τὰ βασικά καὶ πρωταρχικά στοιχεῖα τῆς κοινωνικῆς συγκρότησης. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰ-

κογένειας στὴν ἀρχή, ἡ ἡγετικὴ ομάδα αὐτῶν ἀργότερα, καὶ στὴ συνέχεια ὁ ἓνας (βασιλιάς ἢ μὲ ὅποιο ὄνομα) διαμόρφωσαν τὸ κυρίαρχο διακυβέρνησης τῆς κοινωνικῆς ομάδος. Ἔτσι ἄρχισε καὶ ἡ διαμόρφωση τῶν «ἐξουσιαστικῶν» δομῶν, ποὺ κάλυπταν ἅμεσες καὶ ζωτικὲς ἀνάγκες τῶν μελῶν τῆς κοινωνικῆς ομάδος. Πότε θὰ γίνεῖ τὸ κυνήγι ἢ τὸ ψάρεμα, ποιοὶ θὰ πάρουν μέρος σ' αὐτά, ποιοὶ θὰ παραμείνουν γιὰ φύλαξη τῶν ἀδύναμων μελῶν (γυναικῶν, παιδιῶν) καὶ τῶν περιουσιακῶν στοιχείων (καρποί, καλύβες), πῶς θὰ διαμοιρασθεῖ ἡ λεία κ.ἄ.τ. ἦταν ἐπιταγές, ποὺ ἡ ἐκπλήρωσή τους περνοῦσε μέσα ἀπὸ «ἐξουσιαστικὲς» δομές.

Καὶ παράλληλα ἄρχισε ἡ καθιέρωση τῶν κανόνων «δικαιϊκῆς» συμπεριφορᾶς τῶν μελῶν, μὲ ἐθιμικὸ στὴν ἀρχὴ τρόπο, δηλαδή γιὰ τὸ τί ἐπιτρέπεται ἢ τί ἀπαγορεύεται νὰ κάνει κανεὶς καὶ πῶς καὶ ἀπὸ ποιοὺς θὰ τιμωροῦνταν οἱ παρεκτρεπόμενοι.

Ἔχομε λοιπὸν μιὰ δεδομένη «ἐξουσιαστικὴ» λειτουργία μέσα στὴν κοινωνικὴ ομάδα, ποὺ δὲν μπορούμε νὰ τὴν ἀγνοήσουμε, γιατί τότε ἡ κοινωνία θὰ μετατραπεῖ σὲ ζούγκλα.

Τὸ πρόβλημα εἶναι ὅχι ἡ ὑπαρξὴ τῆς «ἐξουσιαστικῆς» λειτουργίας, καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ ὁ τρόπος ἄσκησης αὐτῆς (καλὸς ἢ κακὸς, χρήσιμος ἢ καταστροφικὸς) καὶ οἱ διαχειριστὲς (φορεῖς) αὐτῆς. Ἀξιοί, ἐκλεκτοί, ἄριστοι, ἢ ἀπεναντίας ἀνάξιοι, καιροσκοποὶ, ἰδιοτελεῖς (ἐξουσιαστές). Τὸ συμπέρασμα ὅμως εἶναι τὸ ἴδιο. Ὅχι μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐξουσία οἱ «ἄριστοι» ἀλλὰ μέσα σ' αὐτήν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐξουσία δὲν προσφέρεται, ἀνάγκη νὰ κατακτηθεῖ.

Τελειῶνω μὲ τὴν δήλωσή. Χωρὶς νὰ εἶμαι ἄριστος, ἀλλὰ θέλοντας νὰ βοηθήσω τοὺς ἀρίστους, βρίσκομαι στὴ διάθεσή τους γιὰ τὸν ἀγῶνα. **Ἰωάννης Γ. Λιακόπουλος** — Ἀριστοτέλους - 12 ΘΕΣ/ΝΙΚΗ 546-23 τηλ. 220-665 καὶ 209-856.

Σημείωση Δαυλοῦ:

α) Ἡ παρατήρηση τοῦ κ. Ι.Α. ὅτι ὁ «Δαυλὸς» προτείνει «ἄναρχη» κοινωνία σημαίνει ὅτι ὁ ἐπιστολογράφος ὅχι ἀπλῶς δὲν κατενόησε τίποτε ἀπὸ τὴ βαθύτερη πολιτικὴ ἀντίληψη τοῦ περιοδικοῦ, ἀλλὰ παρεξήγησε ἀπολύτως τὴ θέση μας: τουλάχιστον στὰ μισὰ ἀπὸ τὰ 68 τεύχη ποὺ ἐξέδωσε ἕως τώρα τὸ περιοδικὸ ὅχι

μόνο απορρίπτεται οιαδήποτε αναρχική αντίληψη οιασδήποτε αποχρώσεως αλλά και θεωρείται έκτροπη από το ροϊκό πολιτικό γίνεσθαι, όπως ακριβώς θεωρείται έκτροπη και η κατάσταση 'Εξ-ουσίας: 'Ο ὅρος «ἀναρχοεξουσιαστική κοινωνία» (ὅρος πρωτότυπος, δημιούργημα τοῦ «Δαυλοῦ»), τὸν ὁποῖο συχνά χρησιμοποιούμε, γιὰ νὰ χαρακτηρίσουμε τὴν ἰσχύουσα σήμερα σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο ἔκρυθμη πολιτικὴ τάξη πραγμάτων, δίνει πεντακάθαρα τὴν ἰδεολογικὴ θέση μας ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

β) 'Η πολὺ γνωστὴ νεανικὴ θέση τοῦ Πλάτωνος, ὅτι θὰ τεθῇ παῦλα στὰ δεινὰ τῶν πόλεων, ἂν φιλοσοφήσουν οἱ βασιλεῖς ἢ βασιλεύσουν οἱ φιλόσοφοι, εἶναι φυσικὸ νὰ γίνεται ἀποδεκτὴ ἀπὸ οἰονδήποτε, μὲ μιὰ παρατήρηση: ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων στὴν ὠριμότητά του (στὸ τελευταῖο ἔργο του, τοὺς «*Νόμους*») τὴν ἐγκατέλειψε ὡς μὴ ἐρειδόμενη ἐπὶ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, τῆς ἱστορικῆς πείρας καὶ τῆς ἀπλῆς λογικῆς.

γ) Εὐχόμεθα στὸν κ. Ι.Λ., μὲ ὅλη μας τὴν καρδιά, νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ἔχει δίκιο στὴν ἄποψή του ὅτι μὲ τὴν ὀργάνωση θὰ ἔχουμε τὸ φάρμακο κατὰ τῆς ἱστορικῆς κακοδαιμονίας τοῦ κόσμου μας. Χωρὶς νὰ θέλουμε νὰ τὸν ἀπογοητεύσουμε, θὰ παρατηρήσουμε ἀπλῶς ὅτι στὴν Ἑλλάδα ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν ἑκατοντάδες πολιτικὲς ἢ ἡμιπολιτικὲς ὀργανώσεις, ὁμάδες κ.λπ. (καὶ προφανῶς σ' ὅλο τὸν κόσμο ὑπάρχουν μυριάδες παρόμοιες), ὅχι μόνο χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ παίξουν στοιχειώδη ἔστω θετικὸ ρόλο, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιδεινώνουν μὲ τὴν παρουσία τους τὴν γενικὴ πολιτικὴ παρακμὴ.

"Αλλὰ (ὅχι αὐτὰ ποὺ τοῦ χρεώνει ὁ κ. Ι.Λ.) λέγει ὁ «Δαυλός» — καὶ οἱ νοοῦντες νοεῖτ'ωσαν — καὶ αὐτὰ πρέπει νὰ ἀναζητήσουν, ὅχι νὰ υἱοθετήσουν, οἱ πράγματι ἄγνοοι καὶ πράγματι ἄριστοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων συμπεριλαμβάνουμε καὶ τὸν ἐκλεκτὸ ἐπιστολογράφου μας.

Δ.Ι.Α.

Β' Ἐξουσιαστὲς καὶ «Λαὸς»

* Αἰσιότιμε κ. Διευθυντά,

Εἶμαι τακτικὸς ἀναγνώστης τοῦ «ΔΑΥΛΟΥ», καὶ αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ σὰς συγχαρῶ γιὰ τὴν ὑψηλὴ ποιότητα τῶν κειμένων τοῦ περιοδικοῦ, καθὼς καὶ γιὰ τὰ εὐστοχα σχόλιά του.

Στὸ τεῦχος τοῦ Ἰουνίου (ἀρ. τεύχους 66) ἐντύπωση μοῦ προξένησαν τὸ σχόλιόν σας («*Ὁδὸς ἄνω κάτω μὴ καὶ ὠπτή*»), καθὼς καὶ τὸ κείμενο τοῦ κ. Λ. Ντόκα «*Ποῦ πάμε;*» Κείμενα γραμμένα μὲ σαφήνεια, τὰ ὁποῖα δυστυχῶς ἀπέδιδαν μὲ ἀκρίβεια τὴν θλιβερὴ πραγματικότητα τῆς πατρίδος μας. Τραγικὸ ἀλλ' ἀληθὲς εἶναι αὐτὸ ποὺ τονίζει ὁ κ. Λ. Ντόκας («... *στὴν θέση τῆς κοινωνικῆς ἡγεσίας ἀναρριχήθηκαν ἀδίστακτοι ἐξουσιαστὲς, ποὺ λυμαίνονται τὸ κοινωνικὸ προϊόν σὰν πειρατὲς στὴν ὥρα τῆς λεηλασίας*»), ὅπως

ἀληθινὴ εἶναι καὶ ἡ παρατήρησή σας ὅτι «*ἂν ἡ ἡγεσία εἶναι διεφθαρμένη... πορνικὴ... ἀρπακτικὴ, αὐτονοήτως καὶ ὁ «λαὸς» τοῦ ὁποῖου ἡγεῖται εἶναι φορεὺς τοῦ ἴδιου ἀκριβῶς μὲ τὴν ἡγεσίαν τοῦ ἡθους καὶ τ' ἀνάπαλιν*».

"Ας μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ προσθέσω καὶ γὼ κάτι πάνω σ' αὐτὰ ποὺ γράψατε: ὅτι οἱ ἐξουσιαστὲς φαίνεται ὅτι λησμόνησαν τὸ «*συμβούλευε μὴ τὰ ἥδιστα, ἀλλὰ τὰ βέλτιστα*» στὶς σχέσεις τους μὲ τὸν «κυρίαρχο» λαό. Αὐτοὶ θέλουν πάση θυσίᾳ τὴν ἀρχή [*τὸ ἄρχειν ἡδιστον*] ('Αριστοτέλης)] λησμονώντας βέβαια ὅτι ὅσο βρίσκονται στὴν ἐξουσία πρέπει νὰ ἐνθουμοῦνται τὰ λόγια τοῦ Πιττακοῦ, «*ἄρχων κόσμει ἑαυτόν*». Καθὼς δὲ τὸ ἠθικὸ σύστημα κατέρρευσε, ὅλα τὰ λοιπὰ ἐπακολούθησαν (οἰκονομικὴ ἀναρ-

χία, άσудоσία, εύθυνοφοβία κλπ.). Έπειδή δέ ήγεσία διεφθαρμένη, ψευδολόγος καί άρπακτική συνεπάγεται καί διασπάθισιν του δημοσίου χρημάτος, δέν είναι ν' άπορούμε, διότι οί έξουσιαστές ούδένα φραγμό ήθικό έχουν καθ' ότι «πλούτου δ' ούδέν τέρμα πεφασμένου άνθρώποισι» (Θέογνις). Έ όλη τραγική κατάστασις κάνει άκόμη πιό εύστοχη την παρατήρησή σας, κ. Διευθυντά, ότι «τό κοινό στοιχείο των εύπίστων και των άπατεώνων... είναι ή άρπακτική προδιάθεση» καί ότι «λαός» καί «άρχοντες» είναι του αύτου άκριβώς ήθους. Είναι νά μή θυμηθούμε τά λόγια, βλέποντας την καταστροφή γύρω μας, του Έσοκράτη, ό όποιος έτό-

νισε πώς «τό της πόλεως όλης ήθος όμοιούται τοίς άρχουσιν;».

Έλπίζω, κ. Διευθυντά, νά μή σάς ταλαιπώρησα πολύ μέ την φλυαρία μου. Συνεχίσατε τό όμορφο έργο σας. Τό σημερινό σκοτάδι πρέπει νά τό διαπερνά ποϋ καί ποϋ καμμιά άχτίδα φωτός.

Μετά τιμής

Μιχαήλ Δανίκας

Διδάκτωρ Έλεκτρολόγος Μηχανικός, λέκτωρ-έρευνητής

εις τό Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο του Eindhoven (έρευνητική όμάς Έψηλών Τάσεων).

Eindhoven (Έλλανδία)

Γ' Έ αρχή της συμπληρωματικότητας καί οί Έλληνες

Κύριε Λάμπρου,

Συγχαρητήρια διά την έκδοση του 66ου τεύχους του περιοδικού σας καί σάς εύχαριστώ διά την άποστολή του.

Ός εκδότης του είδικού περιοδικού ΠΑΜ-ΜΕΓΑΣ, έπιτρέψτε μου νά προβώ σέ μερικά σχόλια επί του άρθρου «Αί συνέπειαι της αρχής της συμπληρωματικότητας» (συμπυκνωμένης όμιλίας) του άκαδημικού Γεωργίου Καραγκούνη, χρήσιμα, πιστεύω, διά την ενήμερωση. Τά σχόλια θά άναπτυχθούν πάνω στίς προτάσεις (Δαυλός, σελ. 3690, 5 σειρές από τό τέλος της). «Έ αρχή της συμπληρωματικότητας δέν είναι ταυτόσημος μέ την αρχήν του λίαν μαχητικού Έρακλείτου «τά πάντα έξ έναντιότητος γίνεσθαι», διότι δέν πρόκειται μόνον περί δύο άντιρρόπων δυναμικών, αλλά διότι αυτά καί συνυπάρχουν καί άλληλοσυμπληρουνται, ώστε άμφοτέρα νά είναι άναγκαία διά τό ώλοκληρωμένον φαινόμενον» καί (σελ. 3691, 2 σειρές από την αρχή της): «Πόσον μεγάλη ύπήρξε ή έκπληξις του Bohr, όταν κατόπιν συζητήσεων μέ γνώστην του κινεζικού πολιτισμού, διεπίστωσεν, ότι ή ιδέα της συμπληρωματικότητας ήτο γνωστή εις τους άρχαίους Κινέζους φιλοσόφους του 5ου π.Χ. αιώνος...».

Έ έννοια της συμπληρωματικότητας οϋτε είναι ξένη πρός τους θεμελιωτές της τέχνης, της έπιστήμης, καί της φιλοσοφίας Έλληνες, οϋτε είναι άσχετη μέ την βαθύτερη σημασία της Έρακλείτειας ρήσεως «τά πάντα έξ έναντιότητος γίνεσθαι», πού παραθέτει ό άρθρογράφος. Δέν έχει κανείς παρά νά κατανοήσει την φυσικήν σημασία του άκρου καί μέσου λόγου των Έλλήνων (Εύκλείδης ΙΙ), $\Phi = 1+5/2 = 1,6180339$, του συντηρη-

του της Διαλεκτικής – κατά την λεξαριθμική θεωρία – ή νά συλλάβει τό πλέον άπλοϋν, σαφές καί άκριβές πρότυπο μεταβολής του όντος, την λογαριθμική σπείρα, όπου ή έννοια της συμπληρωματικότητας άποτελεί άπλως ένα από τά λειτουργικά στοιχεία της έννοιας της όμοιότητας [τό όν μεταβάλεται (αϋάνεται ή έλαττοϋται), αλλά παραμένει πάντα όμοιον πρός τόν έαυτό του].

Τήν έννοια της όμοιότητας διά της σπείρας ήμπορεί κανείς νά παρακολουθήσει σέ μιá άκολουθία γνωμώνων (όρίσθηκε από τόν μαθηματικό Έρωνα), κατά την όποία οί κορυφές των διαδοχικών γνωμώνων ή τριγώνων κίνονται στην αύτη σπείρα [Γνώμων είναι ένα τρίγωνο, τό όποιο προστιθέμενο (συμπλήρωμα θετικό) σ' ένα άλλο ή αφαιρούμενο (συμπλήρωμα άρνητικό) από ένα άλλο σχηματίζει ένα δεϋτερο τρίγωνο όμοιο πρός τό άρχικό].

Όταν τό άρχικό τρίγωνο είναι τό λεγόμενο «χρυσό τρίγωνο» (γωνία 360), τότε ή παραγόμενη λογαριθμική σπείρα ταυτίζεται μέ την άντίστοιχη μαθηματική, ένώ όταν αύτό είναι τυχόν (άλλά ίσοσκελές), ή σπείρα ταυτίζεται μέ την μαθηματική καμπύλη στο όριο.

Καί στίς δύο περιπτώσεις ό άκρος καί μέσος λόγος Φ έμφανίζεται είτε άπολύτως ή άκριβώς (πρώτη περίπτωση) είτε προσεγγιστικώς (δεϋτερη περίπτωση).

Έ έννοια της συμπληρωματικότητας συναντάται καί στον γενετικό κώδικα (τό γνωστό DNA), ύπό την μορφήν των συμπληρωματικών σπειρών της ή έλικών (ύπό την εύρεία σημασία καί όχι ύπό την μαθηματική μορφή, καί αύτό

πρὸς τὸ παρόν), οἱ ὁποῖες φέρουν τὸ γενετικὸ μή-
νυμα.

Ἡ ἐμφανὲς σύνδεση τοῦ γενετικοῦ κώδικα μὲ
τὸν ἄκρο καὶ μέσο λόγο Φ ἐντοπίζεται στὴν
σπονδυλική στήλη τοῦ DNA, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ-
ται ἀπὸ δυὸ μονάδες, ἡ σπουδαιότερη τῶν ὁποίων
εἶναι ἡ deoxyribose — σακχαροῦχος, ποὺ ἀνήκει
στὶς πενταγωνικὲς μορφές.

Ὡς γνωστὸν δέ, στὸ πεντάγωνο ἢ στὸν πεντά-
γωνο ἀστέρα (τὴ γνωστὴ πεντάλφα) ἐμφανίζονται
κατὰ φυσικὸ τρόπο τόσο ὁ ἄκρος καὶ μέσος λόγος
Φ ὅσο καὶ ὁ γνῶμων (λογαριθμικὴ σπεῖρα).

Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα — μέσω τῆς
λεξαριθμικῆς θεωρίας καὶ διὰ τοῦ ἀλφαριθμητι-
κοῦ συστήματος τῶν Ἑλλήνων — ἐπιβεβαιώνει
τὰ προηγούμενα.

Μετὰ τιμῆς

Κοσμᾶς Μαρκάτος

ΙΩΣΗΦ ΑΡΓΥΡΙΟΥ

Τὸ κουτὸ ἔντομο

Κάποτε, παλιά, στὴ βραγιά μιᾶς σιταριάς
ζοῦσε τραγουδώντας ἓνα ἔντομο μικρό.
Τὸ καλοκαίρι νὰ ἐργάζεται χαιρότανε πολὺ
καὶ τὸ χειμῶνα ν' ἀναπαύεται στὴ φωλιά του τὴ ζεστή.
Ἔτσι τὸ χειμῶνα κεῖνο τὸ σκληρὸ
στὸν παραγώνι τῆς φωλίτσας τῆς γλυκειᾶς
τραγουδώντας τὸ τραγούδι τῆς χαρᾶς,
ν' ἀναπαυτεῖ μαζεύτηκε λιγάκι.

* * *

Τὸ δύστυχο δὲν ἤξετε τὸν κόσμον τοῦτο...
Πρῶι - πρῶι τὴν ἄλλη μέρα κιόλας
μπρὸς στὴ φωλιά του ἔφθανε καμαρωτὸς
κάποιος βαθμοφόρος τῆς φυλῆς του
κλαράκι στὸ μαῦρο χέρι του κρατώντας
σκῆπτρον ἐξουσίας καὶ ρόπαλο, ἂν τύχει...

* * *

Καὶ εἶπε στὸ ἔντομο, ποὺ ἔντρομο στεκόταν:
«Ὅσα μάζεψες θὰ μᾶς τὰ δώσεις ὅλα!
Αὔριο στρατιῶτες θάρθουν νὰ τὰ πάρουν.
Κηφήνες ἔχουμε πολλούς! Καὶ ζευγαράκια!
Ἄεργα! Μὰ παραδείσεις θὰ κάνουν διακοπές.
Ἡλίθιο, γιὰ μᾶς δουλεύεις! Ζοῦδι, ἀσήμαντο!
Μὲ τίς δικές σου τίς...»

* * *

Μὰ δὲν ἀπόσωσε τὰ λόγια του...
Εἶδε τὸ ἔντομο νὰ πέφτει ἀχυρένια
καὶ πάνω ἀπ' τὴ φωλίτσα του μιὰ σκιά
μικρὴ-μικρὴ σὰν τίποτα.
Τὴν ἄλλη τὴ χρονιά κηφήνας κανέννας
δὲν ἐπέζησε... Πῶς ἦταν δυνατόν;

ΛΑΜΠΡΟΣ ΝΤΟΚΑΣ

(του Πανεπιστημίου Πατρών)

Τὸ φαινόμενο καὶ ἡ ἀλήθεια

Χωρίς νὰ ἔχουμε ἀξιώσεις ἐνὸς μαθηματικοῦ ὀρισμοῦ, μπορούμε νὰ δεχθοῦμε σὰν φαινόμενο ὅ,τι ὑποπίπτει στὴν ἀντίληψή μας ἀπὸ τὴν ἄμεση παρατήρηση ἢ ἀπὸ τὶς πληροφορίες ὀργάνων, τὰ ὁποῖα εἰδικῶς ἔχουν ἐπινοηθεῖ. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔννοια τοῦ φαινομένου ἔχει καὶ τὸ στοιχεῖο τῆς παρακολουθήσεως συμβάντος, δηλαδὴ ὁ παρατηρητὴς συνειδητοποιεῖ φαινόμενα μόνον, ὅταν δέχεται ἐπ' ἄρκετὸν χρονικὸ διάστημα τὶς ἀναγκαῖες πληροφορίες γιὰ τὴν ἐπισήμανση μεταβολῶν. Τέλος οἱ ἐρεθισμοὶ ποὺ δέχεται τὸ ὑποκείμενο, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ συγκεκριμενοποιῶνται, γιατί τὰ φαινόμενα συνθέτουν πραγματικότητες. Τὸ φαινόμενο ὅμως δὲν συνιστᾷ μὲ κανένα τρόπο τὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα.¹ Εἶναι φυσικὸ νὰ δεχθοῦμε ὅτι ὁ νοῦς κατ' ἀρχὴν περιορίζεται στὴν καταγραφὴ φαινομένων, τὰ ὁποῖα ἀκολουθῶς ἐπεξεργάζεται ἐφαρμόζοντας τὶς ἀρχὲς τοῦ λόγου², μὲ ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργία πεποιθήσεων, οἱ ὁποῖες εἶναι συγκεκριμένες πνευματικὲς καταστάσεις τῆς ἀνθρώπινης νοήσεως. Πολλοὶ φιλόσοφοι συνδέουν τὸ φαινόμενο μὲ τὶς ὄντολογικὲς παραδοχὰς τους. Π.χ. ὁ Κᾶντ ἀντιδιαστέλλει τὸ φαινόμενο μὲ τὸ «*Πράγμα καθ' ἑαυτό*», τὸ ὁποῖο εἶναι ἀπροσπέλαστο, δηλαδὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ γνωσθεῖ. Ἡ φαινομενικότητα τοῦ κόσμου ὑποστηρίχθηκε στὴν ἀρχαιότητα κυρίως ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, δηλαδὴ δέχθηκε αὐτὸς ὅτι ὁ αἰσθητὸς ἢ ὁ ὕλικὸς κόσμος εἶναι ἀτελεῖς ἀντίγραφο τοῦ πραγματικοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν, οἱ ὁποῖες εἶναι οἱ μόνες ἀντικειμενικὲς ὀντότητες. Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Κᾶντ παρ' ὅλο ποὺ συμφωνοῦν στὴ διαφοροποίηση τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἀπὸ τὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα, θεμελιώνουν διαφορετικὲς ὄντολογίες. Ὁ Κᾶντ πιστεύει στὴν ἀνθρώπινη μορφολογικὴ κατασκευὴ τοῦ διαισθητικοῦ κόσμου ἀπὸ τὶς ἔμφυτες κατηγορίες (a priori στοιχεῖα), τὶς ὁποῖες χρησιμοποιεῖ ὁ νοῦς σὰν μῆτρες, γιὰ νὰ διαμορφώσει τὶς ἐντυπώσεις, ποὺ προκαλεῖ στὸ ὑποκείμενο ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος. Ὁ Πλάτων δέχεται καὶ αὐτὸς τὴν ἀνθρώπινη παρέμβαση στὴν μορφολογία τοῦ κόσμου, ἀλλὰ μὲ πολὺ διαφορετικὸ τρόπο. Ὁ αἰσθητὸς κόσμος εἶναι φαινομενικὸς καὶ ἐλλειπτικὸς, γιατί εἶναι ἀνάμνηση τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν.

Οἱ περισσότεροι φιλόσοφοι ποὺ ἀσχολήθηκαν μὲ τὴν ὄντολογία, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Ἰωνῶν φυσικῶν προσπαθοῦν νὰ συλλάβουν τὴ φύση τοῦ κόσμου πέρα ἀπὸ τὸ φαινόμενο. Ἔτσι εἰσέγαγαν διάφορες μεταφυσικὲς ἔννοιες, οἱ ὁποῖες εἶναι ἀμφισβητούμενες τόσο γιὰ τὸν σημασιολογικὸ τους προσδιορισμὸ ὅσο καὶ γιὰ τὴν δυνατότητα υπάρξεως ἢ περιγραφῆς ἀντικειμένου ἀναφορᾶς. Π.χ. τὸ νόημα τῆς «*οὐσίας*» εἶναι ἀκαθόριστο ἐννοιολογικὰ καὶ ἀποδίδεται ἀπὸ τοὺς στοχαστὲς μὲ πολλὰς καὶ διαφορετικὲς συλλήψεις. Ὁ προσδιορισμὸς ἀντικειμενικοῦ φορέα τοῦ φιλοσοφικοῦ ὄρου «*οὐσία*» εἶναι ἀδύνατος, γιατί, ὡς γνωστόν, τὸ ἄλυτο ὄντολογικὸ πρόβλημα δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴν ἀναζήτησι τοῦ «*ὄντος*», δηλαδὴ τοῦ φορέα.

Ἡ «οὐσία» μπορεί νὰ εἶναι τὸ σύμβολο ἑνὸς συμπλέγματος κατηγορημάτων, χωρὶς ποτὲ νὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιστοιχεῖ σὲ κάποιο συγκεκριμένο ἀντικείμενο, δηλαδὴ οἱ ιδιότητες ὁρίσμου τῆς δὲν χαρακτηρίζουν τὴν φύση τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἀντικείμενο ἐπιστημονικῆς μελέτης. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα δὲν ἔχει σκοπὸ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ «ὄντος», ἀλλὰ τὴν μελέτη τῶν συμβάντων στὸ χῶρο τῶν φαινομένων, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀπορρέει τὸ ἐπιστητόν, ποὺ ὅχι μόνον δὲν ταυτίζεται μὲ τὸ ἀντικείμενο, ἀλλὰ οὔτε μὲ μέρος του.

Ἡ μεταφυσικὴ ἔφεση καὶ ἡ ἐπιμονὴ στὴ μυστικὴ καταγωγὴ συμπαντικῶν γνώσεων ἀναγκάζουν φημισμένους φιλοσόφους καὶ στοχαστὲς νὰ ἀποβάλουν τὴν ἐπιστημονικὴ σκέψη καὶ νὰ δεχθοῦν τὴν ἐγκυρότητα πνευματικῶν καταστάσεων, οἱ ὁποῖες προέρχονται ἀπὸ ὑπέρβαση τοῦ φυσικοῦ φαινομένου. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους παραδοχὲς ἐκφράζονται μὲ φιλοσοφικοὺς ὅρους, οἱ ὁποῖοι συμφῶνως μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ σκέψη εἶναι κενοὶ περιεχομένου, γιὰ στεροῦνται συγκεκριμένου νοήματος καὶ ὁρισμένου φορέως. Π.χ. ἡ «ἐνόραση» καὶ ἡ «πνευματικὴ θεά» εἶναι φιλοσοφικοὶ ὅροι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν καμμιά θέση στὸ ἐπιστημονικὸ σηματολόγιο, γιὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις στὰ ἐρωτήματα: Ποιὰ εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ἱκανότητα ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὴν «ἐνόραση»; Πῶς καθορίζεται ἡ «πνευματικὴ θεά»; κ.τ.λ. Ἀσφαλῶς ὑπάρχει μιὰ ἀπέραντη φιλοσοφικὴ φιλολογία, στὴν ὁποία ἀναπτύσσονται οἱ προσπάθειες τῶν στοχαστῶν νὰ ἐπινοήσουν ὑποθετικὰ μεταφυσικὰ σχήματα, ποὺ προβάλλουν ὡς ἀπαντήσεις στὰ προηγούμενα ἐρωτήματα. Δυστυχῶς ὅμως τὸ κῦρος τῶν μεταφυσικῶν πλασμάτων ἀφίεται στὶς πεποιθήσεις τοῦ ὑποκειμένου, χωρὶς τὴν στήριξη τῆς ἐπαληθεύσεως ἢ τῆς προβλέψεως. Βεβαίως καὶ οἱ γνώσεις δὲν εἶναι τίποτε τὸ διαφορετικὸ ἀπὸ πεποιθήσεις, ἀλλὰ τὸ κῦρος τους θεμελιώνεται στὴν ἐπαγωγικὴ καὶ παραγωγικὴ σκέψη¹, πράγμα ποὺ δὲν μπορούμε νὰ ἔχουμε γιὰ τὶς μεταφυσικὲς ὑποθέσεις. Οἱ προηγούμενες σκέψεις δὲν δικαιώνουν τὴν ἀπαγόρευση τοῦ μεταφυσικοῦ στοχασμοῦ², ἡ ὁποία εἶναι ἀπαράδεκτος περιορισμὸς τῆς νόησης, ἀλλὰ ἐπισημαίνουν τὶς ἀδυναμίες τῆς φιλοσοφικῆς αὐθαιρεσίας. Ἡ ἐπιστημονικὴ ὑπόθεση περιορίζεται στὸ χῶρο τῶν φαινομένων ἢ τὸ ὀλιγότερο θεμελιώνεται σ' αὐτόν, ἔτσι καὶ ἡ γόνιμη φιλοσοφικὴ παραδοχὴ ὑπερβαίνει τὸ φαινόμενο, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ ἀγνοεῖ.

Η γνώση τῶν πραγμάτων διαφέρει σαφῶς ἀπὸ τὴν γνώση τῶν ἀληθειῶν, γιὰ τὴν ἀλήθεια ἔχει ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως τοῦ ψεύδους. Πράγματι, τὰ πράγματα μπορούμε νὰ τὰ γνωρίζουμε ἄμεσα διὰ τῆς παρατηρήσεως, χωρὶς νὰ συνάγουμε συμπεράσματα. Ὄταν ὅμως τὸ λογικὸ ὄργανο ἐπεξεργάζεται πεποιθήσεις, γιὰ νὰ κατασκευάσει συνέπειες, τότε ἔχουμε ἀνάγκη τοῦ «ἀληθοῦς» ἢ τοῦ «ψευδοῦς» καὶ τοῦ ὀρθοῦ ἢ τοῦ ἐσφαλμένου. Εἶναι προφανὲς ὅτι οἱ ἔννοιες τῆς ἀλήθειας καὶ τοῦ ὀρθοῦ, τοῦ ψεύδους καὶ τοῦ ἐσφαλμένου, ἀναφέρονται σὲ πεποιθήσεις τοῦ ὑποκειμένου, τὶς ὁποῖες διαμόρφωσε ἀπὸ ἐξωτερικὰ γεγονότα.

Μποροῦμε κατ' ἀρχὴν νὰ φαντασθοῦμε τὴν ἀλήθεια σὰν μιὰ ἰσορροπία ἀνάμεσα στὴν πεποίθηση καὶ τὸ γεγονός, ἐνῶ τὸ ψεῦδος ὡς τὴν ἀντίθεση τῆς πεποιθήσεως στὴν πραγματικότητα. Ἐπειδὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ βεβαιωθεῖ, ὅτι ἡ συνείδηση κατέχει τὴν ἐννοιολογικῶς ἀπροσδιόριστη «οὐσία» τῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἀπόλυτη γνώση τῶν συμβάντων, εἶναι ἀναγκαῖο νὰ ὁρισθῶν τόσον ἡ ἀλήθεια

όσο και τὸ ψέμα ὡς ιδιότητες τῶν πεποιθήσεων. Οἱ προηγούμενοι ὅρισμοι ἐπιβάλλονται καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο λειτουργίας τοῦ λογικοῦ ὀργάνου, γιατί ἡ ἀλήθεια καὶ τὸ ψέμα εἶναι τιμὲς ὅπου ἀντιστοιχοῦν οἱ συμπερασματικοὶ κανόνες στὶς κατασκευασμένες προτάσεις ἐκ τῶν προκειμένων, τὶς ὁποῖες ὑποθέτουμε ὡς ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς. Πρωταρχικὸ πρόβλημα γιὰ τὴ γνώση εἶναι ἡ ἀναζήτηση καὶ ἡ διαμόρφωση τῶν ἐννοιῶν τῆς ἀλήθειας καὶ τοῦ ψεύδους σὲ τρόπο, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἔγκυρη ἀπόδοση τῆς ιδιότητος τοῦ ἀληθοῦς ἢ τοῦ ψευδοῦς σὲ μιὰ πεποίθηση.

“Αν θεωρήσουμε τὴν ἀλήθεια ὡς μιὰ σχέση τῆς πεποιθήσεως καὶ τοῦ γεγονότος, ἡ ὁποία ἐκφράζει τὴν ἀμοιβαία ἀνταπόκρισή τους, τότε ἔχουμε ἐνστάσεις καὶ δυσκολίες γιὰ τὸν αὐστηρὸ καθορισμὸ τοῦ ὅρου «ἀνταπόκριση». Πράγματι ἡ νόηση δὲν εἶναι ποτὲ σὲ θέση νὰ ἀποφανθεῖ, χωρὶς ἀντιρρήσεις, πότε ἡ σχέση πεποιθήσεως καὶ γεγονότος προσεγγίζει ἱκανοποιητικὰ τὴν ἀμοιβαία ἀνταπόκριση, γιατί ἀπαιτεῖται νὰ προσδιορισθεῖ τὸ γεγονός, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀνεξάρτητο καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν σκέψη. Τὸ γεγονός ὡς συγκεκριμένη κατάσταση τῆς συνειδήσεως δὲν μπορεῖ νὰ ἐξέλθει τοῦ χώρου τῶν φαινομένων. Ὁ περιορισμὸς ὁμῶς αὐτὸς δὲν θεμελιώνει κανένα εἶδος ὑποκειμενισμοῦ, δηλαδὴ δὲν ἀποδεικνύεται, ὅτι τὰ φαινόμενα εἶναι καθαρὴ ὑπόθεση τοῦ ὑποκειμένου. Ἡ ἐπιστήμη στὴν ἐννοια τοῦ φαινομένου ἀποδίδει ἐγκυρότητα ἴση μὲ αὐτὴ τῆς ἐννοίας τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου, χωρὶς βεβαίως νὰ ταυτίζεται τὸ φαινόμενο μὲ τὸ ἀντικείμενο, τὸ ὁποῖο προσδιορίζεται ἀναλόγως μὲ τὸ σύστημα τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων πού ἔχουμε γιὰ κάθε συγκεκριμένη περίπτωση. Π.χ. οἱ θεωρήσεις τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων μεταβάλλονται ἀνάλογα μὲ τὴν ἐξέλιξη τῆς ἐπιστήμης. Πολλοὶ φιλόσοφοι προσπάθησαν νὰ ἀναζητήσουν ὅρισμὸ τῆς ἀλήθειας, ὁ ὁποῖος νὰ εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὴν προηγούμενη ἐγγενῆ ἀδυναμία. Θὰ ἀναφέρουμε μιὰ προσπάθεια ὁρισμοῦ τῆς ἀλήθειας, ἡ ὁποία δὲν στηρίζεται σὲ κάτι πού βρίσκεται στὸν ὑπερβατικὸν χώρο τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου. Συγκεκριμένα ὀρίζεται ὡς ἀλήθεια ἡ συμβατότητα τοῦ συστήματος τῶν πεποιθήσεων, ἐνῶ τὸ ψέμα εἶναι ἡ ἀδυναμία τῆς συμβατότητας σὲ ἓνα κλειστὸ σύστημα πεποιθήσεων.

Ὁ προηγούμενος ὁρισμὸς τῆς ἀλήθειας ἔχει δύο βασικὲς ἀδυναμίες:

Πρώτη: Ἡ συμβατικότητα τοῦ συστήματος τῶν πεποιθήσεων δὲν ἐξασφαλίζει τὴν μοναδικότητα, δηλαδὴ εἶναι δυνατόν νὰ συνταχθοῦν πολλὰ συμβατὰ καὶ διαφορετικὰ συστήματα πεποιθήσεων, τὰ ὁποία περιγράφουν τὴν ἴδια πραγματικότητα. Π.χ. στὴν ἐπιστήμη ὑπάρχουν πολλὲς θεωρίες, οἱ ὁποῖες παρουσιάζουν τὴ φυσικὴ ἱστορία μὲ διαφορετικὰ παρελθόντα, στὰ ὁποία εἶναι ἀρμονικῶς ἐνσωματωμένες ὅλες οἱ γνώσεις μας. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἔχουμε τὴν ἀπόλυτη πεποίθηση, ὅτι ἡ ἱστορία γράφτηκε μὲ ἓνα μόνο τρόπο, εἶναι φυσικὸ οἱ ἑτεροειδεῖς θεωρίες νὰ μὴν περιγράφουν τὸ μοναδικὸ πραγματικὸ παρελθόν. Ὅταν πρόκειται νὰ ἀναστυλώσουμε ἓνα ἀρχαῖο ναὸ εἶναι φυσικὸ ἡ ἀναστύλωση νὰ γίνῃ πῶς πιστὴ στὸ ἀρχαῖο οἰκοδόμημα, ὅσο περισσότερο εὐρήματα ἔχουμε ἀπὸ τὸ αὐθεντικὸ μνημεῖο. Ἔτσι καὶ στὴ σύνταξη τοῦ συστήματος τῶν πεποιθήσεων, μπορούμε νὰ δεχθοῦμε, ὅτι ὅσο μεγαλύτερο πλῆθος ἀναμφισβητήτων γνώσεων ἐνσωματώνουμε σὲ μιὰ ἐπιστημονικὴ θεωρία, τόσον ἡ θεωρία ἐπικυρώνεται, χωρὶς ὁμῶς αὐτὸ νὰ ἐξασφαλίζει τὴν ἀντικειμενικὴ γνώση. “Αν καὶ ἡ ἀλήθεια δὲν ταυτίζεται μὲ κανένα εἶδος συμβατότητας πεποιθήσεων, ἡ

συμβατότητα πολλῶν γνωστῶν στοιχείων ἀποτελεῖ ἀξιόλογον τρόπον ἐλέγχου τῆς ἀλήθειας.

Ἡ προσπάθεια ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὸ ὑπερβατικὸ στοιχεῖο τοῦ ὁρισμοῦ τῆς ἀλήθειας ὁδηγεῖ στὴν ἀνεύρεση κριτηρίων γιὰ τὸ κῦρος τῶν ὑποθέσεών μας.

Λεύτερη ἀδυναμία τοῦ προηγουμένου ὁρισμοῦ τῆς ἀλήθειας εἶναι ἡ παραδοχὴ ἐκ τῶν προτέρων τῆς ἔννοιας τῆς συμβατότητας. Τὶ σημαίνει, ὅτι δύο πεποιθήσεις εἶναι συμβατές; Γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ καθορίσουμε τὴν ἔννοια τῆς συμβατότητας, πρέπει νὰ δεχθῶμε σύστημα ἀρχῶν, τὸ ὁποῖο νὰ ἀποτελεῖ τὸ ἐλεγκτικὸ ὄργανο τῆς συμβατότητας. Ἡ ἀνθρώπινη νόηση γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ διαθέτει τὸ ἀξιωματικὸ σύστημα τῆς λογικῆς.⁵ Π.χ. ὁ νόμος τῆς ἀντιφάσεως ἐφαρμόζεται ἐπιτυχῶς στὸν ἐλεγχὸ τῆς συμβατότητας. Πράγματι, ἂν θεωρήσουμε ἓνα κατηγορήμα φ καὶ τὴν ἄρνησή του τφ, τὰ ὁποῖα ἐκφράζουν δύο ἀντίθετες πεποιθήσεις, τότε εἶναι φανερὸ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀντιφάσεως, ὅτι οἱ πεποιθήσεις ποῦ θεωρήσαμε δὲν εἶναι συμβατές. Μὲ ἀνάλογο τρόπο τὰ ἀξιώματα τῆς λογικῆς λειτουργοῦν σὰν κριτήρια συμβατότητας. Π.χ. τὸ ἀξίωμα τῆς ταυτότητας ἐκφράζει τὴν ἀσυμβατότητα τοῦ «Εἶναι» καὶ συγχρόνως τοῦ «μὴ Εἶναι».

Θὰ πρέπει νὰ παρατηρήσουμε, ὅτι οἱ ἐγελιανοί, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ἄρουν αὐτὴ τὴν λογικὴ ἀντίφαση, φτάνουν στὸ σημεῖο νὰ ἄρνοῦνται τὸ ἀξίωμα τῆς ταυτότητας ἢ ἀκόμα μὲ ἀσύνδετες καὶ ἄσχετες παραδοχὲς προσπαθοῦν νὰ καλύψουν τὴν ἀσυμβατότητα. Τέλος πολλοὶ μεταφυσικοὶ στοχαστὲς εἰσάγουν σκοτεινοὺς καὶ ἀκατανοήτους ὁρους, γιὰ νὰ «εὐρύνουν» τὸ ἐνοχλητικὸ ἀξίωμα τῆς ταυτότητας. Π.χ. ὁ Χάϊντεγκερ θεωρεῖ τὸ «μὴ Εἶναι» ὅχι ὡς ἄρνηση τοῦ Εἶναι, ἀλλὰ ὡς κάτι θετικό, δηλαδὴ ὡς τὴν προϋπόθεση τοῦ Εἶναι κ.τ.λ.

Εἴμαστε ὅμως ὑποχρεωμένοι νὰ παρατηρήσουμε ὅτι οἱ ἀρχὲς τῆς λογικῆς δὲν ὑπόκεινται στὸν ἐλεγχὸ τῆς συμβατότητας, γιατί ἀποτελοῦν ἀλήθειες, τίς ὁποῖες δέχεται ἀξιωματικῶς ἡ ἀνθρώπινη νόηση. Ἐξ ἄλλου πρέπει νὰ τονίσουμε ὅτι ἡ ἀπόρριψη τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντιφάσεως ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν καθολικὴ παραδοχὴ τῆς συμβατότητας, δηλαδὴ ὁ νόμος τῆς ἀντιφάσεως εἶναι ἀπαραίτητος γιὰ τὸν διαχωρισμὸ τῶν συστημάτων τῶν πεποιθήσεων σὲ συμβατὰ ἢ μὴ. Τὸ ἀξιωματικὸ σύστημα τῆς λογικῆς ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα κάθε ἀξιωματικῆς θεμελιώσεως τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως, ἐνῶ τὰ ἐπὶ πλέον ἀξιώματα, ποῦ χαρακτηρίζουν μιὰ θεωρία, πρέπει νὰ εἶναι συμβατὰ μὲ αὐτὰ τῆς λογικῆς. Γιὰ τίς ἀρχὲς τῆς λογικῆς ἔχουν διατυπωθεῖ πολλὲς καὶ διαφορετικὲς ἀπόψεις, κανένας ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ὑποστηρίξει, ὅτι εἶναι τυχαία ἐπιλογὴ τῆς νοήσεως. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἀναπτύξουμε τὴ φιλοσοφία τῶν λογικῶν ἀξιωμάτων.

Ἄν παραμείνουμε στὰ πλαίσια τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως χωρὶς μεταφυσικὲς ὑποθέσεις, φαίνεται πὼς ἡ γέννηση τῶν ἀξιωμάτων τῆς λογικῆς δὲν εἶναι ἐκτὸς τοῦ χώρου τῶν φαινομένων, γιατί ἀπλούστατα περιγράφουν τὴ λειτουργία του. Ἡ συνέπεια ποῦ ἐξασφαλίζεται μὲ τοὺς λογικοὺς κανόνες κατασκευῆς συμπερασμάτων ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν ὑποθέσεων, ὅταν ὁδηγεῖ στὴν πρόβλεψη γεγονότων, ἐνισχύει τὸ κῦρος τῶν ὑποθέσεων. Τὸ λογικὸ ὄργανο δὲν λειτουργεῖ ἐπιτυχῶς μόνο στὸ διαισθητικὸ χῶρο τῶν φαινομένων, ἀλλὰ καὶ σὲ χώρους νοητικούς, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐπιστημονικὲς ὑπερβατικὲς προεκτάσεις τοῦ διαισθητικοῦ. Οἱ χῶροι οἱ ὁποῖοι διατυπώνονται σὲ γλῶσσες φορμαλιστικές, ὡς γνωστόν, διακρίνονται στοὺς εὐκλείδειους, οἱ ὁποῖοι εἶναι μαθηματικὲς δομὲς τοῦ

μακροκόσμου και στους αφηρημένους, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από αξιώματα που μπορεί να είναι και οι αρνήσεις των αξιωμάτων του εὐκλείδειου χώρου. Στις φυσικομαθηματικές επιστήμες δεν είναι μόνο οι εὐκλείδειοι χώροι που βρίσκουν εφαρμογές, αλλά και οι περισσότεροι αφηρημένοι χώροι, όπως οι χώροι του Ρήμαν στην αστρονομία και οι υπερμετρικοί χώροι του Κράσνερ, που δίδουν τα μαθηματικά είδωλα βιολογικών φαινομένων. Το γεγονός αυτό μᾶς οδηγεί σε πολλές φιλοσοφικές σκέψεις γύρω από την έννοια της γνώσεως, τις οποίες μπορούμε να συνοψίσουμε σε δύο αντίθετες απόψεις.⁶

Πρώτη ἄποψη: Ἐπειδὴ ἡ μαθηματικὴ ἐννοια τῆς ἀλήθειας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀξιωματικὴ θεμελίωση τῆς θεωρίας (συνέπεια ὑποθέσεων καὶ συμπερασμάτων) καὶ ἐπειδὴ οἱ διαφορὲς κατηγορίες φυσικῶν φαινομένων ἔχουν διάφορα μαθηματικὰ εἶδωλα μὲ διαφορετικὲς θεμελιώσεις, μπορούμε ἀβίαστα νὰ συλλάβουμε τὴ σχετικότητα τῆς ἀλήθειας, ἡ ὁποία ἐπιβάλλεται ὄχι μόνον ἀπὸ τὰ μαθηματικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον τῶν φαινομένων.

Δεύτερη ἄποψη: Τὰ μαθηματικὰ εἶδωλα διαφόρων κατηγοριῶν φυσικῶν φαινομένων μέσα σὲ δομές, που ἐξασφαλίζουν μόνον τὴν συμβατότητα τῶν αξιωμάτων τους, πράγμα που σημαίνει, ὅτι ἀξίωμα μιᾶς δομῆς μπορεί νὰ εἶναι ἡ ἄρνηση ἀξιώματος ἄλλης, δὲν ἐκφράζουν κατὰ βάθος καὶ ἀντικειμενικὰ τὸν φυσικὸν κόσμον, ἀλλὰ εἶναι νοητικὲς θεωρήσεις τῶν φαινομένων, οἱ ὁποῖες εἶναι συνυφασμένες μὲ τὴν περιορισμένη ἀνθρώπινη λογικὴ: Οἱ ἀλήθειες τῶν διαφόρων θεωρητικῶν κατασκευασμάτων εἶναι ἀνεξάρτητες ἀπὸ μιὰ καθολικὴ ἀλήθεια, που ὑπάρχει στὸ φυσικὸν κόσμον, γιατί αὐτὲς εἶναι φορμαλιστικὲς συνέπειες μὲ χαρακτῆρα νοητικό.

Οἱ ἐπιστημονικὲς ἐφαρμογὲς τῶν νοητικῶν χώρων ἀναδεικνύουν τὶς δυνατότητες τῆς νοήσεως, μὲ τὶς ὁποῖες διεισδύει στὰ πράγματα πέρα ἀπὸ τὰ φαινόμενα, μὲ ἀποτέλεσμα πολλὰς φορὲς μεταφυσικὲς ὑποθέσεις νὰ μετατρέπονται σὲ ἐπιστημονικὲς ἀλήθειες.⁷ Ἄν δεχθοῦμε πὼς ἡ βαθειὰ μελέτη τῶν φαινομένων ὁδηγεῖ στὴν προσέγγιση τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου ἢ ὅτι δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ὑπαρξὴ τοῦ ὑπερβατικοῦ «ὄντος» ἀλλὰ μόνον ἡ γνώση τῶν διαφόρων κατηγοριῶν φαινομένων, τότε ἡ φιλοσοφία τῆς ἐπιστήμης, που στηρίζεται στὸν ὀρθὸ λόγο, δικαιώνεται ἀπολύτως. Τὸ μεγάλο πλῆθος μαθηματικῶν εἰδῶλων που ἐκφράζουν κατηγορίες φαινομένων, χωρὶς τὴν δυνατότητα ὑπάρξεως μιᾶς καθολικῆς ἐπιστημονικῆς θεωρίας τοῦ φυσικοῦ κόσμου, προβληματίζει τὸν ἐρευνητὴ γιὰ τὴν ἐνότητα τοῦ κόσμου.

Ο Husserl εἶναι ἰδρυτὴς τῆς φαινομενολογίας, που εἶναι μέθοδος μὲ τὴν ὁποία ἐρευνᾶται ὁ χώρος τῶν φαινομένων. Τὰ φαινόμενα συμφώνως μὲ τὶς ἀπόψεις τοῦ Husserl εἶναι τὰ ἴδια τὰ πράγματα, ὅπως ἐμφανίζονται στὴ συνειδήσὴ μας καὶ αὐτοαποκαλύπτονται, δηλαδὴ τὸ φαινόμενο συνδέεται ἄμεσα μὲ τὸ ἀντικείμενο καὶ δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ ὅτιδήποτε τὸ πλασματικό. Σὲ κάθε ἐρευνα πρέπει νὰ ἀναζητεῖται τὸ βασικὸ φαινόμενο, δηλαδὴ ἐκεῖνο που παρουσιάζεται σὰν κυριαρχικὸ στὴ διανοητικὴ ἐπεξεργασία τῶν φαινομένων. Ἔτσι μπορούμε νὰ φτάσουμε σὲ πραγματικότητες καὶ «οὐσίες», που εἶναι

ξακάθαρες στὴ συνείδησή μας, ὅταν ἀπαλλαγούμε ἀπὸ τὰ ἐμπειρικὰ στοιχεῖα. Ἡ φαινομενολογία ἀντίθετα μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ σκέψη δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τοὺς νόμους ἢ τὶς σχέσεις ἐνὸς πράγματος μὲ τὰ ἄλλα, ἀλλὰ γιὰ τὸ πρᾶγμα «καθ' ἑαυτό». Προσπαθεῖ νὰ συλλάβει ἅμεσα καὶ μὲ «ἐννοριατικὴ καθαρότητα» τὴν «οὐσία» ἢ τὸ «εἶδος» τοῦ πράγματος. Ἡ φαινομενολογικὴ μέθοδος ἔχει στόχο τὴν σύλληψη τῆς «οὐσίας» μὲ τὴν βοήθεια μιᾶς νοητικῆς «ἐνέργειας», ἡ ὁποία περιγράφει καὶ φωτίζει τὴ βαθύτερη «οὐσία» τοῦ φαινομένου. Οἱ ὁπαδοὶ τῆς φαινομενολογίας πιστεύουν στὴν ἐπιστημονικὴ κατεύθυνση τῆς Χουσερλικῆς μεθόδου καὶ ὅτι εἶναι ἀπαλλαγμένη αὐθαιρέτων μεταφυσικῶν στοιχείων. Ἀμέσως ὅμως γεννιέται ἓνα πλῆθος ἐρωτημάτων. Ἄς διατυπώσουμε μερικά:

Οἱ φιλοσοφικοὶ ὅροι «οὐσία», «εἶδος», καὶ «ἐννοριατικὴ καθαρότητα» πῶς εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθοῦν ἐπιστημονικῶς, χωρὶς νὰ εἶναι κενοὶ περιεχομένου;

Ἄν ὑποθέσουμε πῶς προσδιόρισамε τὰ βασικὰ φαινόμενα, χωρὶς ποτὲ νὰ εἴμαστε βέβαιοι γι' αὐτό, τί εἶναι ἐκεῖνο ποῦ μᾶς πείθει πῶς δὲν παραμένουμε συνεχῶς μέσα στὸν κόσμον τῶν φαινομένων;

Ποῖα εἶναι ἡ σχέση τοῦ βασικοῦ φαινομένου καὶ τῆς «οὐσίας», ἡ ὁποία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προσδιορισθεῖ καὶ νὰ περιγραφεῖ ἐπιστημονικῶς;

Ἡ φαινομενολογικὴ μέθοδος πῶς εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἐπιστημονικὴ, ὅταν δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τοὺς νόμους καὶ σχέσεις μεταξὺ τῶν συνεχῶς μεταβαλλομένων ἀντικειμένων, μὲ συνεπακόλουθο τὸν ἀποκλεισμό τῆς παραγωγικῆς καὶ ἐπαγωγικῆς σκέψεως;

Εἶναι γνωστὸ, πῶς ἡ ἐπιστῆμη μελετᾷ καὶ ἔχει ὡς πηγὴ πληροφορήσεως τὸν χῶρον τῶν φαινομένων, ποτὲ ὅμως δὲν δέχεται ὅρους ἀκαθορίστους. Τὸ ξεκαθάρισμα τῶν φαινομένων, ποῦ γίνεται συνεχῶς στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, μᾶς φέρνει κοντὰ σὲ μιὰ καλύτερον γνώση τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου. Αὐτὸ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἱκανοποιητικὸ, τόσο γιὰ τὴν πρακτικὴ τῆς ἐπιστῆμης, ὅσο καὶ γιὰ τὶς ὑλικὲς ἀνάγκες τῆς ζωῆς, ὅχι ὅμως καὶ γιὰ τὶς πνευματικὲς ἀνησυχίες τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως. Τὰ κριτήρια μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἐπιλέξουμε τὸ βασικὸ φαινόμενο, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι σταθερά, γιατί πάντοτε ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς μελέτης, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν σκοπὸ τῆς ἔρευνας ποῦ κάνουμε. Πολλὲς φορές, ἐνῶ μελετοῦμε μιὰ κατηγορίαν φαινομένων ἀπὸ διαφορετικὲς ἀπόψεις, ὁδηγοῦμαστε στὴν ἴδια δομὴ μὲ πολλὰς παρουσίες, δηλαδὴ διαπιστώνουμε ὅτι τὰ φαινόμενα ἔχουν μιὰ μοναδικὴ λειτουργία ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν μέθοδον μελέτης τῶν ἐρευνητῶν. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει πῶς ἔχουμε ξεπεράσει τὰ φαινόμενα καὶ ὅτι ἡ κοινὴ δομὴ εἶναι ἡ ἀντικειμενικὴ «οὐσία», μπορούμε ὅμως νὰ ποῦμε πῶς ἔχουμε μιὰ καλὴ προσέγγιση τῆς κατηγορίας τῶν φαινομένων ποῦ μελετοῦμε.

Ὁ Husserl προσπαθεῖ νὰ δεῖ τὸν κόσμον πέρα ἀπὸ τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν φαινομένων, γιατί ἀναγνωρίζει τὴν μοναδικότητα τοῦ χώρου αὐτῶν. Δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ γεγονότα, ἀλλὰ γιὰ τὴν «οὐσία» τῶν πραγμάτων τοῦ διαφεύγει ὅμως ἢ παραβλέπει σὰν δευτερεύον γεγονὸς ὅτι ὁ κόσμος ὑπάρχει καὶ ἐξελίσσεται μόνο μὲ συμβάντα. Ἡ ἐννοια τῆς «οὐσίας», καὶ ἂν ἀκόμα δὲν θεωρηθεῖ ὡς καθαρῶς μεταφυσικὴ, ἔχει ἀναμφισβήτητα τὸ στοιχεῖον μιᾶς μὴ ἐπιστημονικῆς ὑπερβάσεως. Ἡ ἀναζήτησις τῆς «οὐσίας» ἀπὸ τὰ φαινόμενα ἔχει σὰν συνέπεια νὰ προτάσσεται ἡ συνείδησις καὶ τὰ νοήματα ποῦ προσδιορίζουν τὸ ἀντικείμενον καὶ ὅχι τὸ ἴδιον τὸ ἀντικείμενον. Πράγμα φυσικὸ καὶ ἐπιστημονικόν,

γιατὶ τὸ ἀντικείμενο εἶναι τὸ προσδιοριστέο, ἐνῶ ἡ συνείδηση καὶ τὰ νοήματα εἶναι τὰ μοναδικὰ μέσα προσεγγίσεως τοῦ ἀντικειμένου.

Τὸ σφάλμα τῆς φαινομενολογίας δὲν εἶναι ἡ μελέτη τῶν φαινομένων οὔτε ἡ ἀρχικὴ σύλληψη τῆς μεθόδου ἔρευνας τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ ἡ αὐθαίρετη «φαινομενολογικὴ ἀναγωγή», μὲ τὴν ὁποία παραμερίζεται ἡ ἐπιστήμη καὶ οἱ γενικεύσεις τῆς, καὶ κυρίως ἡ εἰσαγωγή φιλοσοφικῶν ὄρων κενῶν περιεχομένου, μὲ τοὺς ὁποίους ἐπιχειρεῖται ὁ προσδιορισμὸς ἀνυπάρχτων φορέων, ποὺ ἀντιστοιχοῦν σὲ ἀόριστες ἔννοιες ἢ σὲ συμπλέγματα κατηγορημάτων στερουμένων πεδίων ὁρισμοῦ. Ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν ὁπαδῶν τῆς φαινομενολογίας, ὅτι τὸ φαινόμενο εἶναι ἡ πρωταρχικὴ ἀποκάλυψη τῆς «οὐσίας» τῶν πραγμάτων στὴ συνείδηση στερεῖται νοήματος, γιατί ὁ ὅρος «οὐσία» δὲν ἔχει νόημα ἐπιστημονικό. Ἀντιθέτως ἡ μελέτη τῶν φαινομένων μὲ μοναδικὸ νοητικὸ ὄργανο τὴν ἐπαγωγικὴ καὶ παραγωγικὴ σκέψη ἔχει ἐμπειρία τῆς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία κυριαρχεῖ καὶ στὸ γόνιμο φιλοσοφικὸ στοχασμό.

- (1) Ἴδε Δαυλόν, 65, Λ. Ντόκας, «Ἡ φιλοσοφικὸς στοχασμὸς σήμερα».
- (2) Ἴδε Δαυλόν, 59, Λ. Ντόκας, «Τυπικὴ Λογικὴ καὶ τριαδική Διαλεκτικὴ»
- (3) Ἴδε Δαυλόν, 46: Λ. Ντόκας, «Οἱ χαρακτῆρες τῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως».
- (4) Ἴδε Δαυλόν, 41: Λ. Ντόκας, «Ἡ συμπληρωματικότης στὴ φιλοσοφία».
- (5) Ἴδε Δαυλόν, 43: Λ. Ντόκας, «Ἡ Λογικὴ στὸν ὑπερβατικὸ χῶρο».
- (6) Μὲ τὸ θέμα αὐτὸ θὰ ἀσχοληθοῦμε εἰδικῶς.
- (7) Ἴδε Δαυλόν 41: Λ. Ντόκας, ἔνθ: ἀνωτ.
- (8) Ἴδε Δαυλόν, 42: Λ. Ντόκας, «Ἡ νοητικὴ ὑπέρβαση».
- (9) Ἴδε Δαυλόν, 46: Λ. Ντόκας, ἔνθ: ἀνωτ.

ΣΠΥΡΟΣ ΝΟΝΙΚΑΣ

Τοῦ Ἀνέμου

Δροσερὰ μὲ φίλησε στὰ χεῖλη
ὁ Ἄνεμος.
Σὰν πούπουλο μὲ σήκωσε ψηλὰ
καὶ μοῦ ψιθύρισε ἄρρητους ψαλμούς.
Σκούπισε τὸν οὐρανὸ ἀπ' τὰ σύννεφα,
φούσκωσε τὰ πιὸ λευκὰ πανιά
καὶ μ' ἔσπρωξε στὸ πέλαγος ἀνοιχτὰ
συντροφία στοὺς γλάρους.
Μετὰ ξάπλωσε νωχελικὰ
καὶ κοιμήθηκε στὰ πόδια μου.

* * *

Ποτὲ δὲν μὲ συγχώρεσε,
ποῦ δὲν τὸν ξύπνησα
νὰ δεῖ τὸ ἡλιοβασίλεμα...

ΣΠΥΡΟΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΟΣ

‘Ιεροτελεστία καὶ ξεσυνέρισμα ἢ τέχνη!

Οἱ πόρτες τῆς Ἀκαδημίας δὲν νοοῦνται ἀνοικτὲς στὸν ἐπαγγελματισμό, στοὺς ἐπαγγελματίες - - ἀδιαφόρως τοῦ τι ἐπιτυγχάνουν κατὰ τὴν ἄσκησι τοῦ ἐπαγγέλματός τους: ἂν ντὲ καὶ καλὰ ὁ ἐλληνικὸς λαὸς πρέπει νὰ μισθοδοτεῖ (!) τοὺς ἐπιτυχημένους ἐπαγγελματίες, ἄς γίνονται «σέρ», ὅχι... ἀκαδημαϊκοί! Σὲ χώρα μὲ ἀνύπαρκτη (οὔτε κὰν ἐμβρυώδη!) ἐπιστημονικὴν ἔρευνα [ἐννοῶ ἀνέμπνευστη, ἐπαγγελματικὴ, ἀθερμουργόν - - ποὺ νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴν λυτρωτικὴ!..] καὶ λογοτεχνίαν ἐξαπατητικὴ, ἀδιάβαστη, ἀδιαβαστικὴ, τὶ «τιμᾶ» ἢ ἀκαδημαϊκοποίησης; Ποιὰ παρασχεθεῖσα ὑπηρεσίαν ἀνταμείβει;

Ρίτσος — Βρεττάκος: ποίησις κοινὴ, ἄδεια, σκιώδης — ἀποστομωτικὰ ὁ,τιεῖναιϊκὴ...

Ἡ ἀκαδημαϊκοποίηση τοῦ κ. Βρεττάκου καὶ ἡ ἐν ὄψει τοιαύτης τοῦ κ. Ρίτσου εὐρίσκουν τὸν γράφοντα ἐναντίον. Ὅτι ἡ Ἀκαδημία δὲν ἔχει λόγον ὑπάρξεως, ἂν ἦθος, πολιτεία καὶ πνευματικὸ προϊόν (τὰ τρία μαζί) τοῦ διαπιστευμένου, ἢ ἐπίδοξου, μέλους τῆς λογοτέχνου δὲν συνιστοῦν **Φυλῆς πρότυπον**.

— Ἀλλ’ αὐτὰ ποὺ ἀπαιτεῖς ἀπ’ τὸν λογοτέχνη, τὰ διαθέτουν οἱ λοιποὶ ἀκαδημαϊκοί;

— Χῶρος δικός μας, ἀντικείμενον τῆς δικῆς μας ἔρευνας, εἶναι ἡ λογοτεχνία! Ὅτι, ἐφ’ ὅσον δι’ αὐτῆς ἀσκεῖται ἐξουσιασμός, διεκδίκησις τοῦ περισσοῦ, μόνον στὴν **εὐρύτητα τῶν δικῶν τῆς πλαisiῶν δημοσιότητος** καθίσταται δυνατὴ ἡ ἐκτάδην ἀποβλάκωσις τοῦ λαοῦ, ὁ εὐνουχισμός του - ἢ ἐν σειρᾷ παραγωγῇ μουνούχων, χαντούμηδων. [Ὡς λογοτεχνία στὴν ἐπαχθέστατη, χυδαϊότατη, εὐτελέστατη μορφὴ τῆς δέον νὰ θεωρεῖται καὶ ἡ δημοσιογραφία] (1).

Ὅχι λοιπὸν οἱ ἀκαδημαϊκοὶ ἐν γένει ἀλλ’ ἡ δημαγωγός - διαστροφεὺς σὲ **μεῖζον** εὐρος λογοτεχνία παραπλανεῖ - ἐξαπατεῖ - ἀποχαυνώνει. Αὐτὰ σημαίνουν πῶς σὲ ἄλλες συνθήκες οὔτε ἡ λογοτεχνία θὰ μᾶς ἀπασχολοῦσε ἰδιαίτερα... Θὰ μιλοῦσαμε ἴσως γι’ αὐτὴν μόνο στὰ πλαίσια καθολικότητος τοῦ ἐξουσιαστικοῦ φαινομένου, δηλονότι τοῦ φαινομένου κατὰ τὸ ὅποιον ὁ ἄνθρωπος-ἄτομο φέρεται νὰ διεκδικεῖ ὅλο τὸ χῶρο γιὰ ὅλο τὸ χρόνον, τὸ πᾶν γιὰ πάντα - τὸ νὰ περικλείσει αὐτός, τὸ ἄτομο, τὴ Φύσιν!...

— Μὰ σοβαρὰ ἰσχυρίζεσαι ὅτι ὁ φουκαρᾶς, ἀνεργός, τρισάθλιος, ἐνδεὴς διεκδικεῖ τὸ πᾶν γιὰ πάντα; Νὰ περικλείσει τὴ Φύσιν;

- Σοβαρά. Τί ἄλλο, ἀφοῦ (ἐξῶ ἀπὸ συνθήκες «φιλότιμου») τυχόν ἐλεύθερος νὰ ἐπιλέξει μεταξὺ ἐκατὸ ἢ διακοσίων... τρισεκατομμυρίων δολλαρίων, θ’ ἀπορρίψει τὰ... πρῶτα; Ἔχετε ξαναδεῖ «φουκαρᾶ» νὰ βρῖσκει...λίγα τὰ ἐκατὸ τρισεκατομμύρια δολλάρια (100.000.000.000.000.000);

Μιλᾶμε λοιπὸν γιὰ πρόσωπα ποὺ μᾶς εἶναι οἰκεία: ποὺ τὸ πνευματικὸ τους προϊόν (2) καὶ ἡ πολιτεία τους (3) ἐπιτρέπουν τὴν ἐπὶ τοῦ ἦθους τους τέκμαρσιν — ὥστε, εἰς ἐνδοψίαν ἀλάνθαστη, νὰ διαγινώσκουμε:

1) Πῶς ὁ ἐλληνικὸς λαὸς «ὀδηγεῖται» ἀπ’ τὴν δῆθεν «πνευματικὴν ἡγεσίαν» του (ἐδῶ τὸν κ. Ρίτσο — καὶ μαζί του ὅλο τὸν λογοτεχνικόν, φιλολογικόν, ἀκαδημαϊκόν κι ἐκπαιδευτικόν κόσμον τῆς Χώρας, ἐφ’ ὅσον τὸν ἐγκρίνει - ἀποδέχεται!);

α) "Οχι στήν αὐτεπίγνωσι, σοφία, συνείδησι, αὐτοέλεγχον, ὅχι στήν ἐν παντί ἐρευνητική - κριτική θέασι τῶν πραγμάτων,

[ὥστε ἡ ἀναγνώρισις τοῦ **θετικοῦ** νὰ φέρει τὴ Ρωμιοσύνη στὴ συνέπειαν συνέχειαν δραστηριότητος, ἔτσι ποὺ ἡ ἔλλειψί τους (ἀποκλείουσα σύστημα, πρόγραμμα, μέθοδον) νὰ μὴ συνιστᾷ τὸ **μοιραῖο** φυλετικὸν ἐλάττωμα],

μὰ στήν... ἐθνικοφροσυνική, πτωχαλαζόνα δόξαν (4)! Στὴ δοξασίαν, λέγω, ποὺ φέρει τὸν "Ελληνα μακροπροθέσμως μὲν «ἐκεῖ ποὺ πάει νὰ σκύψει...», βραχυπροθέσμως δὲ νὰ «ξεπετιέται ἀπὸ ξαρχῆς».

Δηλαδή, πότε στήν περιστασιακότητα ἀντιδράσεων (βλέποντας καὶ κάνοντας! - ἔτσι δὲν ξεκινήσαμε κάποτε γιὰ τὴν... "Αγκυρα; - καὶ πότε στήν ἐν πνεύματι ἡρωισμόν - θυσίας ἀσυνεπῇ - ἀσυνεχῇ ψωροφιλότιμη (ἐνθουν ἢ σπασμοδική — ἀπροβούλευτη, αὐτοσχεδιαστικῇ, στιγμιαίᾳ)

ὑπερπροσπάθεια τῶν μεταιχιμίων (5).

Δηλονότι χώρων, χρόνων, συνθηκῶν στὰ πλαίσια τῶν ὁποίων [καθὼς τεκμαίρεται ἄφευκτη - προσεχῆς ἢ κάμψις] οἱ μετεωρικές ἐξάρσεις περιάγονται σὲ θλιβερό, ἐπαίσχυντο, φίλαυτο γαιοπυρμιχθητισμόν...

β) Στὸν ἀμοιβαῖον ἀντανισμὸν — «μι' ἄλεποῦ κουτσοנוῦρα θέλει ὅλες τὶς ἄλεποῦδες κουτσονοῦρες», μοῦ 'λεγε ἡ νόνα μου ἢ 'Αγγελάτισσα. Στὴν «ἀφροδίσιαν ἄλλως» (τελικά κιναιδεῖαν), τὴν ὁποίαν καὶ συμπαρομαρτεῖ ἐνδεικτικὰ ἀναιδῆς - βλάσφημη ἐχθρότης πρὸς τὸ θῆλυ τοῦ ἀνθρώπου: «**Σκρόφα**» ἀποκαλεῖ τὴ γυναῖκα ὁ κ. Ρίτσος - ἐπαρκῶς ἐνήμερος καὶ καλλιεργημένος γιὰ νὰ βάζει τοὺς... φαλλοὺς (θέλει νὰ εἰπῇ πέη, μὰ τοῦ διαφεύγει ἡ διαφορὰ...) δυὸ φαντάρων (!) νὰ «**συγκρούονται μέσα ἀπ' τὸ σῶμα τῆς γυναίκας**»! Δὲν καταλάβατε: «**ὁ ἕνας ἀπὸ μπρὸς ὁ ἄλλος ἀπὸ πίσω**» - δικά σου ὁδηγικά, διδακτορικά, φιλοσοφικά λόγια!

Σημειουμένων ἐντόνων α) πὼς ὁ γράφων κάθε ἄλλο παρὰ ἠθικολόγος - πουριτανὸς εἶμαι καὶ β) πὼς δὲν ἔχω ὑπ' ὄψιν μου οὔτε ἓνα ὀρθόδοξα ἐρωτικὸ ποίημα τοῦ κ. Ρίτσου (γιὰ γυναῖκα, λέω) παραθέτω τὸ 14ο (ἄτιτλο) «ποίημα» τῆς «**Στιγμογραφίας**» του. Καὶ πάλιν (καὶ πάντα) ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς ἐρωτικὸ δικό μου — ποὺ παρεμβάλλω τὸ μὲν ἐνδεικτικῶς ὑγείας, τὸ δὲ γιὰ νὰ «ξανασαίνει» ὁ ἀναγνώστης ἀπ' τὴν ἐνδιατριβὴ μὲ τὰ ἀκλινοὺς εὐθυπορίας ἀειφεγγῇ, δύσκαμπτα, κοπιωδῶς προσπελάσιμα:

14ο ποίημα «Στιγμογραφίας»

Ἱερὸ νόημα

παρακάμπτει τὰ ἐμπόδια

φέρει τὸ δάχτυλο στὰ χεῖλη

τὸ θηλάζει

τρέφεται.

Γιὰ τὴν περίπτωσι ποὺ ἐπιμένετε νὰ πληροφορηθῆτε ποιοὶ εἶναι αὐτὸ τὸ... Ἱερὸ νόημα, ποῖα τὰ ἐμπόδια ποὺ παρακάμπτονται, τί λογιῆς «**δάχτυλο**» (μὴ θηλή, μὴ πόρος...), ποῖα ἡ τροφή καὶ πὼς τὸ «δάχτυλο» τὴν μεταγγίζει (χύνει) στὸ στόμα (μυστήριος θηλασμός!), ἀπευθυνθῆτε στοὺς εἰκοσιεννέα κατασκευαστὲς διδασκτῶν -- αὐτοὶ ξέρουσι! Τὸ κατ' ἐμέ, ἂν ὁ καπνὸς ἦταν τροφή, θὰ 'λεγα πὼς πρόκειται γιὰ... φιλοσοφικά ξεγυρισμένη πίπα. Τσιμποῦκι μετὰ συγχωρήσεως, μπούμ.

Ξυπνήστε οἱ γονεοί, θὰ εἰπῶ. Μὲ κάτι τέτοια ἱερὰ νοήματα εἶναι ποὺ κινδυνεύουν νὰ βγοῦν τραβεστί οἱ... κοῦροι σας!..

Μὰ δῆτε, τώρα, σεπτὲ ἀναγνώστη, τί σημαίνει ὑγιὲς ἐρωτικὸς λόγος, τί ἁρμονίαν ἀγνόητος, ρυθμοῦ, χάριτος, διακριτικότητος διαχέει:

ΕἶΧΑΜΕ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΣΠΑΣΜΟ

Εἶμασταν ὀρθιοὶ στὴν αὐλή

— στὸ φόντο ἡ μπουκαμβίλια.

Εἶχες πλεξούδα τὸ μαλλί
κ' ἦσουν ὁλόκληρη φιλή
σάν μου ἔδωσες τὰ χεῖλια.

Εἶχες τὴ δρόσο τοῦ Ἀπριλιοῦ
κ' ἦσουν τοῦ Μάη ἀχνάδα.
Κ' ἦταν στή μέση τοῦ φιλιου
ποὺ γιὰ τὰ κρᾶσπεδα τοῦ ἡλιοῦ
κινήσαμε βαρκάδα

καὶ λάμναμε χωρὶς σωμὸ
σὲ θάλασσα μεθύσι
κ' εἶχες γαζιὰν ἀνασασμὸ
κ' εἴχαμε πάνω στὸ σπασμὸ
ἐξαίσινα ναυαγήσει...

(Τὸ ποίημα ἀνήκει στὸν Ἀπαλὸ Λόγο τῆς «Ἐπιστροφῆς εἰς τὴν ποίησιν», 1968)

2) Πὼς ὁ δεύτερος πνευματικὸς μας ταγὸς-ὁδηγητής, ὁ κ. Βρεττάκος, ἐπιβάλλει ἑαυτὸν ποιητικῇ-κριτικῇ ἰδιοφυϊᾶν-αὐθεντία σ' ὅ,τι ἀφορᾷ στὰ λογοτεχνικὰ πράγματα. Τὶ ἄλλο, ἀφοῦ διεξεδίκησε - ἀπεδέχθη νὰ καταστεῖ ὁ **ρυθμιστὴς στὸ χῶρον**, Μέγας Ἱεροεξεταστής στὸ νεοελληνικὸ λογοτεχνικὸ μέσον αἰῶνα! Ἀφοῦ, λέγω, διεξεδίκησε - ἀπεδέχθη καίριες θέσεις σὲ πλεῖστες ἐπιτροπὲς κρίσης, βράβευσης, συνταξιοδότησης τῶν λογοτεχνῶν, καί, βέβαια, ἔδρα στὴν Ἀκαδημία! Κι αὐτὰ πότε; Ὅταν

ὁ βαθμὸς **ἐπαρκείας του** (κ. Βρεττάκου), ἀδιάψευστος στὸν ἀριθμὸ — εἶδος τῶν «πραγμάτων τοῦ κόσμου» ποὺ συνιστοῦν τὴν ποίησί του (καθημερινῶν, τετριμμένων, εὐτελῶν, δευτερευόντων νομοτελειακὰ ἀνάλογων τῆς θεματικῆς του ἀναγωγῆς-δευτερότητας), βεβαιώνει τὴν κριτικὴ του ἐπάρκεια ἱκανὴ ν' ἀξιολογεῖ -ἀποτιμᾷ - κρίνει μόνον τὰ **ὁμόλογα** ὅσων ὁ ἴδιος ἐμφορεῖται, οἱ ἀναβλέψεις του δύνανται, τὰ βουλήματά του κατατείνουν! Πλέον σαφῶς:

Μὲ δεδομένον πὼς, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁ ποιητὴς προχωρεῖ στὴ σύνθεσι **προτιμῶν-ἐπιλέγων** τὰ κατὰ τὴν ἀντίληψιν-ἐπάρκειά του **θετικότερα** στοιχεῖα (ὄχι τὰ... ἀρνητικότερα!), προκειμένου γιὰ τὸ πὼς καὶ τί θὰ εἰπεῖ, μπορούμε νὰ εἴμεθα βέβαιοι: ὁ κ. Νικηφόρος Βρεττάκος, θεωρῶν ἐνδεδεδειγμένο-ἐπιλέξιμο (6) ὅ,τι, συλλαμβανόμενος ὑστερῶν, στὸ δικό του ἀποδεδειγμένως εὐτελές (7) μαρτυρεῖται ν' ἀποτιμᾷ... πολῦτιμο, θεωρῶν δηλαδὴ πολυτιμότητα τὴν ὀλιγότητα-κοινοτοπίαν τοῦ ἴδιου τοῦ λόγου, εἶναι φυσικὸ ν' ἀποτιμᾷ... εὐτελές (8) τὸ ἀποδεδειγμένως... πολῦτιμο, τουτέστι τὴν πολλότητα-μεγαλοπραγμοσύνην (9) ὅπουδῆποτε τὴν διασταυρῶνει

τρίτων ἐπίτευγμα καὶ ἀριστείαν!

Θέλω νὰ εἰπῶ πὼς ὁ νῦν ἀθάνατος, ὑπολαβὼν πολυτιμότητα τὰ συστατικὰ τοῦ δικοῦ του λόγου στὸ βαθμὸ ποὺ μόνον αὐτὰ μπορεῖ ν' ἀναγνωρίζει-χειρίζεται-διακινεῖ..., ὡς κριτὴς λόγου-λογοτεχνῶν (10)

εἶναι φυσικὸ ν' **ἀπορρίπτει ὅ,τι ἀδυνατεῖ:**
τὴν πολυτιμότητα, ὑπεροχὴν, ἀρίστευσι!

Ὁ κ. Βρεττάκος ὄχι μόνον δὲν πρόσθεσε τίποτε στὴ «δομῇ τοῦ κόσμου», μὰ καὶ εὐθύνεται ἰδιαίτερα: οἱ Ἕλληνες δὲν θὰ ἐμπιστευθοῦν ποτὲ πιά τὸ λόγον, θὰ τὸν περιφρονοῦν -ἀλίμονό του (σέ... πατσαβούρα!) ἂν κάποιος δηλώνει ποιητής! Οἱ Ἕλληνες θὰ γεννιοῦνται καὶ θὰ πεθαίνουν (ὅσο...) ἀνύποπτοι καὶ περιδεεῖς, θὰ τρῶνε στὴ μάπα ἀπάτη, ἐμπαιγμόν, κατα-

λήστευσι, κατανόθευσι, ήτταν, θά πνίγονται σέ ποταμούς βαυκαλιστικής σαλμονέλας και θά παλαμακίζουν: Δέν θά καταλάβουν τί συμβαίνει!

Τι γίνεται λοιπόν τώρα, πού ή άξία του λόγου του κ. Βρεττάκου άποδεικνύεται ύστερ-
οΰσα, ύποδεέστερη, ύπολειπόμενη, άνάξια μνείας; Τίποτε δέν γίνεται, ή περίπτωσις του κ.
Βρεττάκου δέν είναι ή σπανιότης, ή έξαίρεσις - ύπάρχουν και... χειρότερα: άκόμα κι άν
θεωρήσουμε μέγιστη βλάβη τη διαστροφή-παραμόρφωσι των λογικών κ' αίσθητικών κρι-
τηρίων του νεοέλληνα, άκόμα κι άν παραδεχθούμε τό λόγον του κ. Βρεττάκου συνυπεύθυνον
καίρια για την άπέχθεια του Νεοέλληνα για τό βιβλίον, άκόμα κι άν σκεφθούμε πώς ό κ.
Βρεττάκος, χρόνια και χρόνια Πατριάρχης-Κριτής άξιών πού, άδυνατών νά προσεγγίσει,
άθελα μά **άξιωματικά** «έθαβε» (μέ άποτέλεσμα την όλέθρια σημερινήν άποδιοργάνωσι της
νεοελληνικής ζωής-κοινωνίας), πάλι δέν θά ζητήσουμε ψύλλους στ' άχυρα: ή εύθύνη είναι
της σύνολης κοινωνίας κι όχι του κ. Βρεττάκου - είναι και δική του, μά μόνο στο βαθμόν
πού... ταγός, ήγτης, τά πρώτα φέρων, άδυνατούσε ν' αναγνωρίσει-έπισημάνει-καταγγείλει
τόν έξουσιασμό στο λόγο! Τουτέστι τό άδύνατον συνύπαρξης **λόγου** και «πνευματικού
άνθρώπου» - άπολογητού της διεκδίκησης-άποδοχής **ισχύος**, ήτοι πέραν των ένστιγματικά
άπαραίτητων **ύλικών άγαθών**, ήτοι σέ πλαίσια και συνθήκες περισσεύσεως, παχυλότητας,
άφθονίας, χλιδής! Τό άδύνατον της συνύπαρξης, λέγω, άπ' τη στιγμήν πού ένας έκαστος
ποιητής δέν άποσύρεται στην Πλούμιστά του την αυτοακεραίωσί του μεριμνών, άπ' τη
στιγμήν πού, βέβαιος τάχα για την τελειωθείσαν άκεραίωσί του, αυτοαναγορεύεται-λει-
τουργεί Κριτής των λοιπών, νομεύς και βαθμούχος της 'Εξουσίας...

Παίρνοντας τά πράγματα μέ τη σειρά, και μιá πού μόλις πρό όλίγου μιλήσαμε για τη
θεματικήν άναγωγή της ποίησης του κ. Βρεττάκου, αυτήν άρχίζουμε καταδεικνύοντες:

Στόν Πίνακα Α' βλέπουμε πασιδήλως ποιά ένότης έκ των έν αντιπαραθέσει τίτλων
μαρτυρεί έρευνητική-θεωρητική ένδιατριβήν, και ποιά έμπειρικές συναισθηματικές έγκα-
θηλώσεις (αίσθηματολογίες). Ποιά αυτοδαπάνησιν μέ τά δυσπρόσιτα, μέγιστα, σπουδαία,
πολυσήμαντα, πολλαπλά, καίρια, και ποιά κατατριβήν μέ τά ταπεινού συναγελασμού πασί-
γνωστα (άμελητέα, άσήμαντα, άπλά...) - - μιάν οίονει προαγωγή των δευτέρων στην τάξιν
των πρώτων, των μηδενικών σέ άριστα. [Είναι έμετικά εύκολο νά φλυαρεί κανείς γι' άγάπες,
είρηνες, έλευθερίες... Τό δύσκολο είναι νά έρευνά και νά μαρτυρεί έκθετικά **τη φύσιν** αυτών
των πραγμάτων, τό γιατί διατηροΰνται άπώτατα, μακρυνά, άπροσέγγιστα, οΰτοπικά. Πιο
κάτω θά έξηγήσουμε, τί κουμάσι είναι αυτή ή κ. Ειρήνη]. Ποιά (ένότης τίτλων, λέγω)
μαρτυρεί είσδυσιν στο βαθύ-άπω και ποιά ύποκριτικήν έκστασι (ζελίγωμα) μέ τη δηθεν
δραματική διασκαφήν άβάθειας, έγγύτητας, έπιπολής! Ποιά (ένότης τίτλων πάντα) άντανα-
κλά «άναφοράν» σέ ένα ή όλα, λίγα ή πολλά, άτομικότητα ή οικουμενικότητα στη θέσι
στόχων - άν δηλαδή ή θέσις στόχων μαρτυρεί την περί την οικουμενική μοίρα ένδιατρι-
βήν, ή διαβλητό ένδιαφέρον (για τό άτομο, τον κύκλο, την παράταξί μας)... Ποιά, λέγω,
έγκαθηλώνεται στη θεματική τιποτολογίαν «της κουζίνας» (ΙΙ), και ποιά ξανοίγεται ύψιπ-
έις, γαληνομέτωπη, μεγαλοπράγμων στο γενικό, καθολικό, παγκόσμιο, συμπαντικό.
Τέλος, ποιά άφορά στην άντικειμενική άναζήτησι-καταγραφήν των συμπαντικών διαχρονι-
κών συμπεκνώσεων και ποιά στις ύποκριτικές-άφελείς έκτονώσεις-διασαλίσεις - έν πάση
περιπτώσει μη πνευματικών συμφορήσεων: ό κ. Ρίτσος «θρηνεί» για την Κύπρο... εύχού-

μενος καπνιστό χοῖρον · βιασμός (μέ δακτυλιώτη καὶ μέσον) τῆς ποτὲ ἡμερτῆς...

Πίναξ Α΄

Θεματικὴ ἀναγωγὴ ἐπὶ δεκαπέντε ποιημάτων · τίτλοι:

Νικηφόρος Βρεττάκος	«Σκληρὸς Λόγος»
Τὸ παιδί μετ' τῇ φουσαρμόνικα	Ὁλιγωρία (συνείδησις ἥττας)
Ἀθήνα	Ἡττα
Ἀκόμα τούτ' ἢ Ἀνοιξη	Οἱ θύραθεν (συνείδησις ἐνοχῆς, αὐταπάτης)
Εἰρήνη	Ὁρίμασις (συνείδησις τοῦ ἀμετάκλητου-ἀμετάτρεπτου) [ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ διαβάσει τὸ ποίημα στὸ Δαυλὸν/63/2541]
Μὲς στὴ διαφάνεια τοῦ πρωينوῦ	Ἀνανδρία (αὐτοκαταγγελία, αὐτοαποκάλυψις)
Τὰ μάτια τῆς Μαργαρίτας	Διὰ τὸ ζῆν (φυγὴ διὰ τῆς παραφρόνησης)
Τὸ ἀμίαντο χέρι	Τὸ Σιλὸ (ὅπου τὸ Μῆδεν ἐκπορθεῖ τὸ ὄν — στὴν πιὸ προχωρημένη ἐξελικτικὰ μὄρφη του)
Ἡ βρύσι τοῦ πουλιοῦ	Ἀπαξ (συνείδησις τῆς οὐδέποτε ἐπιστροφῆς)
Ἀνοιξι σ' ἀγαπῶ	Τὸ Δάσος (συνείδησις τῆς ἀμετάκλητης καταδίκης)
Τῆς Σπάρτης οἱ πορτοκαλιές	Οἱ λέξεις (συνείδησις ἀνεπικοινωνίας)
Μεγαλυνάρι	Ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς (διέξοδος διὰ τῆς αὐτοχειρίας)
Ἄν σου λείψω μιὰ νύχτα	Συμμετρία κατ' ἄξονα (διάψευσις τοῦ ἀδιάψευστου)
«Σὲ περιμένω»	Διὰ κατόπτρου αἰνιγματωδῶς (ἢ χαώδης πρόκλησις πρὸς τὸ θεῖον)
Τὸ καθαρότερο πράγμα τῆς Δημιουργίας	Σταθμάρχαι στὸ Σιδηρόδρομο (συνείδησις τῆς ἀποδιοργανούμενης προσωπικότητος — ἐνώπιον τῶν ἀδιεξόδων)
Ἐλεγεῖο πάνω στὸν τάφο ἐνός μικροῦ ἀγωνιστῆ	Ἕνας νάρκισσος ἀπ' τὴ Θούλη (ὑπεράσπισις τῆς «ἀφροδισίας ἄλλως» [ὁμοφυλοφιλίας] θεωρουμένης «διαμαρτίας» περὶ τὴν διάπλασιν»)

Στὸν ἄνω Πίνακα Α΄ βλέπουμε ἐν ἀντιπαραβολῇ (χωρὶς τὴν τελευταία ὁ ἀναγνώστης θὰ ἔμενε τελείως ἀμέτοχος) τοὺς τίτλους ὄλων τῶν ἀνθολογημένων ποιημάτων τοῦ κ. Βρεττάκου («Ἡ ἑλληνικὴ ποίηση ἀνθολογημένη» — τῶν Αὐγέρη, Ρῶτα, Σταύρου, Παπαϊωάννου) καὶ ἰσοπόσων (δεκαπέντε) τοῦ «Σκληροῦ Λόγου» ἀπ' τὴν ἀρχή, ἥτοι ὅχι κατ' ἐπιλογὴν.

Εἶναι φανερό πὼς ἀπ' τοὺς τίτλους ποιημάτων τοῦ νεόκοπου ἀθανάτου ἀπολείπουν τὰ θεωρητικὰ θέματα, ἢ συμπαντικὴ σηματογράφησις, ἢ διαχρονικὴ-διανθρώπινη παρασημα-

ντική. "Όσο για τὰ σορόπια (περί Ειρήνης λογουχάριν), δὲν εἶναι γιὰ σοβαροὺς ἀνθρώπους, Εἰρήνη εἶναι ὁ μὴ πόλεμος, κ. Βρεττάκο, καὶ πόλεμος τὸ

ἐπακολούθημα (συνέπεια-αιτιατὸν) τῆς κοινῆς (καὶ δικῆς σας) ἀτέλειωτης διεκδίκησης! "Εξω ἀπ' τὰ δόντια: ἐμένα μοῦ φθάνει καὶ μοῦ περισσεύει ἡ σύνταξί μου (ἢ χρεωστούμενη, ἢ ἀπ' τὰ τριάντα χρόνια ἄσκησης τοῦ ἐπαγγέλματός μου), σεῖς τι θὰ τὰ κάνετε τὰ τρία μηνιάτικα τὰ δυὸ ἀχρεώστητα; λογοτέχνου κι ἀκαδημαϊκοῦ;

Τὰ ἄνω, πολύτιμη ἀναγνώστη, σημαίνουν πὼς οἱ ἀντιδιαστέλλοντες (πρὸς ἐμᾶς τοὺς... πολεμοκάπηλους!) ἑαυτοὺς δῆθεν «εἰρηνιστάς», ἢ δὲν ξέρουν τι εἶναι ἡ δις Εἰρήνη, ἢ ξέρουν πολὺ καλὰ πολὺ συφερτικά ἐξοφλοῦντες τὴν αὐτόκλητη «προσφορά» καὶ «θυσία» τοὺς νὰ τὴν ὑπερμαχοῦν-διαφεντεύουν κοτσανολογοῦντες καὶ μὲ τὸ ἀζημίωτο! [Στὴν λογοτεχνία αὐτοὶ οἱ τοικλεβέντες ἀναγνωρίζονται πάντα καλύπτοντες τὸν ἐπαγγελματισμὸ τοὺς (τὴν ἐπιδίωξί τοὺς τοῦ περισσοῦ) μὲ δῆθεν ἰδεολογικοὺς-κοινωνικοὺς ἀγῶνες - τάχατε κοπτόμενοι, τάχατε πού δὲν τρῶνε, ἂν δὲν ἀνεβάσουν τὸ «πνευματικὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ», ἂν δὲν τοῦ ἐξασφαλίσουν τὸ «ψωμί καὶ τὴ λευτεριά του», τὴν ἀνεύρεσι τῆς «χαμένης ταυτότητάς του», τὴν ἐπιστροφή του «στίς... ρίζες του». 'Αλλ' εἶναι γνωστὸ (σ' ὅσους δὲν παραιτοῦνται τῆς γνώσης), πὼς δὲν νοεῖται διεκδίκησις... ὑπὲρ τρίτων· πὼς ὅποιος διεκδικεῖ, τὸ κάνει γιὰ πάρτη του! Πὼς ἀκόμα καὶ ἰδεολόγοι-ἀλτρουισταὶ ἐκκινοῦντες (πάντα στ' ἀνώριμα χρόνια μας...), ἐπανερχόμεθα ἀναπότρεπτα (πλὴν θανάτου) στὴν ἐκ διφυῆς ἢ διαστροφῆς «ἀτέλειωτη διεκδίκησης» - ἐξαιρουμένου τοῦ κ. Βρεττάκου:, «ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸν ἄνθρωπον εἶναι λύκος!» Νὰ τὸ ξαναεἰποῦμε: Οἱ δῆθεν κοπτόμενοι γιὰ «τὸ ψωμί καὶ λευτεριά τοῦ λαοῦ» λογοτέχνες (καί, φυσικά, πολιτικοί) μόνον γιὰ τὴν πάρτη τοὺς κόπτονται - ἀπόδειξις ἔστω ἡ ἀδιάψευστη ἀτέλειωτη διεκδίκησί τοὺς». Ποῦ θὰ εἰπεῖ: καὶ στεροῦν τὸ ψωμί τοῦ λαοῦ (κάνοντάς το... δημοκρατικὰ πολυτέλεια, χλιδὴν, γούνα, ντόλτσε βίτα) καὶ δουλώνουν τὸ λαὸ - ἔχετε ἰδεῖ πολυτέλεια, χλιδὴν, γούνα, ντόλτσε βίτα δούλην σὲ μεροκαματιάρηδες, ξωμάχους, σκουπιδιαρέους;

— Καὶ σημαίνουν ὅλ' αὐτά;

— Πὼς ὅσα, ὑπόχρεοι, ἐνεργοῦμε οἱ ταπεινοὶ ἐμεῖς, ὅσα κάνουμε πρᾶξιν ζωῆς (πολιτεία μας) δὲν τὰ κάνουμε γιὰ κανένα (τρίτον)· καὶ μῆτε παρακαλοῦμε κανέναν νὰ τὰ ἐνστερνισθεῖ, μῆτε στὴν τσέπη κανενὸς τὰ βάζουμε μὲ τὸ ζόρι: ἐμεῖς τὰ καταθέτουμε στὸ «λογαριασμὸ τοῦ κόσμου» καὶ πού θέλει νὰ παίρνει, πού δὲν θέλει ὄχι - δουλειά του, φράγκο δὲν δίνουμε γιὰ κανέναν, γιὰ τὴν προσωπικὴ μας ἀκεραίωσι μοχθοῦμε, ἔτσι, γιὰ τὴν περίστασι σημειώνοντας ἐδῶ τὸν ἀθέρα τοῦ μόχθου μας γιὰ τὸ ἀντικείμενο:

Τὸ περισσὸ τῆς ἐλευθερίας εἰς δούλωσιν
διεκδικεῖται — οἱ δουλῶνται τὸ διεκδικοῦν!

Ἐλευθερία εἶναι ὁ τρόπος τοῦ εἶναι

ὁ ἀπότοκος καὶ παράλληλος συνειδητῶν ἐνεργειῶν ἱκανῶν νὰ ἐξουδετερώσουν
ἄλλες ἐνέργειες!

— Νιξ κατάλαβα.

— Σὰ δὲν εἶσαι γιὰ ζωὴ, γιὰ θάνατο θὰ 'σαι; ...μπάι].

Ἀντίθετα, οἱ τίτλοι τοῦ «Σκληροῦ Λόγου» βεβαιώνονται ἄσχετοι παντὸς ἀτομικοῦ (αἰτήματος, ἐμπειρίας, συναισθηματισμοῦ). Βεβαιώνονται διερμηνευτικοὶ ἀρχῶν, ἥτοι τοῦ ἀπρόσωπου, ἥτοι τοῦ καθολικοῦ, συμπαντικοῦ, διαχρονικοῦ. Ποῦ θὰ εἰπεῖ κινούμενοι σὲ καθαρὰ θεωρητικὰ ἐπίπεδα. Τοῦτο γίνεται ἀντιληπτὸ ἀμέσως, ἂν προσέξουμε τίς, δίκην ὑποτίτλων, ἐξηγήσεις - προστεθεῖσες ἐδῶ. Γιὰ νὰ σχηματίσει σαφὴ ἀντίληψιν ὁ ἀναγνώστης τι σημαίνουν αὐτὲς οἱ ἐξηγήσεις τῶν τίτλων, παρακαλεῖται νὰ διαβάσει τὸ ποίημα «Τὸ Σιλό» (Δαυλός/66). Ἔτσι κι ἀλλιῶς ὅμως, στοὺς κατωτέρω ἑξὶ τελευταίους στίχους τοῦ ποιήματος «Σταθμάρχαι στὸ Σιδηρόδρομο» ἀντιλαμβανόμεθα ἐναργῶς τι σημαίνει ἡ ὑπὸ τὸν συγκε-

κριμένον τίτλον ἐξήγησις (Πίναξ Α΄) «συνείδησις τῆς ἀποδιουργανόμενης προσωπικότητος»:

...
*Σημειώνουμε στὸ Ἡμερολόγιο «αἰθρία»
καὶ μιὰ δρεζίνα «πλέον ἀγγελθειςῶν» Καλάμαι-Λαύριο.
Ἀποσυρόμεθα.
Κι ὅλη τὴ νύχτα διαβάζοντας ποίησι
ἀποσυνθέτουμε τὸ ἠθικὸ μας
γιά τὴν ἐπαύριο.*

• • •

Μὰ τι λοιπόν, σημαίνουν ὅλ' αὐτά; Σημαίνουν πῶς καταδεικνύω τὸν κ. Νικηφόρο Βρεττάκον μὴ εὐρισκόμενον εἰς θέσιν νὰ κρίνει ποίησιν διάφορη τῆς δικῆς του - ὅπως ἐξήγησα ἤδη, στὸ βαθμὸν πού, βεβαιούμενα ὅ,τι εἶναι (θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ), τὴν προσκυρώνουν ὅσα ἐκ τῶν συστατικῶν τῆς στοιχεῖα μποροῦν νὰ **μετροῦνται-σταθμίζονται**. Ποιὰ ἡ ἐπόμενη «γραμμὴ ἀμύνης» τοῦ κ. Βρεττάκου; Τὶ τοῦ ἀπομένει νὰ ἰσχυρισθεῖ; Τίποτ' ἄλλο ἀπ' τὸ νὰ ἐπικαλεσθεῖ μεταφυσικά, ἰδεατά, πλασματικά πράγματα γι' αὐτήν, ἐπιφοίτησιν - τὸ λόγο τοῦ φορέα δῆθεν μυστικῆς-μυστηριακῆς φώτισης, ἀκριβῶς δηλαδὴ ὅσα ἡ ἐπὶ τῶν ὁποίων **ἀντικειμενικὴ μέτρησις-στάθμισις ἀποκλείεται...** Γιατί δὲν μπορεῖ νὰ ᾿ναι ποίησις τῆς πυρηνικῆς ἐποχῆς, τῆς ἐποχῆς Τσερνόμπιλ, «*Ἡ προσευχὴ τῶν ἀστέγων*» (πρόκειται γιὰ τὸ δεύτερο ποίημα ἐκ τῶν δεκατριῶν πού τοῦ ἀνθολογεῖ ὁ Μιχάλης Περάνθης - νὰ ἡ ἀρχὴ του):

*Μητέρα τοῦ Χριστοῦ, Μαρία,
πόσο εἶναι ἡ νύχτα τούτη κρύα
δὲν μπορεῖ ὁ Θεὸς νὰ καταλάβει.
Κατέβα Σὺ ἀπ' τοὺς οὐρανοὺς
καὶ μ' ἀναμμένους τοὺς φανούς
τοῦ Χάρου ὁδήγα τὸ καράβι.*

• • •

Πέντε σελίδες γιὰ τὸν κ. Βρεττάκο, ἐπτάμισυ γιὰ τὸν κ. Ρίτσο διαθέτει ὁ Ἡρ. Ἀποστολίδης στὸ βιβλίον του «*Τὸ ἄλλο*» *στὴν ἀνθολογία*, *στὴν ἀνθολογία τῆς ἀνθολογίας*. Πρόκειται γιὰ ἐνδελεχὲς κορφολόγημα τῆς ἔως τὸ 1964 ποίησης τῶν δυὸ μεγάλων (ἀ λὰ ἑλληνικὰ) ποιητῶν, γιὰ ὅ,τι τελειότατο-σπουδαιότατο (ὑποτίθεται) εἶχαν γράψει ὡς τότε. Ἀπ' αὐτὲς λοιπὸν τίς σελίδες τοὺς παραθέτω ἓνα μικρὸ μέρος (12) ὀγδόνα τριῶν λέξεων — πλὴν μονοσυλλάβων κι ἐκθλιβομένων δυσυλλάβων. Τοῦτο ἵνα ὁ ἀναγνώστης ἔχει ἀψευδὲς δεῖγμα τοῦ ὑποτιθέμενου πολυτίμου λόγου τους. Αὐτονόητο πῶς ὀφείλουμε ν' ἀπορρίπτουμε ἀνευδοιάστως ποίησιν καὶ ποιητάς, ἂν, σκεπτόμενοι, τοὺς βρίσκουμε ἀπορριπτέους. Νὰ μὴ λέμε, λογουχάριν: «ἐγὼ δὲν καταλαβαίνω πού εὐρίσκεται τὸ σπουδαῖο-τέλειο, στὸν Βρεττάκο, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχει, ἀφοῦ τὸ βεβαιώνουν οἱ ἀρμόδιοι». Ἡ: «δὲν καταλαβαίνω τί θέλει νὰ εἰπεῖ ἐδῶ ὁ Ρίτσος, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ ᾿ναι κάτι σημαντικὸ, ἀφοῦ τὸ λένε ὅλοι»...

Ὁ ποιητής, σεπτὲ ἀναγνώστη, λέγει πάντα ὅσα καὶ ὅπως ἡ (ἂν) **ἐπάρκειά του** τοῦ ἐπιτρέπει νὰ «θέλει νὰ εἰπεῖ»! Πού σημαίνει πῶς δὲν εἶναι διόλου παράξενο πού συμβαίνει νὰ πρωτεύουνε τὰ... πρωτεύοντα - νὰ δευτερεύουν τὰ δευτερεύοντα (ἄλλο πού οἱ Μηχανικοὶ Προβολῆς, ἀπευθυνόμενοι στὴ δική μας ἀδράνεια-ὀκνηρία-ἐπιμηθεϊσμόν, βγάζουν τὸ ἄσπρο-μαῦρο)... Σημαίνει, ὑπογραμμίζω, πῶς ὅσα καὶ ὅπως λέγει ὁ ποιητής, εἶναι ἀκριβῶς ὅσα κρίνει-σταθμίζει καίρια, κύρια...

— Μὰ τι λές...

— ...ἐξ ὧσων ἡ (ἂν) **ἐπάρκειά του** ἔχει προσεγγίσει-ἀναγνωρίσει — ἐξ ὧσων ἐπίσταται!

Ξανά: αὐτὰ ποὺ ὁ ποιητὴς «θέλει νὰ εἰπεῖ» εἶναι ἀκριβῶς ὅσα λέγει [ὑπονοεῖ, ὑπαινίσσεται-διαγράφει-προσχεδιάζει ἔλευσιν, εἶδος, ἐπιδραστικότητα]. Τὰ ρέστα εἶναι ἐπινόησις αὐτῶν ποῦ, διαισθανόμενοι τὴν ἴδια τους ἀναξιοτήτα-ἀνεπάρκειαν, παραπέμπουν σὲ δῆθεν, πέραν τῶν φαινομένων, ἐπιτεύγματα τούς! Ὁ ἀναγνώστης ποῦ θὰ προσπαθοῦσε νά... ἐξιχνιάσει τί δῆθεν «θέλει νὰ εἰπεῖ» ὁ ποιητὴς, ἀνύπαρκτος κατὰ βάσιν, θά... ἔγραφε αὐτὸς τὸ ποίημα... Μὰ ἔτσι κι ἄλλιωδῶς μῆτε γεννήθηκε μῆτε θὰ γεννηθεῖ ὁ ποιητὴς ποῦ προγραμματισμένα, ἐκ προθέσεως, θὰ ἔγραφε ὅχι «αὐτὰ ποῦ θέλει νὰ εἰπεῖ», ἀλλ' αὐτὰ ποῦ... «δὲν θέλει νὰ εἰπεῖ»...

— Καλὰ, καὶ τὸ «Μεθυσμένο καράβι», τὸ «Κοράκι», ὁ «Θρήνος γιὰ τὸν Ἰγνάθιο»;

— Αὐτά, σ' ὅτι μὲ ἀφορᾷ, ὅχι μόνον τὰ κατάλαβα πολὺ καλὰ (μαζί καὶ τὰ σεφερικά «Στέρνα», «Ἐρωτικὸς Λόγος» — τὰ μόνα ποῦ μὲ συγκλονίζουν), μὰ καὶ τὰ μετέπλεσα στὴν ἑλληνικὴ [στὸν Δαυλὸ/40 ὁ ἀναγνώστης καταλαβαίνει θαυμάσια τὸ «Μεθυσμένο καράβι», καὶ πιθανῶς ἐξ ἴσου καλὰ θὰ καταλάβει καὶ τὰ λοιπὰ, ὅταν δημοσιευθοῦν].

Μὲ δυὸ λόγια: Ὅπως δὲν θὰ βοηθήσουμε τὸν τυροκόμο νὰ φτιάξει τὸ τυρὶ ποῦ τρῶμε, μὰ θὰ τὸ φτιάξει μόνος, ὅπως κι ὁ ράφτης θὰ ράψει μόνος τὸ κοστούμι μας, ἔτσι κι ὁ ποιητὴς: θὰ γράφει μόνος τὸ ποίημά του, δὲν θὰ ζητήσει ἀπ' τὸν ἀναγνώστη νὰ ψάχνει «τί θέλει νὰ εἰπεῖ»: ξεκάθαρα, ὑπεύθυνα, ἀντρίκια, θὰ τὸ πεῖ ἀπερίφραστα, ἀπροσχημάτιστα! Κι ὁ ἀναγνώστης θὰ τὸ καταλάβει πολὺ καλὰ — στὸ βαθμὸ ποῦ γνωρίζει τὴ γλώσσα, δηλαδὴ στὸ βαθμὸ τῆς καλλιέργειας του!..

Λέγω λοιπόν, πῶς ἂν ἐμεῖς, σκεπτόμενοι, δὲν βλέπουμε κανένα σπουδαῖο - μεγάλο στὸ ποίημα «σπουδαίου-μεγάλου» ποιητοῦ, σημαίνει πῶς καὶ τὸ ποίημα καὶ ὁ ποιητὴς δὲν ἔχουν καμμιά σχέσι μὲ τὴ... σπουδαιότητα-μεγαλωσύνη...

— Ἄλλ' ἂν εἶναι ἔτσι, πῶς τὸ βεβαιώνουν τόσοι καὶ τόσοι;

— Αὐτὸ τὸ ἀπάντησα: ὅπως οἱ πάντες σ' αὐτὴ τὴ Χώρα (Κάτω Βόλτα) πωλοῦν κι αὐτοὶ τὸ ἀνούσιο, νοθευμένο, ἀλλοιωμένο καὶ ζύκικο ἐμπορευματάκι τους, τὰ εἴπαμε, μὴ τὰ ξαναλέμε... Καὶ μιλάμε γιὰ ὅλο τὸν ἐπιστημονικὸ κόσμον τῆς Χώρας, γιὰ πανεπιστημιακοὺς νεοελληνιστές, γιὰ τίς... χιλιάδες παιδαγωγικοὺς συμβούλους καὶ συνδικαλιστὲς-συνδικαλισζόμενους λογοτέχνες, ἐκπαιδευτικοὺς (πού... διδάσκουν τὴν καθαφικὴ «Ἰθάκη» — ἓνα ποίημα γιὰ τὸ ὅποιον ἔχουν ἄγρια μεσάνυχτα ὅλοι, μὰ τό... διδάσκουν ἐκτέμνοντες ὅσιν ἀπομένει ἀρρενωπότητα σ' αὐτὸν τὸ λαό)... Λαλίστατοι γιὰ τ' ἀσήμαντα, δευτερεύοντα, περαβρεχεικά, σωπαίνουν προκειμένου γιὰ τὴν φαῖα οὐσία βάσης καὶ κορυφῆς σ' αὐτὸ τὸν τόπο, γιὰ τῶν σερνικῶν του τὸν ἀντρισμὸ — δυὸ πράγματα γιὰ τὰ ὁποῖα ὑπάρχει παραίτησις πρόθυμη, ὅσο-ὅσο ἐκποίησης χάριν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίντεο... Ὅρσε Γραικία — πάντα ἀσφαλισμένη στὸν πύργο τοῦ Νάνσινεν καὶ πάντα νὰ σ' ἀφανίζει τὸ δάσος τοῦ Μπέρναμ (ἔτσι ἐφιαλτικὰ ξεκινώντας ἐναντίον σου)! Μὰ ποῦ βαδίζεις, πατρίδα, λαέ μου, Ρωμισόνη — νεότη ποῦ δὲν εὐθύνομαι γιὰ τὴ γέννησί σου; Σὲ ποιὸ χάος γκρεμίζεσαι τραγουδώντας Ρίτσον, ὑπόχρεη, λέει, μοιρασμένη σὲ δυὸ χαμέρπειες — κάθε φορὰ στὸ μεσοδιάστημά τους νὰ «ξεπετιέσαι ἀπὸ ξαρχῆς» καὶ νὰ καμακώνεις διάφορα ἄγρια θηρία...

Κομμένη λοιπὸν ἡ παλάβρα περὶ δῆθεν «ἀρμοδίων» καὶ ξερασμάτων «ποῦ ξέρουν»: σὲ τούτῃ τὴ Χώρα ποῦ ἐκχαυνοῦται ὀριστικά, δὲν εἶναι διόλου παράξενο ποῦ ὅσοι «μποροῦν νὰ λένε» (δημοσιεύουν, μονοπωλοῦν τοὺς Μηχανισμοὺς προβολῆς) εἶναι ἀκριβῶς ὅσοι «δὲν ξέρουν τί λένε», ἢ ὅσοι σιωποῦν γιὰ τὴν... ταμπακίερα — Θερσίτες σκοτεινοὶ καὶ κρυψίβουλοι.

Ὅμως καιρὸς νὰ ἰδοῦμε τὰ τρία κείμενα, πρῶτα ἀποσυνθετιμένα (ἀποσυνδεδεμένα, διαλελυμένα) στὰ συστατικά τους στοιχεῖα, στίς λέξεις ποῦ τὰ συνθέτουν δηλαδὴ, κι ἀκολούθως ὥς ἔχουν στίς νοηματικές τους συστάσεις, στὴν ἐκθετικὴν ἀποδίπλωσι τῶν ἰδεῶν τῶν ποιητῶν τους. Ὁ ἀναγνώστης ἂς κρίνει μόνος κι ἂς ἀποφανθεῖ ἐπὶ τοῦ τί μπορεῖ (ἐπαρκεῖ) νὰ διατυπώνει-ἐκθέτει ἕκαστος τῶν τριῶν ποιητῶν:

Πίναξ Β΄

Πόσα, ποιά, τὶ εἶναι καὶ τὶ κάνουν τὰ «πράγματα τοῦ κόσμου», στὰ ὁποῖα καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶχαν τὴν ἐπάρκεια ν’ ἀναφερθοῦν-ἀναφέρουν τρεῖς ποιηταὶ — ἐπὶ ὀγδοντατριῶν (83) λέξεων, πλὴν μονοσυλλάβων κ’ ἐκθλιβομένων δισυλλάβων.

Ρίτσος	Βρεττάκος	Σκληρὸς Λόγ.	Ρίτσος	Βρεττάκος	Σκληρὸς Λ.
Ο Ὑ σ ι α σ τ ι κ ᾶ					
᾽Αντικειμενικὸς κόσμος — πρόσωπα, ζῶα, πράγματα (α)			᾽Εσωτερικὸς κόσμος: οἶονεὶ πρόσωπα, ζῶα, πράγματα (β)		
ἐφημερίδες	μονόξυλα	σάρκας	μνήμη	βυθὸ	ναυμαχία
γυναῖκες	ποταμιῶν	Σαλαμῖνι	πολέμων	ρεῦμα	οὐρανοῖς
κλαδιὰ	κουπιῶν	σκελετὸ	γκρεμό	φλόγα	εἰκόνα
ρίζες	τεῖχος	ἄσκος	κύμα	θόλο	ἐλπίδα
δέντρου	δαδιοῦ			θρόνο	κιλὰ
μάτια	σπηλιά			ὄνειρα	γεννήτορες
παιδιὰ	χέρι			κόσμου	ἄσωτοι
μαστό	Πλατυτέρα			νύχτα	δῶρο
φράγματα	κερὶ			τρύπα	γονεῖς
ἄμμουδιὰ	λιοντάρι			σκοτάδι	Εὐαγγέλιο
βότσαλα	ἄητούς			μέρες	
βράχο	φεγγάρι			σημάδια	
ἄντρες	ψαλλίδι			κύκλους	

᾽Εσωτερικὸς κόσμος: κόσμος ἰδεῶν, καθαρὰ ἀφηρημένες ἔννοιες (γ)

φόβο	χτύπημα	εἰσαγωγή	α)	Οἱ λέξεις αὐτὲς (πρόσωπα, ζῶα, πράγματα) συναντῶνται κατὰ κανόνα στὴν περιγραφικὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου λυρική ποιήσιν.
φθορά	ρυθμὸ	ἄξιες	β)	Οἱ λέξεις αὐτὲς (οἶονεὶ πρόσωπα, ζῶα, πράγματα) συναντῶνται κατὰ κανόνα στὴν περιγραφικὴ συναισθημάτων-ψυχικῶν καταστάσεων λυρικήν ὁμοίως ποιήσιν.
κενὸ	θλίψης	γενεές	γ)	Οἱ λέξεις τοῦτες συναντῶνται κατὰ κανόνα στὴ στοχαστικὴν ποιήσιν. Τουτέστι ὅταν ὁ ποιητὴς, ἀρνούμενος τὸ λυρισμόν, ἀντλεῖ τὴ συγκίνησιν ἀπὸ νοητικὰ ἐπιτεύγματα (θεματικὴν ὑψιτένεια καὶ γνωστικὴν ἀναγωγή) καὶ τὴν καταθλίβει ἐπίσης σὲ θεματικὰ ὑψηλὴν κλίμακα ἐπικοινωνίας.
χάος	βάθος	πειθῶ		
σιωπὴ	Τρόμος	ὥραιου		
ἄρνησι		ἰδανικὰ		
δίψα		ὕψηλοῦ		
ἔνωσης		ἐλάσσονος		
ὄρμη		σπουδῇ		
κούρασι		μερίζονος		
ληθυσμὸσύνη		ἐφηβίας		
φορὲς		αἰρετικοὶ		
πλευρά		πίστι		
		μισθὸ		
		μερίδα		
		ἔκφρασι		
		θάνατο		
		Μίσους		
		ποίησι		

᾽Επίθετα-μετοχὲς

ἔνα	θολὰ	ἀνοικτίρμονα	τοῦτο
πελώριο	βασανισμένων	περιπαθῇ	ἐκεῖνες
σκοτεινὸ	πανύψηλο	ἀδυσώπητη	αὐτοὶ
ἀντρικά	ἄφεργο	εὐτελῇ	ὅταν
πανέτοιμο	ἄκαμπτο	ἀδίστακτη	ὅπως
καθημερινή	ὀδοντωτή	ἀπροσάτευτο	πάνω

Λοιπὲς λέξεις

πάνω	ἐκείνου
ἐνῶ	ἴδια
ὅπως	ὅ,τι
κατὰ	ἀπὸ
μέσα	τέτοιον
μπροστὰ	λοιπὸν

μικρά	μουντό	πλάνου	ὄχι	ῥσα
πολλές	άόρατο	ἀνέλπιδους	πάλι	τώρα
	σκοτεινό	αἰώνιων	κάποτε	δίχως
	τραγουδώντας	ἀνάπηρος	ξανά	μπροστά
	τυφλή	τρία	κατακούτελα	
	ἄλλοι	ἕνας		
	ἕνα	γυμνούς		
	φέρνοντας	θεικό		
		καινούργιαν		
		κακοί		
		ὅλα		

Ρίτσος Βρεττάκος Σκληρός Λόγ.

Ρήματα		
αἰωροῦνται	ἀνακυκλώνανε	ἀποκαλύψατε
παλεύουν	πλάταιναν	προσδώσατε
ἀγρυπνοῦν	καταποντιζόμαστε	συγκλόνισαν
συντρίψει	μούγκριζαν	συγγράφουμε
νιώθουν	ἦρθαμε	παραιτούμεθα
ἀρπάζουν	δίναμε	σπαταλήσατε
παίζουν	ἔσερναν	ἀπομείναμε
ξέρουν	ἔστεκε	γκρεμίσατε
κλείνουν	ἔκοβε	ἀδειάσαμε
λένε	ἀνοίξαμε	περισσέψουν
περιμένουν	εἶχαμε	ζητᾶμε
κοιμοῦνται	κάθονταν	πήρατε
εἶναι	χάσει	δίνετε
μεγαλώσουν	κράταε	ἔγινε
ταῖσουν	ἔψαχνε	ἐπιστρέφουμε
ποτίσουν	ἔβλεπαν	
στρογγυλέψει	κουφόκαιε	
χτυπήσει	ἔκλαιγαν	
σβήσει		

Στό ποσόν-εἶδος τῶν οὐσιαστικῶν τοῦ Πίνακος Β', λοιπόν, βλέπουμε εὐγλωττη τή φιλοσοφική θέαν ἐκάστου τῶν τριῶν ποιητῶν. Τοῦτο γίνεται δυνατόν μέ τόν χωρισμό ιδιαίτερα τῶν οὐσιαστικῶν σέ κατηγορίες - μέ τό ὅτι δηλαδή τά οὐσιαστικά ἀναγνωρίζονται-κατατάσσονται:

α) σέ ὀνοματολογικά τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου,

β) σέ ὀνοματολογικά τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου, σ' ὅ,τι ἀφορᾷ κατὰ κανόνα στό συναίσθημα (ψυχισμόν),

γ) σέ ὀνοματολογικά τοῦ ἐσωτερικοῦ, πάλιν, κόσμου, αὐτή τή φορά ὅμως σ' ὅ,τι ἀφορᾷ κατὰ κανόνα στόν κόσμο τῶν ἰδεῶν, στήν κατὰ τό δυνατόν (σχετικά) καθαρή διανοητική λειτουργική. Πλέον ἀκριβῶς: Στή λειτουργική, στά πλαίσια τῆς ὁποίας τό ὑποκείμενον αὐτοτοποθετεῖται (ἐντάσσει ἑαυτό) ἰλαρῶς στόν φυσικό κόσμο ἔτσι, πού, πράγματι «ἄλλη φύσις μέσα στή φύσι», νά προσαρμόζεται μέ τή φύσι, νά μὴ πασχίζει (ἀγωνιᾷ) νά καταστεῖ «ἄλλη φύσις **ΕΞΩ** ἀπ' τή φύσι». 'Σέ τρόπον, ὑπογραμμίζω, πού νά ἐνίζεται μέ τή φύσιν συνειδήσις ἀθανασίας - κατὰ τήν ὕλην σέ πλαίσια αὐστηρῶς ἐνστιγματικῶν ἐπιταγῶν! 'Απλούστερα εἰπωμένο αὐτό, σημαίνει τή λήψιν ἐπαφῆς τοῦ «ἐγώ» μέ τήν **ὑποχρέωσί του ν' ἀνατινάξει-ἀφανίσει τό Σύμπαν** - ἐφ' ὅσον πονᾷ ἐνστιγματικόν, ἐνεστῶτα πόνον (13)! ['Ο συλλογισμός μοιάζει ἀπρόσβλητος, ὑποθέτω, ἀφοῦ κάθε ἄλλη ἐφαρμογή θά ἔφερε πλέον ἐπώδυνο τό... ἀνώδυνο διεκδικούμενο «αὔριο»: Τί ἄλλο παρ' αὐτήν ἀκριβῶς τή διεκδίκησιν

μαρτυροῦν κατεστραμμένος πλανήτης, ἀναλωθὲν περιβάλλον, καίρια πληγωμένος ἐξωτερικός κόσμος · · · προδοτικά, ἀνίερα, ἄτιμα διασπρόμενος ἐσωτερικός:]

Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσω ἐμφαντικά, ὅτι ὁ ὥς ἄνω διαχωρισμὸς τῶν οὐσιαστικῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου, εὐχερὲς ἴσως γιὰ τὸν ὑπολογιστὴ, βεβαιώνεται φοβερὰ δυσχερὲς, **σχεδὸν ἀδύνατος**, γιὰ τὸ αἰχμάλωτο πρακτικῶν ἀντιστοιχιῶν ἀνθρώπινο μυαλό. Ὡς ἐκ τούτου, ἀπόλυτα ἐπιφυλακτικός, παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστη νὰ ἐμπιστεύεται μόνο στὴν προσωπικὴ του κρίσι...

Ἦδη, ἐξετάζοντες ἐπισταμένως τὰ οὐσιαστικά, βλέπουμε αὐτὰ τῆς πρώτης κατηγορίας ὀνοματολογικά σαφῶς προσώπων, ζώων, πραγμάτων («τιμῶν» τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου) νὰ συναντῶνται κατὰ κανόνα στὴν περιγραφικὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου λυρική ποίησις: Στὸ χειμαρρῶδες λυρικῆς περιγραφικότητος (μοναδικὸ σὲ «φυσιολατρικὴν» καθαρότητα!) «**Θαλερὸ**» τοῦ Σικελιανοῦ περιέχονται ὀγδόντα πέντε οὐσιαστικά (σὲ σύνολο διακοσίων δέκα τριῶν λέξεων), ἐκ τῶν ὁποίων δὲν ἀφορᾷ στὸν κόσμο τῶν ἰδεῶν οὔτε ἓνα. Τὰ παραθέτω ἀμέσως γιὰ νὰ ἰδεῖ ὁ ἀναγνώστης μιὰ πτυχὴν τοῦ «ἐκτὸς ἐποχῆς» ποιητικοῦ λόγου. Πρόκειται λοιπὸν γιὰ ἐξήντα ἑννέα οὐσιαστικά ὀνομάζοντα «πράγματα» καὶ δέκα ἐξι ὀνομάζοντα «οἰονεῖ πράγματα»:

Πράγματα: ἀμπέλια, σελήνη, ἥλιος, θάμνα, χόρτα, γάλα, κλήματα, πλαγιᾶς, σκάλα, ἀμπειουργοί, ὄχτο, καλογιάννοι, φεγγάρι, κεφαλοπάρι, σύρμα, γέννημα, καματερά, τραχηλιά, λαγωνικό, ποδάρια, βράχο, χνάρια, κληματαριά, σπῖτι, τραπέζι, λυχνάρι, Ἀποσπερίτη, κερήθρα, ψωμί, νερό, ἀρχοντοθυγατέρα, δύναμη, λαϊμό, περιστέρα, φλόγα, ντυμασιά, στήθεια, ρῶγα, μέτωπο, πλεξοῦδες, μαλλιά, σκηινιά, карабиоῦ, φούχτα, σκύλος, μονοπάτια, σφήνα, μάτια, ἀηδόνια, καρπούς, δίσκο, σταριόυ, τραγουδιοῦ, μελιόυ, οὐρανίσκο, κυβέρτι, μελίσσι, τσαμπιά, δέντρα, χῶμα, πλατάνια, σῶμα, κρασί, στάμνα, καρδιά, σεντόνια, βότανα, λουλάκι.

Οἰονεῖ πράγματα: γαλήνη, ἀπανεμιά, ζέστη, ἀνήφορο, σιγαλινά, ξάγναντο, χαράκι, βᾶψη, ὄψη, βραδυᾶς, λάμπο, παρθενιάς, γέψη, δροσιά, δειλινόυ, ψυχή.

Ἄν κάποιος ρωτοῦσε: «ἔχει νὰ προσφέρῃ σήμερα αὐτὴ ἡ ποίησις;», θὰ τοῦ ἀπαντοῦσα, ἀδίστακτα, ἀρνητικά. Τὸ συναίσθημα κάποιας εὐφορίας ποῦ θὰ δημιουργοῦσε σ' ἄλλες ἐποχὲς εἶναι τελειῶς ἀμφισβητήσιμο στὴν ἡμέρα μας. Ἄν ἄκουγαν ἀπαγγελλόμενο τὸ «**Θαλερὸ**» σημερινοὶ νέοι, θ' ἀντιδρουσαν χλευαστικά · ἄσε ποῦ μᾶλλον δὲν θὰ καταλάβαιναν τίποτε ἔνεκα ὁ πολὺς... δημοτικισμὸς τους...

Τὸ συμπέρασμα εἶναι πὼς ἡ ποίησις αὐτὴ δὲν ἔχει σχέσι μὲ τὴν ἐποχὴ μας, πὼς δὲν «ἐφάπτεται» τῆς ἐποχῆς μας... Τί νὰ «περιγράψεις» ποιητικά σήμερα ἀπ' τὸν «φυσικὸ κόσμον», ἀπ' τὴν φύσι, ἀπὸ ἓνα Θαλερὸ πνιγμένο στὰ Ντάτσουν, ποῦ οἱ κάτοικοί του τὸ γνωρίζουν λιγότερο κι ἀπ' τὰ σκυλάδικα τῆς Ποσειδῶνος; Τί ἀπὸ μιὰ φύσι ὁλότελα πιά κατακτηθεῖσα, λεηλατηθεῖσα; Τί ἀπ' τὴν ἡλίθια εἰκαστικὴ κατασκευὴ; Τί ἀπ' τὴν ζορισμένη ψευτοὑπέρβασι, τίς παραμορφωμένες κοῦκλες τῶν μωρῶν [γιὰ νὰ καταστρέφεται ἐγκληματικά καὶ ἡλίθια ἡ αἰσθητικὴ ἀντίληψις νηπιόθεν · θυμηθῆτε το αὐτό, θὰ τὸ συναντήσουμε πιὸ κάτω] — φουτουρισμούς, ντανταϊσμούς, κυβισμούς, ὑπερρεαλισμούς, ἀνεικονισμούς; Τί νὰ περιγράψεις ἀπ' τὸ ὁλόφωτο, μυστηριακό, θελκτικό, παράφρονα ἐπιθυμητὸ παλιὰ

σῶμα τῆς γυναίκας, Χριστέ μου,

ὄχι μόνον τελειῶς πιά «ἐξερεινηθὲν» μὴ κ' ἐκτιθέμενον φορτικὰ ἀδιάκριτα, ἀνταισθητικά, δόλοφονικά τῆς θηλότητος — πὼς ὑπάρχουν «ἄνδρες» ποῦ μποροῦν νὰ βλέπουν «πορνό», δηλαδὴ αὐτὴ τὴν ὀνειρώδη κατασκευὴ (ποῦ ὁ ἀνδρισμὸς-ἐνστικτο ἐπιτάσσει τὴν ὥς τὸ **φόνο κατάκτησί της**) νὰ «δίδεται» σὲ ἄλλους, νὰ λεηλατεῖται ἀπὸ τρίτους, κι αὐτοὶ νὰ **κοιτοῦν**, νὰ παρίστανται, νὰ μαρτυροῦν, νὰ καταφάσκουν τὴν ἐξαίρεσί τους, τὴν ἀπαγόρευσί τους; Πὼς τὸ ἀντέχουν, πὼς τὸ ἀντέχουν, πὼς τὸ δέχονται αὐτό — ἂν εἶναι ὑγιεῖς καὶ ἄντρες; Ἡ γυναίκα σήμερα ἀνόητα, ζετισίπωτα «ῖση» μὲ τὸν ἄνδρα [λὲς καὶ πρῶτα δὲν ἦταν, ἐπειδὴ,

Παναγία της οικογενειακής ἐστίας, Μάνα Παναγία, Ἐρωμένη Παναγία ἐπωμίζετο ὅσον ἄντεχε μόχθο, ὄχι καθὼς «ζῶο δηλαδὴ κανονικό», φίλτατε Λουκιανέ, μὰ προσπαθώντας νὰ κρατήσῃ τὸ σερνικό της γερόν, ἀκατάβλητον καπετάνιο τῆς Φουρτούνας...], προκλητικὰ ἀλληγοχθικὴ κι ἀγεφύρωτη, ἐπιμηθεϊκὰ ξεπουλητικὴ τῆς φύσης της, ἀχτένιστη, βρώμικη, ὀκνηρὴ, ἄσχημη, κακοντυμένη (νὰ ἢ καταστραφεῖα αἰσθητικὴ ἀντίληψις μέσω τῆς παραμορφωμένης πλαγγόνας, γιὰ τὴν ὁποία μίλησα πρὶ πάντων!) παραδίδει στὴν ἀνδρικήν «ἀφροδισίαν ἄλλως» (ὁμοφυλοφιλία, κιναιδεῖαν) ὅ,τι συμφυῶς ἐκείνην συμπληροῖ: τὸν ἄνδρα στέρνο καὶ ὦμο καὶ ὄργανο — ὅ,τι, γέρας τῆς συμφορᾶς του, κερδίζει ὅλο καὶ περισσότερον ὁ δυστυχὴς θηλυδρία — μεῖζον θῦμα τῆς «ἀνθρωπιᾶς» μιᾶς παραπαίουσας, «ὕπανθρωπιζόμενης» ἀνθρωπότητας...

— Μὰ τί λὲς τώρα...

— Ἡ σημερινὴ σουφραζέττα τοῦ «δουριοῦ», ἡλιθίως ἐπαναστατοῦσα (μπὰς καὶ πλύνει δυὸ πιάτα!), ἐκτοπλασματικὴ φιγούρα μιᾶς ἐκτρωματικὰ ἀντιποιούμενης τὴν ἀγιότητα, τελείως ἀνεύρετης «Μαίρης Παναγιωταρᾶ» (14), αὐτάρεσκο κι αὐταπατημένον ᾄθην θῦμα τῶν... ἄτιμων «φαλλοκρατῶν» [παραχωροῦσα ἐλεύθερο τὸ πεδῖον στοὺς τραβεστί καὶ μὴ τῶν βεσποσιανῶν, ἀλλὰ κ' ἐξωθοῦσα τ' ἀγόρια τῆς στὴν κιναιδεῖα — μὲ τὸ νὰ μὴ βρίσκουν τὴν ἀπάλυνσι-τρυφερότητα-σύμπνοια-ἀνοχὴν ποὺ κι αὐτὰ συμφύτως ἔχουν ἀνάγκη!], θ' ἀνακαλύψει πολὺ γρήγορα κουρελιασμένα τὰ νεῦρα της... Πῶς, ἀφήνοντας πίσω τῆς ψυχαναλυτὴν καὶ ἡρεμιστικά, βρίσκεται κιόλας στὴν τελικὴν εὐθεῖα τῆς ἔσχατης, ἀνεπίστροφης ἐκπτώσεως... Ἡ γυναῖκα περιφρόνησε, ἀντιπαρατάχθηκε, ταπείνωσε, «ἐκάμψε» τὴν ἄρρενωπότητα ποὺ θὰ τὴν συμπλήρωνε... θὰ πληρώσει πανάκριβα. Παλιά, ὅταν ἀκόμα δὲν εἶχε ἐφευρεθεῖ ὁ... φεμινισμός, οἱ ἄνδρες προκινδύνευαν στὸ κυνήγι τοῦ θηράματος, στὴν ἀντιμετώπισι τοῦ ἀγριμοῦ — ἡ λέαινα δὲν θέλει μὲ ποδιὰ κουζίνας τὸ σκύμνο της (καὶ βέβαια δὲν τὸ ἐννοῶ κατὰ λέξιν)...

— Μὰ τί νὰ σοῦ κάμει καὶ ἡ γυναῖκα, ἂν ὅλοι τὴν κοροϊδεύουν; Τώρα ποὺ ὅλοι οἱ «διανοούμενοι» δηλώνουν ἔνθερμοι «φεμινιστές» καί... ἀντιφαλλοκράτες, πῶς νὰ δηλώσει ἡ ἴδια... ἀντιφεμινίστρια;

— Οἱ σημερινὲς κοπέλες, στὴν πλειοψηφία τους, εἶναι φοιτήτριες-σπουδαστρίες. Πῶς εἶναι πολυκάτεχες, μορφωμένες, τὰ ξέρουν ὅλα, καὶ τὸ πιστεύουν καὶ τὸ καυχῶνται. Ἄν εἶναι ἔτσι, πῶς γίνεται νὰ κοροϊδεύονται; Θὰ τὸ εἰπῶ κι ἄλλιως: γυναῖκα ποὺ ἀντιπαρατάσσεται στὸν ἄνδρα ΤΗΣ (ποῖος μιλάει γιὰ σύζυγο, κύριο; γιὰ τὸν ἄνδρα ποὺ θέλει ἡ ἴδια, μιλῶ), ἐπέλεξε τὴ μοῖρα της — θὰ πληρώσει: Τίμημα ἢ ἀτέλειωτη μοναξιά — ζωὴ ἀσκήκωτο βάρος, συνειδήσις ἥττας τῆς ἴδιας τῆς θηλότητας, ἱαβέριο συναίσθημα εὐθύνης της (γιὰ τὴν ἀπώλεια — δὲν μιλάμε γιὰ τὴν ἔως κτηνωδίας κενότητα...), μὰ ποῖος ἄτιμος ἑαυτὸς πρόδωσε τὸν ἑαυτὸ της; Καὶ νάτην μόνη μπροστὰ στὸ θάνατο, δίχως ἐλπίδα, δίχως μνήμη: ὁ ἄνδρας καὶ νεκρὸς εἶναι στέρνο καὶ ὦμος καὶ κάστρο: γυναῖκα ποὺ τὴν ἀγάπησε καὶ **σεβάστηκε** **ΑΝΤΡΑΣ** δὲν ἔχει νὰ φοβηθεῖ τίποτε, τὴ σκέπει μεγάλη φτερούγα ὥς τὸ τελευταῖο λεπτὸ τῆς ζωῆς της... Μὰ μιλάμε γιὰ **ΑΝΤΡΑ**, ὑπογραμμίζω, ποὺ δαμάζει μὲ μόνον ὄπλο τὴν ἀπαρασάλευτη **προσῆλωσί** **του** **σὲ** **ἀρχές** (χωρὶς αὐτὲς τί νὰ τοῦ θαυμάσει ἡ γυναῖκα, τί νὰ τοῦ ἀγαπήσει!) καὶ ποῦ, ἀσυμβίβαστος, δέχεται τὴν ἥττα, **μαζεύει** **τὶς** **ἀρχές** **του** **καὶ** **φεύγει**. Ἄ, μωρὲ Λουκιανέ Κηλαῖδόνη, πόσα θηλυκὰ πῆρες στὸ λαιμό σου μὲ τὴν Μαίρη Παναγιωταρᾶ...

Συνεχίζοντας τὴν ἐπιμελὴ ἐξέτασι τῶν οὐσιαστικῶν, φρονῶ πῶς αὐτὰ τῆς δεύτερης κατηγορίας (τὰ ἀφορῶντα σὲ οἰονεῖ πράγματα) συναντῶνται κατὰ κανόνα στὴν περιγραφικὴ συναισθημάτων λυρικὴ ποίησιν. Ἐπίσης πῶς αὐτὰ τῆς τρίτης κατηγορίας (ἀφηρημένες ἔννοιες) συναντῶνται κατὰ κανόνα στὴν βαθεῖα στοχαστικὴ ποίησι. Τουτέστι στὴν εἰσδυτικὴ-ἐκφραστικὴ τῆς δίχως προηγούμενο σ' ἔντασι-κρισιμότητα-ἐκρηκτικότητα ἐπο-

χῆς μας, μόνη όμόλογη καὶ τῶν ἀντικειμενικῶν συνθηκῶν καὶ τοῦ ὑποκειμενικοῦ αἰτήματος εἰς κατανόησιν πλήθους καιριῶν: Λογουχάριν: Πρὸς τί ὁ Φόνος, τὸ “Αγχος, οἱ αὐτοκτονίες (νέων παιδιῶν · μόλις βρεθοῦν μὲ σκανδάλη);, πόθεν ἡ αὐτοκαταστροφικὴ δραστηριότης-ἀδράνεια, γιατί ἡ Ζωὴ ν’ αὐτοκαταστρέφεται ἀφανίζουσα τὰ ἐρείσματά της; Πόθεν ἡ ἀπό-γνωσις στὶς καλοχορτασμένες κοινωνίες;

Γιατί, εὐημεροῦσες, διαφθείρονται οἱ κοινωνίες, γιατί εὐημεροῦσες νὰ ἐξαχρειώνονται, παρακμάζουν, ἀπόλλυνται; Γιατί τὸ πολὺ λιμάει τὸ περισσότερο; Τί τὸ θέλει, τί τοῦ χρειάζεται ἓνα «περισσότερο», ποὺ ποτὲ δὲν θὰ καταναλωθεῖ ἄλλοῦ ἀπ’ τὴν ταπείνωσι τῶν ἄλλων;

Ἐν μέσω αὐτῶν τῶν ἐρωτημάτων, κ. Βρεττάκο, γιατί νὰ μᾶς ἐνδιαφέρουν «Τὰ μάτια τῆς *Μαργαρίτας*» σας, οἱ πορτοκαλλιές τῆς Σπάρτης — μονόξυλα, ποτάμια, σπηλιές, ...ὁδο-ντωτὲς τρύπες, κουπιά, κεριά, δαδιά καὶ δὲ συμμαζεύεται;

Τί μπορεί νὰ ἐνδιαφέρει, γενικότερα, ἡ σημερινὴ ἀτέλειωτη παπαρδελιάσις χιλιάδων ποιητῶν μὲ δελτίον ταυτότητος στὴν τσέπη (!), μιὰν ἀνθρωπότητα ποὺ γευματίζει καίσινα, στρόντια, πλουτώνια; Τί μποροῦν νὰ ἐνδιαφέρουν, κ. Ρίτσο, τὰ «ἐρὰ νοήματά» σας μιὰν Οἰκουμένη ποὺ τὴ σκοτώνει, ἐωσφορικὸ σύνδρομο, τὸ ἐητὺ τῆς παρακμῆς κι ἐκθήλυνσης, ποὺ τὴν ἀφήνουν ἔκθετη οἱ τρύπες τοῦ ὄζοντος καὶ τὴν στεγνώνει ἡ ἀποψίλωσις - μήτε χῶμα γιὰ σπόρο, μήτε φύλλο γιὰ φωτοσύνθεσι; Ποὺ μόνη, αὐτοβούλως, προγραμματισμένα, ἐν ἐπιγνώσει κονσερβάρει (γιὰ ὥρα... ἀνάγκης · μπάς καὶ γλυτώσει... κατὰ λάθος!...) ὅλο καὶ περισσότερους μεγάλτονους ἐκρηξης, ὅλο καὶ πιὸ κεραυνοβολικὲς δόσεις ἀκτινοβο-λίας; Τί μᾶς νοιάζουν τὰ «*Ἀνοιξι σ’ ἀγαπῶ*» σας, κ. Βρεττάκο · μετὰ τὸν ἐφιαλτικὸ λόγο τοῦ Κώστα Μόντη:

«*Μιὰ μέρα δὲν θὰ ’χει ἀνθρώπινη συμμετοχὴ
ἡ “Ἀνοιξι. Νὰ τὸ ξέρει αὐτό.*»

• • •

Πίναξ Γ’

Ποσοτικὸς συσχετισμὸς οὐσιαστικῶν ἐπὶ κειμένων
ισόποσης ἔκτασης τριῶν ποιητῶν --- ὀγδόοντα τριῶν λέξεων

Μέρη τοῦ λόγου		Ρίτσος Βρεττάκος «Σκληρὸς»		
Οὐσιαστικά				
Ἐξωτερικὸς κόσμος:	πρόσωπα, ζῶα, πράγματα	13	13	4
Ἐσωτερικὸς κόσμος:	οἶονεὶ πρόσωπα, ζῶα, πράγματα	4	13	10
Ἐσωτερικὸς κόσμος:	κόσμος ἰδεῶν	13	5	19
Σύνολον οὐσιαστικῶν		30	31	33
Ἐπίθετα-μετοχές		8	14	17
Ρήματα		19	18	15
Λοιπὲς Λέξεις		6	10	
Σύνολον παρθένων λέξεων		71	69	75

Στὸν ποσοτικὸ συσχετισμὸ οὐσιαστικῶν τῶν τριῶν ποιητῶν (Πίναξ Γ’) βλέπουμε κα-θαρὰ πὼς ἡ «ἀναφορά» τοὺς σὲ «πράγματα» (πρώτη κατηγορία) εἶναι ἀποκαλυπτική: οἱ κ.κ. Ρίτσος καὶ Βρεττάκος δὲν μπόρεσαν ν’ ἀποστοῦν τῆς πεπατημένης, ν’ ἀπομακρυνθοῦν ἀπ’ τὴν περιγραφικὴ τοῦ **ἐξωτερικοῦ** κόσμου καὶ τῶν συναισθηματισμῶν ποιήσι - νὰ **διανοη-θοῦν** ποιητικά: Σ’ ἐποχὴ καὶ στὸν ἀντικειμενικὸ κόσμο δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ θετικὰ ἐνδια-φέρον γιὰ νὰ περιγραφεῖ ποιητικά, καὶ ποὺ ἡ εἰκόνα τοῦ κόσμου εἶναι ἀποκαρδιωτική, οἱ

πρώτες κουβέντες που έχουν να ειπουν (έδω αξιολογείται ή προτεραιότης των ενδιαφερόντων τους) είναι κλαδιά, βότσαλα, άμμουδιές, βράχοι (Ρίτσος) ή... μονόξυλα, δαδιά, ψαλλίδια, και Πλατυτέρες (Βρεττάκος)! Πώς στις πρώτες όγδόντα τρεις λέξεις (της... άριστείας τους!) που άπομονώνουμε, έκαστος μās όμιλεί για **δεκατρία πράγματα** του έξωτερικού κόσμου την ίδια στιγμή που με το *Σκληρό Λόγον*, υπό τις ίδιες συνθήκες, έπιτυγχάνεται ό περιορισμός **της άναφοράς** στο τρίτον, ήτοι σε **τέσσερα πράγματα του έξωτερικού κόσμου**. Ίδιαίτερα για τόν κ. Βρεττάκο θά έλεγα πώς τόν ευνοεί έξαιρετικά τό κείμενό του (*«Τά θολά ποτάμια»*, -- άπ' την άρχή): Καθώς δέν έχει σχέση με τόν παραδοσιακό λόγον [όντας «παράλογος», μοντέρνο, δηλαδή χωρίς λογικόν είρμό κι άνταπόκρισι σε συνθήκες που ή έκρηκτικότητά τους πρεσσάρει ως την έξαυλωσι τόν δυστυχή άνθρωπο του είκοστου αιώνα], καθώς, πάει νά ειπεί, τόν βολεύει (κ. Βρεττάκον) σε ταπεινά «μπουρδουκλώματα», κάνει την άπια σ' ό,τι άφορά στην ΥΠΟΧΡΕΩΣΙ του νά καναλίζει στην Πανεπιστημίου την, υποτίθεται, πολυγνώμονα-εθύφρονα παρρησίαν κ' ύπευθυνότητά του (15), του έπιτρέπει νά συσσωρεύει κυκεώνα (συμφυρμόν) «μη καθημερινών» λέξεων (έκφραστικών φύρδην μίγδην πραγμάτων: μονόξυλα, Πλατυτέρες, δαδιά...) άμεθόδως κ' έξωδίκως συγκεντρωμένων σε κουτουρού παζάρι λεξιθηρικές παγανιές... Κι όλ' αυτά «άσχημονών» (με την έννοια του κάτι περισσότερο άπ' τό «έλευθεριάζων»), ήτοι χωρίς νά παραθέτει την ύπευθυνότητα-ευθύτητα ΜΥΘΟΥ -- ώστε νά τόν έγκαλέσουμε (κ. Βρεττάκον), άν τό κρίνουμε άπαραίτητο: «Τί Θολά ποτάμια κι... όδοντωτές τρούπες μās έτε, κ. 'Αθάνατε;» -- «'Α, λέγω «όδοντωτές τρούπες», μά άν ξέρατε τί ύψηλά -- μεγάλα -- σπουδαία ΘΕΛΩ ΝΑ ΕΙΠΩ....» -- «Καταλαβαίνουμε, μη κουράζεστε, της άκαδημίας όφ Ταύγετος θά 'ναι...».

Στό σημείον αυτό παραθέτω τά τρία ποιητικά κείμενα, κι ό άναγνώστης άς συναγάγει τά συμπεράσματά του. Έδω όμως όχι μόνον θά βάλω **πρώτο** τό ποίημα του *Σκληρού Λόγον* [όπως άκριβώς έχει στην πρό είκοσαετίας δημοσίευσί του (*«Έπιστροφή εις την ποίησιν»*)] μά και θά προσθέσω πώς πρόκειται για **παραδοσιακότατο** λόγον. Για μιάν έγκλητική καταφοράν, άλλως μιά φοβερή κατηγορία, τρομαχτικό ξεμπρόστιασμα ενός ύποκριτικού κόσμου, που μās γέμιζε άλογόμυγες χρόνια και χρόνια -- «κι ό,τι κακό άπ' τους προγόνους», πάντα ό 'Αποστολίδης! Και θά τονίσω ακόμα πώς δέν πρόκειται για περιστασιακό ποίημα, μά για ποίημα που έγράφη (πρό είκοσιπέντε, τριάντα χρόνων;) άκριβώς για νά εισαγάγει στην ποίησί μου σ' ένδεχόμενη έκδοσί της. Τέλος, για όσους άπαιτούν την άπτότητα, ή για όσους μπορούν ν' άναγνωρίζουν την πέτρα μόνο σε γρανίτινο άγκωνάρι και πάνω, θά ύπογραμμίσω βοηθητικά πώς έδω ανατρέπεται ή τάξις του κόσμου, κοντράρεται ευθέως ό ευαγγελικός λόγος, εισάγονται καινά διαμόνια -- δομείται Καινούργιος Νόμος: τό Ευαγγέλιο του Μίσους! Δέν μένει παρά ή γραφή άσεβείας. "Ινα πληρωθεί τό ρηθέν υπό του προφήτου, λέγοντος «Σε παίρνει ό διάολος, Έλλάς των προσωκρατικών, του 'Αριστείδη, του Πλάτωνα -- άπό Μιλτιάδη και Φειδία μέχρι Τερτσέτη, Πολυζωΐδη και ψωρο-Κώσταινα...». Στο ποίημα λοιπόν -- ό,τι έξ αντιγραφής:

ΑΙΡΕΤΙΚΟΙ

(Εισαγωγή στην ποίησί μου)

«...Και μετεμελήθη ό Κύριος ό,τι έποίησε τόν άνθρωπον επί της γης» και έλυπήθη έν τη καρδιά αυτού...»
Γένεσις κεφ. ζ' στίχος 6.

Με τί σπουδή μās τ' άποκαλύψατε όλα ευτελή! Με τί σπουδή γκρεμίσατε τά ιδανικά μας, την πίστι μας στις άξίες...

ΜΑΣ ΠΗΡΑΤΕ ΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ, ΟΙ ΓΕΝΕΕΣ, ΟΙ ΓΕΝΕΕΣ ΜΑΣ ΠΡΟΔΩΣΑΤΕ. Οί γονείς μās δίνετε στο θάνατο γυμνούς, άνέλπιδους, άπροστάτευτους. "Αστωι! **ΠΟΥ ΣΠΑΤΑΛΗΣΑΤΕ ΤΟ ΘΕ·Γ·ΚΟ ΔΩΡΟ;** Πώς έγινε νά περισσέψουν τρία κιλά σάρκας (ό,τι μās δώσατε) άπό **ΤΕΤΟΙΟ ΔΩΡΟ;** Κακοί γεννήτορες...

*Παραιτούμεθα των αιωνίων άξιων λοιπόν.
Του ύψηλου και του άραιού.*

Τοῦ μείζονος καὶ τοῦ ἐλάσσονος.
 Ἄπ’ ὅσα συγκλόνισαν τὴν ἐφηβεία μας
 κι ἅπ’ τὸ μισθὸ τὸν ἐν οὐρανοῖς.
 Σᾶς ἐπιστρέφουμε καὶ τὴ μερίδα μας
 ἅπ’ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία.

Τώρα ποὺ ἀδειάσαμε,
 τώρα ποὺ ἀπομείναμε δίχως σκελετὸ
 — ἴδια ἓνας ἀνάπηρος ἀσκὸς —
 μπροστὰ σὲ μιὰ περιπαθὴ εἰκόνα
 «ἐκείνου τοῦ πλάνου»
 ζητᾶμε τὴν καινούργιαν ἔκφρασι.
 Ζητᾶμε μιὰ πειθὼ ἀδυσώπητη, ἀδίστακτη,
 ἀνοικτίρμονα,
 γιὰ τὸ καινούργιο Εὐαγγέλιο
 ποὺ συγγράφουμε:
 τοῦ Μίσους...

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ [“Τὸ “ἄλλο” στὴν ἀνθολογία” (Ἑρ. Ν. Ἀποστολίδη) σελ. 127]:

...Γιὰ τοῦτο οἱ ἄντρες, / ὅταν νιώθουν τὸ φόβο ἅπ’ τὴ [] φθορά, ἅπ’ τὸ κενό, ἅπ’ τὴς
 ἐφημερίδες, ἅπ’ τὴ μνήμη τῶν πολέμων, [] ἀρπάζουν τὴς γυναῖκες, / ὅπως ἀρπάζουν τὰ
 κλαδιὰ ἢ τὴς ρίζες ἑνὸς δέντρου πάνω ἅπ’ τὸ γκρεμό, / κ’ αἰωροῦνται ἐκεῖ [], σὰ νὰ
 παλεύουν ἢ νὰ παίζουν μὲ τὸ χάος· κ’ οἱ γυναῖκες ξέρουν καὶ κλείνουν τὰ μάτια τους, / δὲ
 λένε ὄχι, περιμένουν· / κι ὅταν αὐτοὶ κοιμοῦνται πάλι, ἐκεῖνες ἀγρυπνοῦν, / κ’ εἶναι κι αὐτοὶ
 παιδιὰ τους ὅπως τὰ παιδιὰ τους, / θὰ τοὺς μεγαλώσουν κι αὐτοὺς ὅπως καὶ κείνα, / θὰ τοὺς
 ταῖσουν μὲ τὸ μαστὸ τους, μὲ τὴ σιωπὴ τους, [] μὲ τὴν ἄρνησή τους κάποτε, / θὰ τοὺς
 ποτίσουν ξανά μὲ τὴ δίψα τῆς ἔνωσης· / κ’ ἓνα πελώριο κύμα σκοτεινὸ / θὰ στρογγυλέψει
 τὴν ὀρμὴ του κάτω ἅπ’ τ’ ἀντρικὰ πλευρά, / πανέτοιμο νὰ χτυπήσει κατακούτελα τὰ
 φράγματα, / νὰ συντρίψει τὰ φράγματα ὥσπου νὰ σβήσει στὴν καθημερινὴ ἀμμουδιά, στὰ
 μικρὰ βότσαλα, στὴν κούραση, στὴ λησμοσύνη, / δίχως, πολλές φορές, νὰ βρεῖ νὰ χτυπή-
 σει τὸ βράχο, (...).

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ [ἐνθ. ἀνωτ., σελίδα 19]:

ΤΑ ΘΟΛΑ ΠΟΤΑΜΙΑ ... Ἦρθαμε πάνω σὲ μονόξυλα βασιανισμένων ποταμιῶν. / Ἐνῶ
 στὸ σκοτεινὸ βυθὸ κουφόκαιγε τὸ φεγγάρι, / δίναμε τὸ ρυθμὸ τῆς θλίψης μας μὲ τὸ χτύπημα
 τῶν κουπιῶν! / Κι ὅπως ἀνακυκλώνανε τὸ ρεῦμα τους, μᾶς ἔσερναν / κατὰ τὸ βάθος, ποὺ
 ἔστεκε μπρὸς μας σὰν ἓνα τεῖχος / πανύψηλο, ἀφεγγό, ἄκαμπτο. // Καὶ τὰ ποτάμια πλάται-
 ναν!.. / Ἐκοβε ἡ φλόγα τοῦ δαδιοῦ τὴ νύχτα σὰν ψαλλίδι. / Ἀνοίγαμε μιὰ ὀδοντωτὴ τρῶπα
 μὲς στὸ σκοτάδι / καὶ καταποντιζόμαστε μέσα τῆς τραγουδώντας! // Στὶς μέρες μας εἶχαμε
 χάσει τὰ σημάδια τοῦ κόσμου. / Ὁ κόσμος ἦτανε σὰ μιὰ τυφλὴ σπηλιά στὶς μέρες μας. /
 Μιὰ σπηλιά πούχει ἓνα μουντὸ θόλο μὲ ἀόρατο βάθος. / Μπροστὰ μας κάθονταν, στὸ θρόνο
 του πάνω, σὰν Πλατυτέρα, / ὁ Τρόμος!.. Κράταε ἓνα κερί στὸ χέρι καὶ μᾶς ἔψαχνε! / Κι
 ἄλλοι μούγκριζαν, φέρνοντας κύκλους σὰν τὸ λιοντάρι, / κι ἄλλοι ἔκλαιγαν, ἄλλοι ἔβλεπαν
 ἀητοὺς καὶ ὄνειρα, κι ἄλλοι, (...).

Καθαρίστε μόνοι, σεπτὲ ἀναγνώστη. Καὶ τὰ συμπεράσματά σας πέστε τα ἄφοβα, φωνά-
 χτε τα ἀνεπιφύλακτα. Ἐχετε εὐθύνη γιὰ τὰ παιδιὰ σας. Ὅσο γιὰ τὴν ταπεινότητά μου, θὰ
 ’παιζα ἀκόμα καὶ μαχαιριές. Καὶ κουμπουριές. Ἀληθινίες.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1) Δὲν γνωρίζω πόσον ἐνεργὸς εἶναι ὁ φιλολογικὸς σύλλογος «ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» - ἡδη λαμβάνουν
 θέσιν σὲ καίριον θέμα ποὺ ἀπὸ καιρὸν ἔχει θέσει καὶ χειρίζεται ὁ Δαυλὸς (πρόκειται γιὰ τὴν καταγωγὴ

του ελληνικού αλφαβήτου που οι αντιστασιακοί "Έλληνες τὸ θέλουν φοινικικὸ τῶν... οὐγγρικῶν πεδιάδων)! Γνωρίζω όμως πῶς ξηαιρουμένης αὐτῆς τῆς συγκεκριμένης περίπτωσης, ὁλόκληρη ἡ «διανόηση» τῆς Χώρας... ἐπιβεβαιώνει τὸν ἑαυτὸ της: ἀπ' τὸ ἀνώτατο πνευματικὸ ἴδρυμά της ὡς τὸν ἔσχατο φιλόλογο καὶ λογοτέχνην ΟΥΤΕ ΕΝΑΣ βρέθηκε σ' ἐτοιμότητα. Ὅσο γιὰ τὴν αὐτοδιαφημιζόμενη... Τέταρτη Ἐξουσίαν, αὐτὴ πιά εἶναι ὁ καθρέφτης τῆς σημερινῆς φυλετικῆς κατακλυσῆς...

Μ' ἀναμμένο λαμπάκι τοῦ λαδιοῦ, μὲ μηχανὴ καμμένη, κολλημένη, γιὰ πέταμα, πᾶμε φοῦλ — ἑκατὸν ὀγδόντα τὴν ὥρα. Τί συμβαίνει; Τίποτε δὲν συμβαίνει: Ριτσῶνα ἀνάποδη, μιὰ στροφή, δεύτερη, γκούτ μπάι Γραικία, σὲ εἴκοσι χρόνια θὰ σὲ ψάχνουν καὶ θὰ σὲ βρίσκουν... Δουλεία (χώρα τῶν Δούλων κατὰ τὸ Σερβία, ψιλὰ γράμματα)...

2) (Ἐπευθυντέον στὸν σύμπαντα κόσμον).

3) (Πράγματα ἀκωλύτως ἀναγνωρίσιμα, προσιτά, ἐρμηνεύσιμα, διακηρυγμένα στὸ ἔργο τους).

4) Ὑπενθυμίζονται: «ἀκατάβλητον» - «δαϊμόνιον» τοῦ "Έλληνας, «τοῦ "Έλληνας ὁ τράχηλος ζυγὸν δὲν ὑποφέρει», «ἡ Ἑλλάδα ποτὲ δὲν πεθαίνει», ἀμήν...

5) Δὲν θὰ σημειώσουμε τὴν ἐμορφιά τῆς φράσης. Ὅσοι φθάνουν τὸ γλυκὸ, τῶνε οἱ ἀναγνώστα τοῦ Δαυλοῦ μοιάζουν τοῦ... Φασούλα, οὐδεὶς φόβος...

6) (Πολύζηλον, περιμάχητον, εὐκατῖον).

7) (Διαδεδομένο, πάγκοινο).

8) (Ἐπευκατῖον, ἀμελητέο, ἀζήτητο, ἀπορριπτέο).

9) (Ἀλήθεια. καινοτομία, δημιουργία, προοδευτικότητα, ριζοσπαστικότητα).

10) (Τῶν τελευταίων νομιμοποιημένων εἰς διεκδίκησιν ὑλικῶν ἀμοιβῶν).

11) (Χαζοχαρούμενη, γλυκάνοστη, μελόδακρυς, καχέκτις, περιορισμένη στὸ ἀτομικὸ-ἐπιμεριστικό).

12) Τὰ ἀποσπάσματα ἐπελέγησαν μὲ γνώμονα τὴν κατὰ τὸ δυνατόν καθαρότητα τῆς ἐνότητος — τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ὀλιγότερη ἐπέμβασι τοῦ ἀνθολόγου.

13) Ἐνστιγματικὸς πόνος: πείνα, δίψα, ἀπαγόρευσις ἀφροδισίας, περιορισμός, καταναγκασμός, ἔκθεσις σὲ δυσμενέας καιρικὲς καὶ κλιματικὲς συνθήκες.

14) Καλεσμένος σὲ συγγενικὸ μου σπίτι, δὲν πρόλαβα νὰ μῶ καὶ μοῦ... ρίχτηκαν οἱ κυρίες — γνωστὸς δᾶ... φαλλοκράτης ἡ ταπεινότης μου: ἔπρεπε ν' ἀκούσω τὸ καινούργιο τραγούδι τοῦ Κηλαϊδῶνη, τὴ «Μαίρη Παναγιωταρᾶ»... Θριάμβευαν, ἤμουν καὶ μόνος σχεδόν. ὁ κ. Πέτρος κάθε ἄλλο παρὰ γιὰ φαλλοκράτης μπορούσε νὰ φαντάξει. Δέκα ἡ ὥρα, νύχτα χειμῶνα. Καλοριφέρ, караβίδα, γαρίδα, ἄλλαντικά Οὐγγαρίας, οὐζο Πλωμαρίου βεριτάμπλ. Ζεστές, χορτᾶτες καὶ ξαναμμένες ὅλες οἱ... Μαίρες Παναγιωταρᾶ περιμέναν μὲ αὐτοθυσία τοὺς συζύγους τους, γιὰ νά... ξαναφᾶνε...

— Καλά, γιορτὴ, τραπέζι, γλέντι. Οἱ σύζυγοι ποῦ ἦταν;

— Δὲν εἶχαν σκολάσει ἀκόμα — στὸ μαγαζί, στὸ ἐργοστάσιο, ἕνας ἀστυνομικὸς, ὁ ἄλλος βάρδια στὸ ἀεροδρόμιο, θὰ ῥχονταν κατὰ τίς ἑντεκα... Ποιὸς θὰ γράψει τραγούδι γιὰ τοὺς... Μαίρους Παναγιωταρᾶδες;

15) Ἀντὶ τῆς ἐκθετικῆς εὐθύτητας-ἀμεσότητος ὁ κ. Βρεττάκος ἀναλύεται σὲ σπουδαιοφανεῖς μηλε-εισομούς: «Στὶς μέρες μας εἶχαμε χάσει τὰ σημάδια τοῦ κόσμου. Ὁ κόσμος ἦτανε μιὰ τυφλὴ σπηλιὰ στὶς μέρες μας. Ἀνοίγαμε μιὰ ὀδοντωτὴ τρῶπα μὲς στὸ σκοτάδι καὶ καταποντιζόμαστε μέσα της τραγουδώντας!» Δὲν θὰ μᾶς εἰπεῖ ποτὲ πῶς ἦταν αὐτὰ τὰ σημάδια τοῦ κόσμου ποῦ εἶχε χάσει, πῶς μπορεῖ νὰ ναι τυφλὴ σπηλιὰ ὁ κόσμος (γιατὶ ὅχι καὶ ραγισμένη μπάμια, διοπτροφόρος ἀκρίδα, Ζὰν ντ' Ἄρκ μονόσκελη καὶ μὲ μουστάκι;), τί θὰ συνέβαινε, ἂν ἄνοιγε τρῶπες μὴ ὀδοντωτὲς — λόγια, λόγια, ματαιολογίες, βερμπάλισμοι, ἀμετροέπειες, τραγουδιστικοὶ καταποντισμοί, πομφολύγους φανατικά... ἀδιάφορη (ἀνυποψίαστη, ἀνειδοποίητη) καὶ δηθενικὴ περισπουδαστία... Τί ἔχετε νὰ χάσετε, κ. Βρεττάκο; Ὅριστε: μεταφράστε μας στὴν ἐλληνικὴ τὰ κινέζικα Θολὰ ποτάμια σας, νὰ σᾶς θαμάσουμε καὶ μεῖς...

— Καλά, καὶ ἡ ἀποκαλυπτικὴ φιλολογία, ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου; Μηδὲν κι αὐτά;

— Δὲν μὲ ἀπασχολοῦν οἱ συγκαλυπτικὲς ἀποκαλύψεις ποῦ... κατακαλύπτουν τὰ πάντα σὲ σκοτεινότητα καὶ ἀσάφεια ἡθελήμην. Πολὺ περισσότερο, ποῦ πρόκειται γιὰ περιορισμένον εἶδος λόγου χρησιμοποίηθ' εἴτε σὲ πλαίσια ἔθνη, ποῦ δὲν εἶναι τοῦ ἔθνους μου, εἴτε σὲ πλαίσια θρησκευτικά, ποῦ δὲν εἶναι ἡ θρησκεία μου... Δὲν μοῦ πᾶνε, βρὲ ἀδελφέ, τυφλὲς σπηλιὲς καὶ... ὀδοντωτὲς τρῶπες στὸ σκοτάδι, στὶς ὁποῖες ὁ κ. Βρεττάκος «καταποντίζεται», ἀβρόχοις ποσὶ διαπεραιούμενος στὴν ἰσχὺ («σημαντικὲς ὑπηρεσίες», θέσεις, ἀκαδημαϊκὴ ἔδραν — ἀζημίως κι ἐλλεῖψει πόντου)...

Φέρτε μου ὀδοντωτὲς τρῶπες νὰ καταποντιστῶ λιγούλι. Σὰν καλὰ μοῦ φαίνεται... Μεγάλη κονόμα, ἀδέρφια...

ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ

Πρόταση

Είμαστε αναγκασμένοι να φλυαρούμε αδιάκοπα και να βρισκόμαστε συνεχώς απασχολημένοι με έντυπώσεις και συμβάντα, που καμμιά σχέση δεν έχουν με τα ουσιαστικά προβλήματα που συνθλίβουν την ζωή της ανθρωπότητας.

“Αν έτσι, «κάποια» στιγμή, είχαμε το δικαίωμα με «κάποιο» τρόπο να σταματούσαμε απόλυτα την ακατάσχετη φλυαρία που γίνεται για το «τίποτα» και μπορούσαμε να παρουσιάζουμε συνεχώς τους μεγάλους κινδύνους που πλησιάζουν, τότε ή θα άπλωνόταν νεκρική σιγή στον πλανήτη ή θα δημιουργείτο τεράστιο ρήγμα σ’ αυτόν απ’ την φωνή της απόγνωσης που θα ύψωνετο απ’ την μελλοθάνατη ανθρωπότητα: “Αν τους «ειδικούς» κατά κλάδον επιστήμης τους υποχρεώναμε δια κάποιου «όρου αλήθειας» να μᾶς περιγράψουν το μέλλον της ανθρωπότητας με βάση το σήμερα και το χθές, θα μᾶς έπιανε όλους ρίγος απελπισίας. Σε κανένα τομέα δεν θα μπορούσαν να μᾶς βεβαιώσουν, ότι οί εξελίξεις θα είναι ευνοϊκές.

“Αν τους έξουσιαστές, σ’ όποια θέση κι’ αν βρίσκονται, σ’ όποια κυβέρνηση κι’ αν κρύβονται, μπορούσαμε να τους υποχρεώσουμε να ξετασθούν από ψυχιάτρους, θα διαπιστώναμε ότι πάσχουν από αθεράπευτη αρρώστια τόσο επικίνδυνη, ώστε να απειλεί να καταστρέψει τον πλανήτη. Συμπτώματα αυτής είναι όσα ακατανόητα συντελούνται γύρω μας.

Δεν είναι ανάγκη να περιγράφουμε συνεχώς την οίκτρη κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει το φυσικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζούμε. Οί συμφορές που έρχονται, θα κάνουν σε λίγο τον πυρηνικό πόλεμο να μοιάζει «σκιάχτρο» ασήμαντο. Και λέγω ασήμαντο, γιατί θα είναι το μόνο που θα μπορούμε να προλάβουμε. Οί λαοί κοιμούνται όρθιοι, θέλουν ἄρτον, θέαμα και ταμεία ανεργίας. Οί έξουσιαστές τα προσφέρουν, για να απολαμβάνουν ήσυχοι τα «άγαθα» της εξουσίας. Ζοῦνε όμως κι’ αυτοί την ψευδασφάλεια που τους προσφέρει ή υποταγμένη σ’ αυτούς τεχνολογία.

“Έτσι το όπλο που νομίζουν πώς διαθέτουν, είναι: ύπονομευμένο απ’ τους ίδιους και κάποια στιγμή θα διαπιστώσουν ότι οί θώρακες που κατασκευάσουν είναι για κάποιο άλλο ανέκδοτο.

Τὰ έκφυλιστικά φαινόμενα που συνοδεύουν τις νεώτερες γενιές των έξουσιαστών σε κάθε βαθμίδα εξουσίας, δεν μπορούν να αποφευχθούν. “Αλλάστε είναι μέσα στη φύση του ανθρώπου ή κατάχρηση της εξουσίας.

Έκφυλισμός σημαίνει έντροπία, και δυνάμεις ανασχετικές σήμερα δεν υπάρχουν.

Τί ὅμως πρέπει νά γίνει;

Πῶς εἶναι δυνατόν νά δημιουργηθοῦν ἀνασχετικές δυνάμεις, ἀντισώματα ἱκανά νά ἀντιμετωπίσουν τήν γάγγραινα, πού προχωρεῖ σαπίζοντας τοὺς κοινωνικοὺς ἴστούς τῆς ἀνθρωπότητας;

Πῶς εἶναι δυνατόν νά σταματήσει αὐτή ἡ πληθυσμιακή ἔκρηξη, πού δημιουργεῖ μάλιστα στίς πτωχότερες περιοχές τῆς γῆς τὰ φοβερά προβλήματα τῆς πείνας, τῆς ἀρρώστιας, τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ;

Πῶς μπορούμε ν' ἀντιδράσουμε στή ρύπανση τῆς γῆς, ὅταν ὅλα ὅσα προσφέρει ὁ σημερινός καταναλωτικός «πολιτισμός» εἶναι βδελύγματα πού στρέφονται συνεχῶς καὶ μεθοδικὰ κατὰ τῆς ζωῆς;

Πῶς θά ξεφύγουμε ἀπ' τὰ δόγματα καὶ τίς ρετσέττες, πού μᾶς παραγανδίζουν, ὅταν ὅλα προέρχονται ἀπ' τὴν ἴδια παρανοϊκὴ ἀρχὴ τοῦ ἐξουσιασμοῦ;

Πῶς νά διδάξουμε στὰ παιδιά μας τὴν διανοητικὴ ὑγεία, ὅταν αὐτὴ ἀποβάλλεται ὡς μίasma καὶ ἀντιθέτως ἐξυμνοῦνται οἱ διαστροφές, ἡ βία, ἡ κομπίνα, ἡ ἀπάτη, οἱ τεχνητοὶ παράδεισοι, τὰ πνευματικὰ σκουπίδια, ἡ τέχνη τῆς ἀρλούμπας, ἡ μουσικὴ τῆς ἀποχαύνωσης, ἡ ὁμοφυλοφιλία καὶ τόσα ἄλλα, πού μᾶς ἔχουν γίνει ἡ καθημερινὴ «πρέζα», ὥστε νά παύσουμε ν' ἀντιδροῦμε καὶ νά ὑποταχθοῦμε; Πῶς;

Θά σοῦ ἀπαντήσω, φίλε, γιατί πράγματι οἱ ἐπιτιθέμενοι ἐξουσιαστές ἀπορρίπτοντες «ἐδῶ καὶ τώρα» κάθε καμουφλάζ ἢ συμβατικότητα ἔφθασαν ἀκόμη καὶ νά ἐπιδεικνύουν τὴν σαπίλα τους καὶ νά μᾶς καλοῦν νά τὴν χειροκροτήσουμε:

Ἔχεις λοιπὸν δίκιο, νά βρίσκεσαι σὲ ἀπόγνωση.

Κάνω ὅμως μιὰ πρόταση:

Ἄν εἶσαι καὶ ἐσὺ ἀπ' αὐτοὺς πού βλέπουν τὴν σαπίλα νά ξαπλώνει μέρα τὴ μέρα καὶ θέλεις ν' ἀντιδράσεις σ' αὐτήν, ἔχεις κάνει τὸ πρῶτο βῆμα πρὸς τὴν ἀποτοξίνωση.

Ἡ δική μου πρόθεση εἶναι τὸ βῆμα αὐτὸ, τὸ πρῶτο, νά βρεῖ καὶ ἓνα βῆμα λόγου, ἀπ' τὸ ὁποῖο θά μπορέσει νά ἐκφράσει προτάσεις γιὰ τὸ τί πρέπει νά γίνει, γιὰ νά ἀρχίσει νά φαίνεται κάποιο φῶς στὸ σκοτάδι πού ἔχει πέσει.

Ἡ στήλη αὐτὴ εὐχαρίστως θά φιλοξενήσει ἐπώνυμους ἀνθρώπους πού οἱ διαμαρτυρίες τους βουβαίνονται καὶ δὲν βρίσκουν διέξοδο.

Πρέπει, ὅσο ἀκόμη εἶναι καιρός, ν' ἀρχίσει ἀπὸ κάπου νά σχίζεται τὸ σάβανο τοῦ θανάτου, πού ζωντανοὺς μᾶς ἔχει τυλίξει.

Πρέπει! Βοηθήστε, νά γίνει ἡ ἀρχή.

Ἐρινὺς

Η.Λ. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ "Όχι ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ αλλά ΙΣΤΟΡΙΑ (δ΄)

(Τελευταίο)

Ή Ζεύς συντρίβει τούς Τιτᾶνες

Ή Αφού ό Ζεύς πέτυχε τήν συνδρομή τών Ούρανιδών και ιδιαίτερα τών μεγάλων έπινοητών φιλοσόφων, πού είχαν άρνηθεί τήν βοήθειά τους τόσο στόν Κρόνο όσο και στους Τιτᾶνες, άπεφάσισε μέ φοβερής ισχύος μέσα νά δώσει τέλος στό όλέθριο μακελλειό. Αυτή τήν φοβερή σύγκρουση μάς τήν δίδει μέ ένα τρόπο μοναδικό ή *Θεογονία*. "Ας δοϋμε τήν περιγραφή:

«Ούτε αυτός άκόμη ό Δίας μπόρεσε νά συγκρατήσει τήν παραφορά του. Ήλλά κι αυτός άμέσως ή ψυχή πλημμύρισε άπό όρμη και έντελώς άπρόσμενα φανέρωσε όλόκληρη τή δύναμή του. Καί άμέσως, άλλοτε άπό τόν Ούρανό, άλλοτε άπό τό ύψος τοϋ Ήλύμπου, εξακοντίζοντας φλόγες κατήρχετο μέ περίσκεψη χωρίς σταμάτημα. Οί δέ κεραυνοί μέ τήν φοβερή λάμψη και βροντή έφευγαν άπ' τό στιβαρό του χέρι και ή ιερή φλόγα στροβίλιζε.

»Και έντός τοϋ ίδιου χρόνου ή χθόνιος ύλη, πού είναι αίτία κάθε ζωής, έκρηγνύετο καιόμενη, κι άπ' τήν φωτιά έτριζε, μέ τρόπο πού είναι άδύνατο νά εκφράσω. Πυρακτωμένη δέ τήν αίσθανόσουνα όλη τήν γή ως τοϋ Ήκεανού και τοϋ άστεύρετου Πόντου τήν κοίτη.

»Ή πυρώδης πνοή τύλιγε τούς Τιτᾶνες, τούς θνητούς, ή δέ φλόγα ανέβαινε πέρα άπ' τήν άτμόσφαιρα στόν αϊθέρα, πού μόνον οί άνήκοντες στό Δία φθάνουν, και είναι άδύνατο νά πείς πόσο τά μάτια τύφλωνε, όσο γενναίοι κι άν κι αυτοί (οί Τιτᾶνες) ήσαν. Ή λευκόφωτη φλόγα έμοιαζε σάν τήν αύγή. Θερμότητα δέ άδιανόητα ύψηλή γέμιζε τό άπύθμενο ρήγμα. Χώνονταν δέ παντού στό μάτια πού έβλεπαν, στ' αυτιά πού φρικιάζαν στό άκουσμα.

»Ήμοιαζε σάν νά έσμιγε ή γή μέ τόν Ούρανό σε μία φοβερή σύγκρουση. Τόσο μεγάλο ήταν τό ύποχθόνιο βουητό, πού νόμιζες ότι συντρίβονταν ή γή και ό Ούρανός γκρεμιζόταν».

Αυτήν τήν μοναδική περιγραφή άπό τόν Πόλεμο τών Τιτάνων έναντίον τοϋ Διός μάς παρέδωσε ή πανάρχαια *Θεογονία*. Μέ τά σημερινά δεδομένα θά λέγαμε ότι είναι κάποιον ρεπορτάζ ένός αυτόπτη μάρτυρος τής μεγάλης καταστροφής. Αυτός πού περιγράφει τή στήν διάθεση τοϋ Διός μέσα καταστροφής, άσφαλώς γνώριζε πολύ καλά ότι δέν έπρόκειτο για «άστραπόβροντα». Ούτε βέβαια ότι ό Ζεύς ήταν «θεός» μέ τήν σημασία πού άποδίδουμε:

σήμερα στη λέξη. 'Επομένως; Τί δυνάμεις ήταν αυτές που εξαπολύθηκαν εναντίον των Τιτάνων; «*Ἔχεε — μᾶς λέγει ὁ περιγράφων τὴν μάχη — δὲ χθὼν πᾶσα καὶ Ὠκεανοῖο ῥέεθρα πόντος τ' ἀτρυγέτος*». [= πυρακτωμένη δὲ αἰσθανόσουνα τὴν γῆ ὡς τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τοῦ ἀστεϊρευτοῦ Πόντου τὴν κοίτη]. Ποιὸς κεραυνὸς μπορεῖ νὰ κάνει τὴν γῆ νὰ μοιάζει. Πυρακτωμένη;

Καὶ ἡ ἀφήγηση τοῦ πολεμικοῦ ἀνταποκριτοῦ, τοῦ «ρεπόρτερ», δὲν μᾶς ἀφήνει περιθώρια γιὰ παρανοήσεις: «*Καῦμα δὲ θεσπέσιον κάτεχεν Χάος*», συμπληρώνει [=θερμότητα δὲ ἀδιανόητα ὑψηλὴ γέμιζε τὸ ἀπύθμενο ῥῆγμα]. Εἶχε προηγηθεῖ — μᾶς λέγει — ῥῆγμα, δηλαδὴ εἶχε ἀνοίξει ἓνα χάσμα καὶ ἡ χθόνιος ὕλη συντρίβετο, ἐκρηγνύετο, καιομένη, «*ἀμφὶ δὲ γαῖα φερέσβιος ἐσμαράγιζε καιομένη*».

Ὅτι τέλος δὲν ἐπρόκειτο περὶ κεραυνῶν τῶν γνωστῶν φυσικῶν φαινομένων εἶναι ἐντελῶς φανερό: «*ίερην φλόγα*» τὴν ἀποκαλεῖ καὶ ἀμέσως πιὸ κάτω σημειώνει ὅτι «*φλόξ δ' αἰθέρα ἴκανε ἄσπετος*». Ἡ φλόγα αὐτὴ ἀνέβαινε καὶ ὄχι ἐπιπτε ὅπως ὁ κεραυνός, πέρα ἀπ' τὴν ἀτμόσφαιρα στὸν αἰθέρα...

Καὶ μόνον αὐτὴ ἡ περιγραφή θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς εἶχε προβληματίσει γιὰ τὸ ὕψος τοῦ χαμένου πολιτισμοῦ. Ὅσα διεσώθησαν στὸ πανάρχαιο κείμενο τῆς *Θεογονίας* πρέπει νὰ μᾶς εἶχαν πείσει γιὰ τὶς γνώσεις τῶν κατοίκων τοῦ πανάρχαιου Ἑλληνικοῦ χώρου. Κοσμολογία, ἀστρονομία, σφαιρικότης τῆς γῆς κ.ἄ.¹, ποὺ παρούσα ἐρμηνεύοντας τὸ κείμενο τῆς *Θεογονίας*, ἔπρεπε νὰ μᾶς εἶχαν ἀποκαλύψει τὴν ἀλήθεια. Δὲν ἀνήκουν στὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμὸ γενικῶς οἱ μῦθοι, καὶ αὐτὰ τὰ περὶ «Θεῶν» ποὺ «*κόσμῳ θέντες τὰ πάντα πρήγματα καὶ πάσας νομὰς εἶχον*» [= ἔθεσαν τὴν τάξη στὸ Σύμπαν καὶ αὐτοὶ τὸ κυβερνοῦσαν ἐπίσης], ὅπως ὁ Ἡρόδοτος ἐξιστορεῖ, εἶναι «πιστεύω» ποὺ κατέφθασαν ἐκ τοῦ βαρβαρικοῦ περιγύρου («*ἀπὸ βαρβάρων ἦκοντα*») καὶ ἀλλοίωσαν τὶς πανάρχαιες περὶ θεῶν-βασιλέων ἀντιλήψεις. Οὐδέποτε πρὶν εἶχαν οἱ κάτοικοι τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου δεχθεῖ τέτοια «πιστεύω».

Ἄς δοῦμε ὁμως τὸ τέλος αὐτῆς τῆς μάχης Διὸς καὶ Τιτάνων: «*Σὺν δ' ἀνέμων ἐνασίν τε κόνιν τ' ἐσφαράγιζον*» [= οἱ δὲ ἄνεμοι σεισμοὺς καὶ σκόνη δημιουργοῦσαν καὶ συντάρασσαν μετὰ μεγάλης βοῆς]. Μέσα ἀπὸ αὐτὸ τὸ συγκλονιστικὸ κοσμοχαλασμὸ ἡ νίκη ἦταν ἐπόμενο νὰ στέψει τὸν ἰσχυρό, καὶ ἰσχυρὸς στὴ μάχη ἐναντίον τῶν Τιτάνων ὑπῆρξε ὁ Ζεὺς. Οἱ Τιτᾶνες συνελήφθησαν, ὅσοι κινήθηκαν ἐναντίον τοῦ Διὸς τιμωρήθηκαν διὰ ἰσοβίου φυλακίσεως καὶ ἀντικαταστάθηκαν δι' ἄλλων.

Τὸ ἔργο τῆς τιμωρίας καὶ ἴσως καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως ἀνετέθη στὸν Ποσειδῶνα. Ἄς δοῦμε τι λέει ἡ *Θεογονία*:

«Ἐκεῖ οἱ θεοὶ Τιτᾶνες στὴ σκοτεινὴ Δύση φυλακίστηκαν κατ' ἐντολὴν τοῦ νεφεληγερέτη Δία σὲ μέρος ἀναπεπταμένο στὴν ἐσχατεῖα τῆς πελώριας γῆς. Δὲν ἦταν εὐκόλο σ' αὐτοὺς ν' ἀποδράσουν, γιὰτὶ μὲ χάλκινες πόρτες καὶ τείχος ποὺ περιέβαλλε τὴν περιοχὴ τοὺς ἔκλεισε ἀπὸ παντοῦ ὁ Ποσειδῶν.

»Ἐκεῖ στὴ μαύρῃ γῇ καὶ στὸν σκοτεινὸ Τάρταρο τοῦ ἀστεϊρευτοῦ πόντου καὶ τοῦ ἀστερόεντος Οὐρανοῦ, ἐκεῖ ποὺ τῶν πάντων οἱ πηγὲς ξεκινοῦν καὶ τὰ πέρατα τῶν πάντων εἶναι, ἀρχίζει ἀδιανόητη καὶ γιὰ τοὺς θεοὺς, ἔκταση, τεράστιο κενό, ποὺ οὐδὲ ὁ καθεὶς εἶναι δυνατὸν νὰ διαβεῖ ἐντὸς ἔτους αὐτὴ τὴν τεράστια ἀπόσταση, ἔστω καὶ ἂν βεβαίως πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῶν εὐρεθεῖ. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ (στὶς πύλες ἂν βρεθεῖ φοβερὸς θύελλος ἐπὶ θυελλῶν ξεσποῦν, ποὺ καὶ γιὰ τοὺς θεοὺς εἶναι τρομερές».

Καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀπόσπασμα προκύπτουν νέα ἐρωτήματα: Ποιὰ μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἐσχατεῖα τῆς πελώριας γῆς, ὅταν ἡ *Θεογονία* γνωρίζει τὸ τεράστιο νησιωτικὸ σύμπλεγμα τῶν 3000 νησιῶν, τῶν Ἑσπερίδων; Ἀσφαλῶς πρόκειται περὶ τῆς Ἀμερικανικῆς Ἠπείρου. Καὶ σὰν ἐπιβεβαίωση αὐτοῦ προστίθεται ὅτι καὶ στὶς πύλες αὐτῆς τῆς ἀπέραντης ἔκτασης

«*θύελλα θυέλλη ἀργαλέη*» θύελλες φοβερές ἐπὶ θυελλῶν ξεσποῦν! Ἐδῶ λοιπόν, στὴν Ἀμερικανικὴ Ἥπειρο, φυλακίστηκαν οἱ Τιτᾶνες ἀπὸ τὸν Ποσειδῶνα. Ἀς δοῦμε ὅμως τὴν συνέχεια.

Ἡ Ἐποχὴ τοῦ Διὸς

Μετὰ τὴν ἐκλογὴ τοῦ Διὸς ὡς βασιλέως τῶν βασιλέων καὶ ἀφοῦ διένειμε αὐτὸς τὶς τιμὲς καὶ τὰ ἀξιώματα, ὁ Ζεὺς ξεκίνησε τὸ πράγματι μεγάλο ἔργο τοῦ ἐκπολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐφοδιασμένος μὲ φρόνησι ἀρχισε νὰ μελετᾷ, νὰ συσκέπτεται, νὰ συμβουλευεὶ μὲ σύνεσιν καὶ νὰ προχωρεῖ μὲ σοφία στὸ ἔργο του.

«Ὁ Ζεὺς δέ, τῶν θεῶν-βασιλέων βασιλεύς, προχώρησε στὴν ἐκτέλεση τῶν μεγίστης σημασίας καθηκόντων του, ἐξευγμένος πάντοτε τὴν ἐπιστήμην τῆς σοφίας, ποὺ ἦταν ἡ μόνη ἱκανὴ νὰ γνωρίζει τὰ πλεῖστα ἐξ ὧν γνωρίζουν καὶ οἱ ἡγέτες τῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ ἄπλοι ἄνθρωποι.

»Αὐτὸς ὑπῆρξε ὁ λόγος ποὺ αὐτὴ τὴ «σοφίαν» ἔθεσε ἐντὸς τῆς γενεσιουργοῦ σκέψεώς του, ὥστε ἐξ αὐτῆς νὰ πηγάζουν ὅλες οἱ πράξεις του, ὥστε πάντοτε αὐτὴ ἡ ὑπέρτατη ἀνθρώπινη ἀξία νὰ τοῦ ὑποδεικνύει τί τὸ ἀγαθὸν καὶ τί κακόν».

Ἡ ἐφαρμογὴ ὅμως τῆς Διὸς-πολιτικῆς συνδέεται μὲ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ οἰκουμενικοῦ διοικητικοῦ κέντρου στοὺς Δελφούς. Ἐκεῖ, στὴν Πυθῶ, στὶς προστατευόμενες ἀπὸ εὐγενικῆς καταγωγῆς ἀνθρώπους κοιλάδες, στοὺς πρόποδες τοῦ Παρνασσοῦ, στήνει ὁ Ζεὺς σημάδι ὁρατὸ καὶ αἰώνιο, ποὺ οἱ θνητοὶ ἄνθρωποι θὰ θαυμάζουν. Διοικητικὸ οἰκουμενικὸ κέντρο ὑπῆρξαν οἱ Δελφοὶ καὶ ἀπὸ τοὺς Δελφοὺς ἀκούγεται ἡ «ὄμφη», δηλαδὴ ἡ φωνὴ τοῦ Διὸς ἕως τὰ πέρατα τῆς γῆς. Καὶ αὐτὴ ἡ «Πυθῶ» ἔγινε ἡ μήτρα (δελφύς), ἐντὸς τῆς ὁποίας διατρέφονταν οἱ ἐμβρυώδεις ἰδέες, ἕως ὅτου ἀποκτήσουν μορφὴ καὶ ἀποτελέσουν τὸν νέο κρικοὶ στὴ διαρκὴ ροικὴ πορεία τοῦ ἀνθρώπινου γίνεσθαι.

Στοὺς Δελφοὺς διατυπώνεται γιὰ πρώτη φορὰ ἡ σταθερὴ μορφὴ (ἀξιοκρατία) ποὺ πρέπει νὰ ἔχει ἡ διοίκησις τῶν λαῶν σὲ κάθε βαθμίδα πολιτισμοῦ, ἐνῶ ταυτοχρόνως θὰ συνεχίζεται ἡ ροικὴ πορεία τοῦ κοινωνικοῦ γίνεσθαι, στηριγμένη ὅμως στὴ Σοφία (*Μῆτις*), στὴν διὰ τῶν θεσμῶν ἐξουδετέρωσις τῆς κοινωνικῆς ἐντροπίας (*Θέμις*), στὴ *Μνημοσύνη*, στὴ μεταβολὴ δηλ. τοῦ ὑπάρχοντος ἐκάστοτε ρυθμοῦ, ἀτομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ, διὰ τῆς διδασχῆς καὶ τέλος διὰ τῆς *Εὐρυνόμης* (οἰκουμενικῆς δικαιοσύνης), ποὺ μόνον αὕτη προκαλεῖ τὴν ἐμφάνισιν ὁριστικῶς στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων τῆς εὐτυχίας. Κορυφαῖος λόγος ὁ «Διὸς λόγος». Τί σήμαινε ὅμως αὐτό;

Τὴν ἐξήγησι μᾶς τὴν δίδει ὁ Πλούταρχος:

«Ὁρθότατα — λέγει — ὑπὸ σοφῶν ἀνδρῶν ἀπεδόθη στὸν ἀγαπήσαντα περισσότερο παντὸς πράγματος τὴν ἀλήθεια «θεὸ» ἡ δύναμις ἡ μαντικὴ ἡ πραγματευομένη τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν ἐκ τῶν παρόντων ἢ παρελθόντων. Διότι κανενὸς πράγματος ἡ γένεσις εἶναι ἀνάιτιος, οὔτε ἡ πρόγνωσις ἐνὸς πράγματος εἶναι παράλογη καὶ ἀνεξήγητη... Διότι ὁ συλλογισμὸς καὶ τὸ συμπέρασμα ἐξάγεται ἀπὸ τοῦ παρόντος σύμφωνα πρὸς τὴ δύναμιν τοῦ ὑποθετικοῦ συνδέσμου, π.χ. «ἐὰν τοῦτο ὑπάρχει, θὰ γίνῃ τοῦτο». Διότι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο λογικῶς καὶ τεχνικῶς προαπαιτεῖται εἶναι ἡ γνώσις τῆς ἀκολουθίας (ἀλληλοεξαρτήσεως). Στὴ λογικὴ δὲ ἀλληλοεξάρτησις ἔρχεται ἄρωγος καὶ βοηθός ἡ αἴσθησις. Κατὰ συνέπειαν ὁ πραγματικὸς μαντικὸς τρόπος εἶναι ἡ λογικὴ ἢ ὁποία θέτουσα τὴ σχέσιν καὶ ἀκολουθίαν τοῦ προηγούμενου πρὸς τὸ ἐπόμενο, ἐν συνεχείᾳ εἰσάγουσα τὸ «ὑπάρχει τι», προκαλεῖ, ἐξάγει συμπεράσματα, ἐπάγει τὸ συμπέρασμα ἐκ τῆς ἀποδείξεως».

Αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ ὁρατὸ σημεῖο πρὸς τὸ ὁποῖο ἐστράφησαν οἱ λαοὶ· καὶ θὰ παρέμενε αἰώνιο σημεῖο θαυμασμοῦ, ἐὰν δὲν ἐπῆρχετο ἡ καταστροφὴ.

Μεταξὺ τῆς ἐμφάνισεως τοῦ Διὸς καὶ τῆς μεγάλης καταστροφῆς, ποὺ συμβαίνει στὴν ἐποχὴ τοῦ Δευκαλίωνος, ὑπάρχει μεγάλῃ χρονικὴ ἀπόστασις. Ἀσφαλῶς χιλιετίες. Κατ' αὐτὴν τὴν μεγάλῃ περίοδο ἡ κινητικότητα τοῦ πολιτισμοῦ ἀκολουθεῖ τοὺς ὑγροὺς δρόμους

της θάλασσας. Τὰ νησιά τοῦ πόντου, γέφυρες φυσικές, δέχθηκαν κατοίκους ἀπὸ πολλὰ διαμερίσματα τοῦ μητροπολιτικοῦ κορμοῦ. Ἡ ἀρχή, ὅπως ἔλεγα, εἶχε γίνει στὴν περίοδο τῶν Οὐρανίωνων καὶ τῶν «μεγάλων βασιλέων Οὐρανῶν». Ὁ χαρακτηρὰς αὐτῆς τῆς διοικητικῆς συνθέσεως εἶχε δεχθεῖ σὰν φυσικὰ ὅρια διαχωρισμοῦ ἀρχικὰ τὰ ὅρια τοῦ βουνοῦ, ποὺ δέσποζε τῶν λόφων, τῶν κάμπων, τῶν ποταμῶν, τῶν λιμνῶν καὶ τῶν ἀκτῶν. Αὐτὰ ὅμως τὰ διοικητικὰ ὅρια ἄλλαξαν ἀρχικῶς στὰ νησιά· καὶ ἡ *Θεογονία* σημειώνει ὅτι ἕνας Οὐρανίων μποροῦσε νὰ ἐπιβλέπει πολλὰ ταυτοχρόνως νησιά. Εἶναι δὲ παράδειγμα ὁ «γέρον ἄλιος», ὁ Νηρέας, ποὺ ἡ διοίκησή του, ὑποδειγματική, ὅπως σημειώνει ἡ *Θεογονία*, ξαπλώνονταν σὲ σαράντα ἕνα νησιά.

Στὴν ἐποχὴ τοῦ Διὸς τὰ ἐκτὸς τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν νησιά ἔχουν πλέον διοίκηση ἀνδρῶν ποὺ γεννήθηκαν ἐκεῖ, ὅπου καὶ βασιλεύουν, ἀλλὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ἐλέγχονται ἀπ' τὸ μεγάλο διοικητικὸ κέντρο.

«Τριάντα χιλιάδες — μᾶς λέει ὁ Ἡσίοδος — ὑπῆρξαν ἐπάνω στὴν πολυάνθρωπη γῆ οἱ ἀθάνατοι ἐκ τοῦ Διὸς φύλακες τῶν θνητῶν ἀνθρώπων. Αὐτοὶ τοὺς περιφρουροῦσαν, ὥστε νὰ ἐφαρμόζεται τὸ ὀρθό, δηλαδὴ τὸ δίκαιο τὸ προερχόμενο ἀπ' τις συνήθειες τῶν λαῶν καὶ ν' ἀποφεύγονται τὰ βίαια καὶ ἀπάνθρωπα ἔργα. Ἀπὸ δὲ «ὀρθου βαθέος», ἀόρατοι μέσ' στὴν πρωϊνὴ ὁμίχλη κινουνοτο πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, περιφερόμενοι σ' ὅλη τὴ γῆ».

Σημειῶνω, ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν Τιτάνων μπορεῖ νὰ ὑπῆρξαν βασιλεῖς καὶ στὸ τεράστιο νησιωτικὸ σύμπλεγμα τῶν τριῶν χιλιάδων νησιῶν τοῦ Ὠκεανοῦ. Τὰ ὀνόματα βεβαίως αὐτῶν, ὅσα γνωρίζουμε, πλὴν τοῦ Ἀτλαντος, δὲν μᾶς δίδουν τὸ δικαίωμα νὰ στηρίζουμε κάποιες σκέψεις ἐπ' αὐτῶν. Ἀργότερα ὅμως οἱ πληροφορίες ποὺ ἔχουμε ἀναφέρονται στὸ ὄνομα τοῦ Πελίας, ποὺ ἡ *Θεογονία* τὸν ἀποκαλεῖ «μέγαν βασιλέα» καὶ ποὺ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ γίνεται ἡ ἐπίσκεψη τῶν *Μινυῶν*¹, τῶν μικρῶν διαδόχων τῶν βασιλικῶν σκηπτρῶν στὸ νησιωτικὸ σύμπλεγμα τοῦ Ὠκεανοῦ. Τὸ ταξίδι αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ πρῶτο. Ἡ *Θεογονία* μᾶς ὁμιλεῖ γιὰ τὸν Περσέα ποὺ σκότωσε τὴν Μέδουσα καὶ γιὰ τὸν Ἡρακλῆ ποὺ θανάτωσε τὸν Χρυσάωρα «διαβάς πόρον Ὠκεανοῖο». Ἐπ' αὐτῶν ὅμως δὲν ἔχουμε ἀκόμη μίλησει. Χάριν ὅμως τῶν ἀναγνωστῶν μας μίλησα γιὰ τὴν καταβύθιση τῆς Ἀτλαντίδας. Ἔτσι ὁ Πελίας εἶναι ὁ μόνος ποὺ ἀποκαλεῖται «μέγας βασιλεὺς» καὶ εἶναι αὐτὸς ποὺ στέλνει τὸν Ἰάσωνα, «ποιμένα λαῶν», νὰ λάβει ἀπ' τὸν Αἰήτη τὸ δέρμα, τὸ χρυσοποικίλο «χρύσειον ποτὶ κῶας».

Ἐδῶ τελειώνει ἡ σύντομη περίληψη τῆς μέχρι στιγμῆς ἀναπτυχθείσης ἱστορίας τῶν κατοίκων τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου.

Στὸ τελευταῖο δημοσίευσμά μου τὸ σχετικὸ μὲ τὴν Ἀτλαντίδα (Δαυλός, 60/1986) ἀπέδειξα ὅτι ὁ πολιτισμὸς τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου, ποὺ ξεκίνησε «κάποτε» ἀπὸ τὴν Ἑλλοπία γιὰ νὰ φθάσει σὲ ὑψηλὰ ἐπιτεύγματα κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν «μερόπων ἀνθρώπων», δηλαδὴ τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἀπέκτησαν ἑναρθρο λόγο καὶ ν' ἀγγίξει τὸ ἀπόγειό του διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Διὸς, τερματίστηκε, ὅπως ἔγραψα, μέσα σ' ἕνα φοβερὸ γεωλογικὸ συμβᾶν συντελεσθὲν κατὰ τὴν ἐποχὴ ποὺ βασιλεῦε «ἀνδρῶν ἡρώων θεῖον γένος οἱ καλέονται ἡμίθεοι», ὅπως τοὺς ὀνομάζει ὁ Ἡσίοδος.

Ἡ ἱστορία ὅμως τῆς ἀνθρωπότητος διεκόπη τότε, ἀλλὰ ὄχι ὀριστικά. Ὁ πολιτισμὸς εἶχε ἐξαφανιστεῖ μέσα στὴ λάσπη καὶ τοὺς κατακρημνισμοὺς ἢ στὸ βυθὸ τῆς θάλασσας, δὲν εἶχε ὅμως ἐντελῶς χαθεῖ. Οἱ διάσπαρτοι σ' ὅλη τὴ γῆ ἄνθρωποι, αὐτοὶ ποὺ διεσώθησαν καὶ ποὺ εἶχαν δεχθεῖ λίγο ἢ πολὺ τὸν Διὸς πολιτισμὸ μέσῳ τῶν ἐστιῶν ἢ τῆς διοικήσεως τῶν ἀνθρώπων ἀρχικῶς τῶν προερχομένων ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου, εἶχαν ἐπίσης διασώσει καὶ τὰ σπέρματα αὐτοῦ τοῦ οἰκουμενικοῦ πολιτισμοῦ ἐκ τῆς μεγάλης καταστροφῆς· καὶ τὸ

1. Πρόκειται περὶ τῆς λεγομένης «Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας», ποὺ, ὅπως ἔγραψα στὸ τεῦχος 60/1986 τοῦ *Δαυλοῦ*, δὲν εἶχε καμμιά πολεμικὴ σκοπιμότητα.

κυριώτερο την Έλληνική γλώσσα. Αυτός είναι και ο λόγος που ή επέκεινα της καταστροφής περίοδος, μέχρι της επανόδου των ανθρώπων στον πολιτισμό, υπήρξε βραχύτατη εν σχέσει με τον χρόνο και τον άγωνα που θα άπαιτείτο για την δημιουργία του μόνου ίκανού οργάνου προς παραγωγήν ύψηλου πολιτισμού, αν εν προκειμένω δεν είχε διασωθεί άκεραία ή Έλληνική γλώσσα.

Και είναι αυτός ο μοναδικός τρόπος, που μπορεί να έρμηνεύσει κανείς τον άλλως άδι- καιολόγητο πλούτο λέξεων και νοημάτων που περιέχει ο Έλληνικός λόγος. Μόνο σε πολιτισμό χιλιετηρίδων ανήκει ο πλούτος αυτός των λέξεων. Ματαιώς θα άγωνίζονται οί γλωσσολογούντες να εύρουν στις κοιλάδες του Ίνδου ποταμού ή σ΄ άλλους γεωγραφικούς χώρους άλλων λαών τα στηρίγματα της πλαστικότητας της Έλληνικής γλώσσας. Ή γλώσσα του πολιτισμού που έξηφανίσθη ήταν ή Έλληνική. Γι΄ αυτό άλλωστε και τό νοητικό επίπεδο του εξαφανισθέντος πολιτισμού για τους ήμιπολιτισμένους που διεσώθη- σαν παρέμεινε μυστηριώδες! Είναι δε λογικό τους μεταγενέστερους τους μετά την κατα- στροφή, να μὴν τους θεωρήσουμε πλέον ως άπολίτιστους, δηλαδή ανθρώπους που θ΄ άρχί- σουν να χτίζουν την γλώσσα εκ του μηδενός, αλλά ως έχοντας ήδη λάβει την μεγαλύτερη πνευματική δωρεά, δηλ. την Έλληνική γλώσσα που θα τους βοηθήσει να ξαναχτίσουν κάποιον πολιτισμό. Έτσι έρμηνεύεται και τό φαινόμενο, ότι οί λαοί οί πλησιέστεροι στην πηγή του πολιτισμού ανέπτυξαν ταχύτερα από τους άλλους (άλλων περιοχών της Γης) τον δικό τους πολιτισμό: Ύπόθεση καθαρά χρονική της άρχικής επιδράσεως των λαών προς τό «άλλον ύδωρ» της πηγής.

Πώς να τό κάνουμε; Οί άνθρωποι που ανέπτυξαν ταχύτερα γλώσσα ίκανή να χτίσει μεγάλο πολιτισμό, προηγούνται, δεν έπονται. Δεν μπορούμε π.χ. να μιλάμε για φιλοσοφία, μαθηματικά, γεωγραφία, άστρονομία, ιατρική, θεωρία, θέατρο, και τόσα άλλα που ή Έλ- ληνική γλώσσα έδωσε στα λεξιλόγια όλων των γλωσσών και να περιμένουμε την εμφάνιση των Φοινίκων, για να μάς δώσουν τό σύμβολα της γραφής!

Θά κλείσω αυτή την «συνοπτική» περίληψη με τό δικό μου εκ της ίστορίας συμπέρασμα.

1. Ή πολιτισμός στον Έλληνικό χώρο είναι τουλάχιστον δέκα πέντε χιλιάδων έτών πρό της επικρατήσεως των Ρωμαίων [Ήρόδοτος].
2. Οί άγωνιζόμενοι να μετακινήσουν την ίστορία του πολιτισμού του Έλληνικού χώρου κατά μερικούς αιώνες ή έστω 1-2 χιλιετηρίδες, δεν επιτυγχάνουν την διαφώτιση αλλά συνεχίζουν την σύγχυση. Πρέπει κάποτε να προβληματιστούμε μελετώντας τό μοναδικό άκέραιο μνημείο του πανάρχαιου αυτού πολιτισμού, που λέγεται Έλληνική γλώσσα. Ή Έλληνική γλώσσα άποδεικνύει την τεράστια άναγκαία χρονική διάρκεια για τον σχηματισμό της.
3. Ή μεγάλη προσφορά της Έλληνικής γλώσσας ήταν τό χτίσιμο του μοναδικού οίκου- μενικού πολιτισμού που έφαρμόστηκε στον πλανήτη μας.
4. Ή πολιτισμός αυτός καταστράφηκε και όλα όσα έπηκολούθησαν μοιάζουν πλέον θολά, άκατανόητα, μνημες άναπόδεικτες για τις μετέπειτα γενιές των ανθρώπων, κάτι σαν μύθος, δηλαδή αλήθειες με φαντασίες και ψεύδη μαζί. Έτσι ή Ίστορία παρουσιάστηκε σαν Μυθολογία.
5. Και ο «μύθος» έγινε τροφή των ποιητών της κλασσικής περιόδου και έλαβε νέα μορφή, παραπλάνησε την ιστορική έρευνα προσθέτοντας φανταστικά στοιχεία και εξέθρεψε την «συγκριτική μανία» των γλωσσολογούντων, που δι΄ αυτής άνέτρεψαν την ίστορία των λαών, δημιούργησαν νέους λαούς («Ίνδοευρωπαίοι», «Σουμέριοι», «Σημίτες») και πλαστογράφησαν τελικώς την ίστορία της ανθρωπότητας.

- 'Η 3η

«ΕΤΗΣΙΑ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟ»

τοῦ «Δαυλοῦ», ποῦ θὰ κυκλοφορήσῃ τὸν Δεκέμβριο, θὰ εἶναι ὑπόδειγμα ἀντικειμενικότητος, ἀπροσωποληψίας καὶ εὐθυκρισίας.

• ΟΡΟΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ:

- Κατ' ἀνώτερο ὄριο τρία (3) ἀνέκδοτα ποιήματα.
- Γραπτὴ δήλωσις ὅτι τὰ ὑποβαλλόμενα ποιήματα δὲν θὰ δημοσιευτοῦν μέχρι τέλους τοῦ 1987.
- Αὐτοβιογραφικὸ σημεῖωμα, τὸ πολὺ δέκα γραμμῶν γραφομηχανῆς, διατυπωμένο σὲ α' πρόσωπο.

• ΛΗΞΗ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΣ ΥΠΟΒΟΛΗΣ

15 Ὀκτωβρίου 1987.

Τὰ ποιήματα, οἱ δηλώσεις καὶ τὰ αὐτοβιογραφικά δέον νὰ ἀποστέλλωνται στὴ διεύθυνση: ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Ἀχιλλέως - Μουσῶν 51, 175 62, Π. ΦΑΛΗΡΟ, μὲ τὴν ἐνδειξη: «Γιὰ τὴν Ἑτήσια Ἀνθολογία τῶν Ἑκατό».

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α

Η Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών συνήλθε
σήμερα Πέμπτη 6 Αυγούστου 1987 μετά το θλιβερό άγγελμα
του θανάτου της Καθηγήτριας

ΜΑΡΙΑΣ ΚΙΣΣΑΒΟΥ

απέτισε τον αρεϊλόμενο φόρο τιμής στην εκλιπούσα και
αποφάσισε:

1. Να κατατεθεί στεφάνι στη αυρό της εκλιπούσας
2. Να δημοσιευθεί το παρόν στο Τύπο

Ο ΚΟΣΜΗΤΩΡ

ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΑΝΤ. ΔΑΝΑΣΣΗΣ - ΑΦΕΝΤΑΚΗΣ

Φωτοτυπία του ψηφίσματος της Φιλοσοφικής Σχολής, όπου περιέχονται τα μαρ-
γαριτάρια της άγραμματοσύνης (βλ. «Τὸ Βῆμα», 9.8.87).

ΔΕΙΝΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣ Γλωσσικά ἐκ Βεργίνας...

Ἄπ' αὐτὲς ἐδῶ τὶς σελίδες ἔχει διακηρυχθεῖ **ἀρνητικὸ** τὸ πανελλήνιον συγκι-
νησιακὸ κύμα περὶ τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, οἱ πάντες νὰ τάσσονται καὶ συντάσσο-
νται, οἱ πάντες νὰ ὀμιλοῦν καὶ νὰ λένε... Εἶχε λεχθεῖ πῶς ἡ αἰτία (καὶ) τῆς γλωσ-
σικῆς κακοδαιμονίας σ' αὐτὸ τὸν τόπο δὲν εἶναι ἡ κατάργησις ἢ ἐπαναφορὰ τῶν
Α.Ε. Πῶς τὸ μεῖζον πρόβλημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ **κάμψις** τῆς **φυλετικῆς** του
ὀρμῆς, θ' ἀποδεικνύεται ἄλυτο ὅσον ἓνας ἕκαστος Ἑλληνας δὲν τὸ παίρνει στὰ
χέρια του — ὅσον ἀρνεῖται νὰ τὸ λύσει ὁ ἴδιος σ' ὅ,τι ἀποκλειστικὰ **στὸ ἄτομο** του
ἀφορᾷ...

Ἄπ' τὴν πέννα λοιπὸν τοῦ διασημότερου Ἑλλήνος ἐπιστήμονος τῶν τελευ-
ταίων ἐτῶν, κάθε ἄλλο παρὰ ἄσχετου κ. **Μαν. Ἀνδρόνικου** («Τὸ Βῆμα» δεκαῆξι
Αὐγούστου), βεβαιούμεθα γιὰ τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων

ἀδύνατη ἐπαναφορὰ τοῦ μαθήματος:

οἱ φιλόλογοι, **μὴ διδασκόμενοι** πλέον Α.Ε., δὲν τὰ **ξέρουν** καὶ φυσικὰ δὲν εἶναι εἰς
θέσιν νὰ τὰ διδάξουν! [Οἱ ἐλάχιστοι πού, ὑποθέτω, θὰ προορίζονται γιὰ κλασικοὶ
φιλόλογοι εἶναι ἐπόμενο νά... ἰσορροποῦν: Θὰ εἶναι τόσον ἐπαρκεῖς στὴ δουλειά
τους ὅσον ἀκριβῶς καὶ οἱ λοιποὶ Ἑλληνες (περασμένοι ἢ ὄχι ἅπ' τὴν θλιβερὴ

«άνωτάτη ἐκπαίδευσί» μας) —ζήτησαν ὁ... ἐναλλάκτης «νόμος-πλαίσιο» καὶ ὁ νεο-ελληνικὸς ἀρπακολλισμός...] Μὰ νὰ τί μᾶς πληροφορεῖ ἐπικαίρως ὁ κ. ᾽Ανδρόνικος:

«... Οἱ παλαιῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς ἀπ' τὶς ὁποῖες ἀποφοιτοῦσαν καὶ ἀποφοιτοῦν οἱ «φιλόλογοι» τῆς μέσης παιδείας, ἔχουν χωριστεῖ μὲ τὸ «νόμο-πλαίσιο» σὲ τρία τμήματα ἢ καθεμιά: στὸ φιλολογικόν, τὸ ἱστοριοαρχαιολογικόν καὶ τὸ φιλολογικόν. ᾽Απ' αὐτὰ τὰ τμήματα **μόνον στὸ πρῶτο** διδάσκονται γλωσσικὰ μαθήματα. Στὸ δεῦτερο ὑπάρχουν δυὸ ἐξάμηνα μαθήματα ἀρχαίων ἐλληνικῶν (τρεῖς ὥρες τὴν ἐβδομάδα τὸ καθένα). **Ὅλοι ὅμως οἱ φοιτητὲς παίρνουν πτυχίον** φιλοσοφικῆς σχολῆς, πὺ σημαίνει πῶς

ὅλοι θὰ διοριστοῦν καθηγητὲς σὲ γυμνάσια καὶ πῶς ὅλοι θὰ διδάξουν ὅλα τὰ φιλολογικὰ μαθήματα, δηλαδὴ **ΑΡΧΑΙΑ** καὶ νέα ἑλληνικά, λατινικά, ἱστορία, φιλοσοφικά καὶ εἰ τι ἄλλο. Πῶς θὰ γίνεῖ αὐτό, **κανένας δὲν τὸ σκέφθηκε**,

ὅλοι μας ὅμως συζητοῦμε γιὰ τὴ γλωσσικὴ πενία τῶν νέων καὶ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ λοιπὰ...» (α).

α) ᾽Εδῶ κατανοοῦμε τὴν αἰτία πὺ οἱ φιλόλογοι «σχίζονται» σὲ ἀτομικὸ καὶ συλλογικὸ ἐπίπεδο γιὰ τὴν... μὴ ἐπαναφορὰ τοῦ μαθήματος: δὲν ἔχουν ἰδέα ἀπὸ ἀρχαῖα οἱ ἄνθρωποι — ἄλλο πὺ τὸ κάνουν γιὰ τό... καλὸ μας!

Αὐτὰ λοιπὸν μᾶς ὑπενθυμίζει ὁ κ. ᾽Ανδρόνικος! Κι αὐτὰ εἶναι τὰ **ἀνεπίτρεπτα** γιὰ ἐπιστήμονα κι ἀκαδημαϊκὸ Δάσκαλον τῆς δικῆς του αἴγλης:

Ποιὸς «**κανένας δὲν τὸ σκέφθηκε**», κ. ᾽Ανδρόνικε: νταβατζῆς, τσιλιαδόρος, σωματέμπορος, νεωκόρος, προποτζῆς, χωροφύλαξ, γαλακτοπώλης, ψιλικατζῆς, κλειδοῦχος, ἱεροψάλτης, καθαρίστρια (παυθεῖσα λόγῳ παλιοῦ... πεζοδρομίου — ἐν μέσῳ ἀγίας σοσιαλιστικῆς... «ἀλλαγῆς») ἢ... προεἰτξιανὴ ἀδελφὴ — ἀνακουφίστρια πάσης λεκανοπεδικῆς μαναβικῆς καὶ χασαπικῆς; Ποιὰ εἶναι, κ. Καθηγητά, ἡ **εἰδικὴ μόρφωσις, εἰδικότης, ἀρμοδιότης** αὐτῶν τῶν κυρίων

πὺ ἔπρεπε νὰ τὸ εἶχαν σκεφθεῖ κι ὅμως «δὲν τὸ σκέφθηκαν»; Πὺ ἀμέλησαν κι ὀλιγώρησαν κ' ἔγραψαν στὸν κ... τοὺς (μὴν ἔχουν καὶ τίποτ' ἄλλο;) τὴ **συμβατικὴ τοὺς ὑποχρέωσι** νὰ «τὸ σκέπτονται»; Καὶ ποιοὶ εἶναι οἱ **ἄλλοι** καὶ πὺ κι αὐτοὶ ἔγραψαν ὅπου δὲν ἔπρεπε τὸ Μέγα Χρέος τοὺς νὰ ἐπισημαίνουν καὶ γέγουν καὶ στηλιτεύουν ὅ,τι **ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΑΡΟΝΥΧΙΣ, ΜΑ ΜΕΙΖΩΝ ΕΥΘΥΝΗ ΚΑΙ ΕΝΟΧΗ** (τζάμπα καὶ μάταια καὶ δωρεὰν δημοσιολογῶντες — ἄλλα λόγια ν' ἀγαπιώμαστε παναπεῖ);

Λέγω νὰ τοὺς πάρουμε μὲ τὴ σειρά — μὴ μπλέξουμε καὶ μ' ἐπικαλύψεις — πρῶτα οἱ πρῶτοι:

Μήπως εἶναι οἱ **συνάδελφοί σας φιλόλογοι**, κ. ᾽Ανδρόνικε; Οἱ ἴδιοι πὺ μᾶς φόρτωσαν αὐτὸ τὸ **γλωσσικόν ὄχετό** — σίγουροι κ' ἐπηρεμένοι πῶς σῶζουν πρίτς μιὰ γιὰ πάντα γλῶσσα καὶ τόπον;

Πὺ μᾶς φόρτωσαν γλῶσσα κ' ἐκπαίδευσιν καλὴ μάνα δῆθεν, δῆθεν

πολυτόκον, ὠραιότοκον, ποὺ ὥστόσο ξαναχώνει βιαστικά στὸ τελοσπάντων τῆς τὰ νεογέννητα - ἐμβρόντητη, ἀποσβολωμένη ἀπ' τὴν ἐκτρωματικότητα τους; Οἱ ἴδιοι, ποὺ σὲ τυποποιημένο-γραφειοκρατικὸ «ψήφισμα» μόλις... τριάντα λέξεων **Φιλοσοφικῆς Σχολῆς** (!) μεταβάλλουν τιμητικότατα σέ... σωρὸν τῆ «σορὸν τῆς ἐκλιπούσης» - εὐνουχίζοντας ἅμα πέρα-περοῦ καὶ τὸν κακομοίρη, ὅχι ὀγκώδους ἀρρενωπότητας, Τύπον; Μήπως εἶναι, λέγω, οἱ ἴδιοι ποὺ μᾶς φόρτωσαν τὸ νέον ἥθος, στὴν ὀλόφωτη σκοτεινότητα τοῦ ὁποίου προεξοφλεῖται βέβαιο πὼς ὁ ὑπογράφων Κοσμήτωρ ὑποβάλλει ἐξ εὐθιξίας τὴν παραίτησί του ὅσον οὕτω — τὸ ἀργότερον ὥς τὸ Δεκέμβριον τοῦ 2.019;..

— Δὲν τρώγεται, μωρὲ Δεινία. Εἰλικρινὰ πιστεύεις πὼς ὁ Κοσμήτωρ εἶδε κάν...

— Τιλεσκαλὲ ματακιαμού: Καὶ **καθαρίστρια τῆς ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ** νὰ τὸ ᾽γραψε, **ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΑ!** Ὅπως ἐπίσης δὲν ὑπάρχει δικαιολογία καὶ γιὰ τὸ πὼς μποροῦν νὰ λουφάζουν καὶ **καταπίνουν τὴ γλῶσσα** τοὺς ὅλοι αὐτοὶ οἱ λαλίστατοι διῦλισται κωνώπων κοτσανολόγοι «πανεπιστημιακοί» - ἄσε τὸν ἔσμο τῶν ἐχπαιδευτικῶν συμβούλων... Γιὰ τὸ ὅ,τι, λαίγο, δὲν ἀμύνουν τὴν διαβόγητη «ἀρμοδιότητά» τους, τὸ ὑποστηριζόμενο (σὲ μονολόγου) ἀποκλειστικὸ τους δικαίωμα νὰ μιλοῦν γιὰ τὸ οἰονεὶ οἰκογενειακὸ τους φέουδο - γλῶσσα κ' ἐκπαίδευσι!..

Αὐτοὶ δὲν εἶναι, κ. Ἀνδρόνικε, ποὺ «δὲν τὸ σκέφθηκα», ναι ἢ ὅχι (ἂν βρῆτε κανένα «ὄχι», κάντε τὸ μαγκάλι κάρβουνα, νὰ καταπιῶ κ' ἐγὼ κάτι...), ἐνῶ προφανῶς **ἔχουν σκεφθεῖ ΟΛΑ ΤΑ ΑΛΛΑ** - ἐπαρκῶς γιὰ νὰ ὑπάρχουν ἀποτέτοιο καλλιγραφία; Κι ἂν εἶναι ἔτσι, κ. Ἀνδρόνικε (λαίγο, ἂν...), πρὸς τί οἱ ἐπιφυλλίδες (τοῦ τύπου «᾽Ομιλεῖτε ἑλληνικά» -- Μ. Ἀνδρόνικου, «Τὸ Βῆμα» δεκαεξὶ Αὐγούστου πάντα) ὅπου εἰρωνεύεστε- «καταγγέλλετε» τὴν ἀνυπόληπτη ἴσως ἐκπομπή - ὅμως καλύτερη ἀπ' τὸ «*Μὴ μοῦ γυρνᾷς τὴν πλάτη*»; Πρὸς τί περνᾷτε ὑπομονετικά στὴν κρίσι τῆς πολυτιμῆς «σιωπηλῆς... μειοψηφίας»

ὅχι τὴν **ἀνεπάρκεια συναδέλφων σας «ἐπαϊόντων»,**

ἀλλ' «ὑποπτα γλωσσικῆς ὑπονόμευσης» διῆθεν τὰ καημενούλια **«ὀμιλεῖτε καὶ «εὐρίσκετε»;** Ἀλήθεια, κ. Ἀνδρόνικε, σᾶς στενοχωρεῖ πού... «δὲν θὰ καταλάβει ὁ λαός» «μιλᾷτε» καὶ «βρίσκετε» ἂν εἰπῶ «ὀμιλεῖτε» κ' «εὐρίσκετε», ἢ μήπως χάριν τῆς σχολαστικῆς, κατάστεγνης, ἀνανθῆς «ὁμοιομορφίας» - ὁπότε τί διάολο γίνεται μ' ἐλόγου σας, ποὺ βρεθήκατε... ἀνομοιόμορφος;

Νὰ **ξαναθάψουμε** τὴ Βεργίναμπουμ

γιὰ νὰ μὴ διαφέρετε ἀπ' τοὺς **λιγότερο τυχεροὺς** συναδέλφους σας ἀρχαιολόγους; Καὶ μὴν εἰπῆτε πὼς δὲ ᾽ναι αὕτῃ ἡ «ὁμοιομορφία» ποὺ ἐπιμηθεῖκᾶ ἐκμαιεύεται στοὺς καιροὺς μας - δημοκρατικά κ' ἐν ἰσότητι... δεξιόστροφου σοσιαλιστικοῦ μετασχηματισμοῦ!..

Τέλος πάντων (ἤθελα νὰ τ' ἀφήσω, μὰ δὲν μπορῶ...), πὼς διάβολο γίνεται νὰ σᾶς μαραίνουν τόσο πολὺ τὰ «ὀμιλεῖτε» κ' «εὐρίσκετε», δηλαδὴ αὐτὰ ἀκριβῶς ποὺ **ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΔΙΚΗ ΣΑΣ δουλειά**, ποὺ εἶναι δουλειὰ τοῦ «γνήσιου» ποιητοῦ - κατὰ Παπανοῦτσον (β); Ἀλήθεια, νομίζετε πὼς, πράγματι, ὁ «γνήσιος» θὰ ρωτήσῃ τὴν ἀφεντιά σας (ἢ Παπανοῦτσους, ἢ Βουγιούκας)

γιὰ τὸ πὼς θὰ φτιάξῃ τὴ γλῶσσα; Ἀλήθεια;

Κ' ἐπὶ τέλους, ἂν περισσεύει
 ἢ «ἐπὶ τοῦ ὅρου **ΟΜΙΛΙΑ**»,
 ἀποκλείεται νὰ συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὴν
 «ἐρωτική **ΟΜΙΛΙΑ**»
 (μόνον σὲ μουνούχους θὰ περίσσευε αὐτή), πού προφανῶς ὁ ἴδιος
εὐρίσκετε χυδαία, ἀναιδή καὶ κτηνώδη
 —μιά πού (καί) μὲ τὶς δικές σας εὐ-
λογίες κατέληξε τὸ ψωμοτυρικό, εὐγε-
 νέστατο καὶ καταντίπ **μὴ κτηνώδες...**
«πήδημα»!

...

β) Δικὴ σας δουλειά, κ. Ἀνδρόνικε, καὶ ὄλων τῶν φιλολόγων πού βρίσκουν νὰ τοὺς «πέφτει λόγος», εἶναι νὰ **θεσπίσετε-κωδικοποιήσετε** τὶς ἀρχές, βάσει τῶν ὁποίων φτιάχνει τὴ γλῶσσα ὁ «**γνήσιος**» ποιητής, ὅχι νὰ τοῦ λέτε πῶς νά... μὴ τὴν φτιάξει! Γιατὶ ἂν ἤξεραν, οἱ ἐπιστήμονες τῆς φιλολογίας, πῶς φτιάχνεται ἡ γλῶσσα, θὰ τὸ εἶχανε **κάνει κιόλας** —πολύ περισσότερο πού ἀνατρέπεται ἤδη, τρεκλίζει, κ' ἐκπνέει **ΝΟΜΟΘΕΤΗΜΕΝΗ** ἢ... προκοπὴ τους!..

...

Εἶναι τόση ἡ ἔντασις αὐτῆς ἐδῶ τῆς γραφῆς, πού δικαιολογημένα ξεχνοῦμε κάποτε πού βρισκόμαστε ἀπὸ πλευρᾶς συνέχειας... Θυμίζουμε λοιπὸν πῶς, ἀφοῦ τελειώσαμε μὲ τοὺς συναδέλφους τοῦ κ. Ἀνδρόνικου πού «δὲν τὸ σκέφθηκαν», ἤδη **ὁμιλοῦμε** γιὰ τοὺς... δημοκρατικότερα μονολογοῦντας δημοσιολογικοὺς κομ-
 ῆτες —μὲ τὴ **ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΝ** ἀμπάριζα! Πού ἐνῶ τοὺς «κόφτουν» «ὁμιλεῖτε» κ' «εὐρίσκετε»,
 καταπίνουν καμὴλα δικάμπουρη μαζί μὲ τὸν καμη-
 λιέρη, τὴ Σφίγγα —Χέοπες, Χεφρῆνες
 καὶ πᾶσα τήν... ἔρημο!

...

Ζήτησαν οἱ Καθηγηταί-Διδάχοι-Δημοσιολόγοι πού λένε τὰ σωστά, μεγάλα, ἀληθινά... Ἴσως συμπεριλαμβάνεσθε, κ. Ἀνδρόνικε, μὰ κάντε μας νὰ τὸ ἰδοῦμε (γ)...

γ) Ὁ κ. Ἀνδρόνικος εἶναι ἀδικαιολόγητος: ἀπευθυνόμενος στοὺς ἐλάχιστους Ἕλληνες πού στέκονται στὶς «Ἐπιφυλλίδες» τοῦ... ἀνάδελφου «Βήματος», ὁμιλῶν γιὰ ὅλα πλὴν ἀκριβῶς ὅσων θὰ ἔπρεπε, προσβάλλει, ἀδικεῖ, ὑποσκάπτει τὴν ἐλάχιστη «στόχαση» (περίσκεψιν) πού ἀσφυκτιᾷ στὴν πνευματικὴν ἄπνοια τῆς... **πλακοποιίας** ἐνὸς δίχως προηγούμενο στὴν ἱστορία φυλετικοῦ μας μαρ-
 σμοῦ!

— “Αχ μωρὲ ζαμάνια καὶ τοῦτα.” Ἦπρεπε νὰ γλέπατε τσί κοπελλιὲς τῇ Σμύρνης, νὰ δεῖτε φρύδι γραμμένο, νὰ δεῖτε χειλάκι ροσ-όλι. “Ὅλο παρφούμια καὶ λούσα, καὶ στὸ στήθος γαρούφαλο. “Αχ μωρὲ ζαμάνια!...

‘Ο κυρ’ Σωκράτης πείραζε τὰ κορίτσια τῆς γειτονιάς κι ἔλεγε τὰ ντέρτια τῆς καρδιάς του, καθὼς πουλοῦσε τὸ παγωτὸ τῆς στιγμῆς.

— Ποῦντα τὰ ἔρμα τὰ νιάτα! Νὰ δεῖτε κάντιο καὶ πετιμέζι... “Υστερα μάζευε τὰ κέρματα ποὺ τοῦδιναν οἱ νοικοκυρὲς καὶ τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιάς. Ἡ φωνή του, διαπεραστική καὶ μακρόσυρτη, λίγο τραγουδι-στή, ξεσήκωνε ὅλο τὸ γυναικομάνι στὸ πόδι. Ἀκουγόταν ἴσαμε ἓνα χιλιόμετρο μακρὺ!

— Πάρε κόσμε. Χῆρες, ζωντοχῆρες, γεροντοκόρες, παντρεμένες, λεύτερες, λογοδοσμένες... Πάρε κόσμε. Χρῆμα νὰ βλέπω, νὰ χαίρομαι. Ἐλα, τὰ παγωτάαα...

‘Ο κυρ’ Σωκράτης ὁ Σμυρνιός, ὁ ὑπαίθριος παγωτατζῆς τῆς γειτονιάς, γύριζε ἀπὸ μαχαλᾶ σὲ μαχαλᾶ, διαλαλώντας τὸ Σμυρνέικο παγωτὸ του, ὅλο καϊμάκι καὶ γάλα. Ἦταν μεκιάρης, καμμιὰ πενηταριά χρονῶ, μὲ μάτια μαῦρα καὶ μύτη μακρουλή καὶ γαμπή, πρησμένη σὰ μελιτζάνα. Μελαχροινός καὶ δασύτριχος, εἶχε φρύδι θυσανωτό, μαῦρο σὰ γιούσουρι, πού, ὅταν χαμογελοῦσε, ἔδινε στὸ πρόσωπό του ὄψη σχεδὸν κωμική.

Φαίνεται, πὼς σὲ τοῦτα τὰ μέρη δὲ μποροῦσε νὰ σταυρώσει θηλυκό, μιὰ νύφη μαθές, καὶ τούχαν πάρει τὰ συλλοϊκὰ ὅλες οἱ μπιρμιλομάτες τῆς γειτονιάς. Τοῦτες ὅμως οἱ καρακάξες ἦταν δύσκολες κι ἄκαρδες κι ὅλο μονολογοῦσε.

— “Αχ! ἄτιμο κολωνάτο τὸ γύναιον...

Ἦταν ἀπομεινάρι τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς κι ἦρθε στὰ λεσβιακὰ χῶματα νὰ ξαναρριζώσει. Εἶχε στὴ Σμύρνη γαλατάδικο, μαγαζί μὲ τ’ ὄνομα — τὸλεγε καὶ καμάρωνε — τὸ «Γαλακτοπωλεῖον ἢ Ὁραία Ἑλλάς», κι ἦταν, λέει, τότε κύριος μὲ ρεπούμπλικα καὶ ὑπόληψη. Σὰν ἔκαψαν οἱ Τοῦρκοι τὴ Σμύρνη, μόλις πού πρόλαβε νὰ γλυτώσει ἀπ’ τὴ φωτιά καὶ τοὺς Τσέτες κι ἔφτασε στὸ

νησί μὲ μιὰ φραντσέζικη σκαμπαβία, ἀφήνοντας πίσω βιὸς καὶ μάνα κι ἀδερφή κι ἀγαπητικιά. “Ὅλοι χάθηκαν σὲ κείνο τὸ φοβερὸ γιανκίνι, κι ὁ κυρ’ Σωκράτης βάλθηκε νὰ κάνει προκοπὴ ἀποξαρχῆς, στὴ νέα πατρίδα.

Ἦταν ἀπὸ χαρακτήρα ἀνθρωπος ἑξω ἀπ’ ἄδικο, ντερμπεντέρης καὶ χωρατατζῆς. Φοροῦσε τὸ ἄσπρο σκουφὶ καὶ τὴν ἄσπρη ποδιά του — ἔνεκα ἡ καθαριότητα — καὶ ἀνηφόριζε γιὰ τὸ Νιὸ Χωριό, τραγουδώντας δικά του αὐτοσχέδια στιχάκια. Εἶχε μουστακάκι κοντό, ψαλλιδισμένο μόρτικα καὶ φρέζα χωρισμένη μὲ χτενάκι πάνω ἀπ’ τὸ μεσόφρυδο. “Ὅπως ἦταν ντυμένος στ’ ἄσπρα, ἦταν ἴδιος ὁ Πετεφρῆς, ἡ ὁ ἀρχιτρίκλινος τοῦ Φαραώ. Στὸ στρίφωμα τῆς ζώνης του κρέμονταν πάντα μιὰ χνουδωτὴ πετσέτα, γιὰ νὰ σκουπίζει τὰ ἰδρωμένα του χέρια. Ἦταν, μὰ τὴν ἀλήθεια, μιὰ παρουσία γραφικὴ καὶ χαριτωμένη.

Στὸν ἀριστερὸ ὦμο σήκωνε τὸ κινητὸ του ἐμπόρευμα μ’ ἓνα μακρόστενο ξύλινο λοστό, πού στίς ἄκρες του ἦταν κρεμασμένοι δυὸ κυλινδρικοὶ κάδοι. Ἀπ’ τὴ μιὰ μεριὰ ὁ ἓνας, μὲ τὸ θρυμματισμένο πάγο καὶ τὸ τσίγγινο δοχεῖο τοῦ παγωτοῦ, κι ἀπ’ τὴν ἄλλη ὁ ἄλλος κάδος, μὲ πάγο ἐφεδρικό καὶ τὰ διάφορα σύνεργα.

Τὸ παγωτὸ του ἦταν μιᾶς μπουκιᾶς λιχουδιά. Ἰσαμε ἓνα κουτὶ σπύρτα. Εἶχε ἓνα περίεργο ἐργαλεῖο, ποῦχε στὴ βάση ἓνα μεταλλικὸ σπιρτόκουτο μὲ κινητὸ πάτο. Ἐβαζε πρῶτα στὸν πάτο μιὰ γκοφρέττα καὶ μὲ μιὰ μικρὴ σπάτουλα γέμιζε τὸ διάκενο τοῦ σπιρτόκουτου λίγο-λίγο μὲ παγωτό. Ὑστερα τὸ κάλυπτε ἀπὸ πάνω μὲ μιὰ ἄλλη γκοφρέττα καὶ πιέζοντας τὴ βάση πρὸς τὰ πάνω ἀποκάλυπτε τὸ παγωτὸ ἑτοιμο.

Ἐρχόταν στὸ μαχαλᾶ ντάλα μεσημέρι καὶ στὰ σοκκάκια γινόταν χαλασμός. Τὰ μωρά, πάντα λαίμαργα γιὰ λιχουδιές, ἄμα τὸν ἀκουγαν νὰ διαλαλεῖ τὸ παγωτό, ἔτρεχαν σὰν τρελλὰ ν’ ἀγοράσουν τὸ δροσᾶτο βάλσαμο.

Ἡ μικρὴ σπάτουλα, δούλευε στὰ χέρια του ἀσταμάτητα, κι ὅση ὥρα μάζευε τὸ

χρήμα, τόσο καί πιότερο φώναζε.

· Παγωτάααα! 'Εδῶ ἡ Σμύρνη. "Ενας τρώει, δέκα ...πεθαίνουν. Στὶς ζωτοχῆρες μὲ σκόντο. Παγωτάααα...

Στὸ πρόσωπό του ὁ ἰδρωτὰς κυλοῦσε ποτάμι, καθὼς τὸ μεσημεριάτικο κάμα γινόταν ἀνυπόφορο καὶ στέγνωνε τὸ στόμα.

Τὰ κοριτσόπουλα τῆς γειτονιάς τὸν ἔκαναν γοῦστο, καθὼς ἔσιαχνε ὅλη τὴν ὥρα τὴ φρέζα καὶ τὸ μάτι του πονηροῦτσικο κύταζε μὲ λαχτάρα τὰ ρόδινα στήθια τῶν γυναικῶν. "Υστερα, σὰν ἔσβηναν τὴ δίψα τους, ἄρχιζαν τὰ πειράγματα καὶ τὸν παρακαλοῦσαν μὲ νάζια νὰ πεῖ τίποτα πιπερῶτο.

· "Ελα, καλὲ μάλιστα! Πές μας κανένα τραγουδάκι ἀπὸ κείνα τὰ βλάμικα!

Καὶ τότε αὐτὸς σήκωνε τὸ κεφάλι λοξά, καθάριζε τὸ λαρυγγί νὰ φύγει ἡ βραχνάδα καὶ σὰν κόκκορας ποὺ τεντώνει τὸ λειρί, ἄρχιζε τὸ ᾄσμα:

*'Ελᾶτε, κοριτσάκια,
μὲ τὰ σγουρά μαλλάκια
νὰ πάρετε γλασάδα
κρέμα, βανίλλια, γάλα!*

· Κι ἄλλο, κι ἄλλο, ξεφώνιζε τότε τὸ γυναικομάνι κι ὁ κυρ' Σωκράτης ἔπιανε ἄλλη στροφή.

*'Ομορφονιὲς ἀφρᾶτες,
ξανθὲς καὶ μαυρομμάτες,
ἔχω καϊμάκι μπούζι
δροσιά σὰ τὸ καρπούζι!*

"Υστερα ἀπόσωνε μὲ τὴν ἐπωδὸ.

· "Αχ ζαμάνια!...

Στ' αὐτὶ εἶχε πάντα ἓνα κλωνάρι βασιλικό, πλατύφυλλο καὶ μυρωδάτο, καὶ στὸ πέτο βυσσινὶ ἐκατόφυλλο τριαντάφυλλο, δοσμένο ἀπὸ χέρι. Τὸ χέρι ἦταν τῆς 'Αμέρσας, ὄνομα καὶ πράμα, ποὺ μέτραγε εἴκοσι ἀνοιξες καὶ εἴκοσι φθινόπωρα κι εἶχε λέει γιὰ δαῦτον σεβντά!... 'Ὡστόσο τούτῃ ἡ χαϊδοβλάμισσα ἦταν στεφανωμένη καὶ νταγιάντιζε ὅσο ὁ ἄντρας τῆς ταξίδευε στὰ καράβια. "Ὁμως ὁ κυρ' Σωκράτης --- μὰ τὸν ἅγιο Θεράποντα! --- δὲν ἤθελε ντροπῆς πράματα καὶ τῷ ἄστειο.

Τὸν κύρ' Σωκράτη τὸν ἀγαποῦσε ὁλόκερο τὸ νησί. Γιατὶ κοντὰ στ' ἄλλα ἦταν καὶ τὸ πρακτορεῖο «Ρῶυτερ» τῆς γειτονιάς. Κάθε μέρα ὅλο καὶ κάτι καινούργιο θὰ ξε-

φούρνιζε ἀπ' τοὺς ἄλλους μαχαλαδες. "Ὅλα τ' ἄπλυτα καὶ τὰ πλυμένα κάθε μιανῆς παστρικής τᾶξερε ἀπόξω κι ἀνακατωτά.

Τὸ πανηγύρι τοῦτο κρατοῦσε κάπου μισὴ ὥρα. "Υστερα ἔπαιρνε στὸν ὦμο τὸ φορτίο καὶ πήγαινε σ' ἄλλη γειτονιά.

"Ὁμως ὁ καημός, καημός. Μιὰ νύφη μαθὲς. Φαίνεται πὼς ἡ παντρειά δὲν τοῦ πήγαινε. "Ὅσο κι ἂν καμωνόταν ὁ δόλιος νὰ φαίνεται κομπός, δὲ μπορούσε νὰ κάνει χωριὸ μὲ γυναῖκα. Γιατὶ τοῦτες δὲν ἔμοιαζαν μὲ τὶς Σμυρνιὲς. Σὰ γαμπρὸ τὸν ἔβλεπαν λιγάκι παρακατιανό. Καὶ κείνη ἡ κόκκινη πρησμένη μύτη του, σὰ μελιτζάνα ἀγίωτη, τὸν ἔκανε νὰ μοιάζει σὰ γελωτοποιὸς τοῦ πασσᾶ. 'Ἦταν μαθὲς καὶ παρασιτεμένος. "Αμα περάσουν τὰ καημένα τὰ χρονάκια, τί νὰ σοὺ κάνουν τὰ μογιατίσματα...

Τὰ βραδάκια ὁ κυρ' Σωκράτης τραβοῦσε γιὰ τὸ καπηλειὸ τοῦ Παναοῦ, στὸ δεξι φανάρι τοῦ λιμανιοῦ. Παιδιά, σκυλιὰ δὲν εἶχε, τί νᾶκανε μονάχος στὴν ἐργενική κάμαρά του, σὰ τὴν ἄδικη κατάρρα.

Πήγαινε λοιπὸν ἐκεῖ, στὸ «Σχολεῖο», καθὼς τῷλεγε, γιὰ κανένα παλιορακὶ καὶ τίποτα χταπόδι στὰ κάρβουνα. "Ὅπως καθόταν στὸ τραπεζάκι, τὶς πιὸ πολλές φορὲς κορδωμένος, ἔμοιαζε ξεπεσμένος λόρδος ἀπ' τὴ Λόντρα, ποὺ βρέθηκε στὸ νησί, ἀμανάτι τῆς μοίρας.

'Εκεῖ ξεκοκκάλιζε καὶ τὸ μεροκάματο. Σάματις εἶχε κόρη νὰ προικίσει; Δὲ βαριέσαι, ἔλεγε, ὅσα ἔρθουν κι ὅσα πάνε. Στὴν ταβέρνα τοῦ Παναοῦ μαζεύονταν ὅλες οἱ μπεκροκανάτες, κι ἔβρισκες ἐκεῖ κάθε καρυδιάς καρύδι. Καμμιά φορά, πέρναγε ἀπὸ κεῖ γιὰ κανένα κέρασμα ὁ μάρμπα Βασίλης ἀπ' τὰ Πάμφιλα --- τοῦ Βασ' λέλ' ἀπ' τὰ Πάφλα, ὅπως τὸν ἔλεγαν οἱ Μυτιληνιοὶ --- ἓνας μεσόκοπος βρωμιάρης, ἀζούριστος καὶ σιχαμένος ἄνθρωπος τοῦ σκοινιοῦ καὶ τοῦ παλουκιοῦ. "Ὁμως οἱ περισσότεροι στὸ νησί τὸν ἔλεγαν «"Ιχ, μαμά μ'»» ("Αχ, μάνα μου). Τὸ παρατσούκλι τοῦ τὸ κόλλησαν, γιατί, ἅμα ἔβγαινε νὰ διακονέψει στὰ σπίτια κανένα πιάτο φαΐ καὶ τοῦ ἔδιναν φασολάδα, τὸν ἔπιαναν τὰ δαιμόνια...

· "Ιχ μαμά μ', πάλι φασούλι;

'Απὸ τότε τοῦ ἔμεινε τὸ παρατσούκλι.

‘Ο Πανανός άμα τόν έβλεπε στο μαγαζί, πάσκιζε τότε με τό καλό και τότε με τό άγριο νά τόν ξαποστείλει και δέν είχε με λόγου του πολλά πάρε-δώσε. «Σκότωνε παλαβούς, πλήρωνε τζερεμέδες», έλεγε. “Ολοι τόν απόδιωχναν. Μονάχα ό κυρ’ Σωκράτης τόν κέρναγε ένα διπλό τσίπουρο κι ύστερα μαλακά-μαλακά τόν κατευόδωνε.

— “Αίντε, δερβίση μου, στο καλό. Και νά προσέχεις τσοι τοίχοι, μη σπάσεις πούβετα τό γουδί σου, τσ’ έχουμε ντράβαλα.

Κι ό μπάρμπα Βασίλης, τρικλίζοντας σά καράβι σέ φουρτούνα, βροντούσε φεύγοντας τήν πόρτα, άφού πρώτα φιλοδωρούσε με δύο φάσκελα τόν Πανανό κι άντι γιά καληνύχτα, έρριχνε βαθύ στεναγμό.

— “Ιιιχ μαμάααα μ’!...

‘Ο κυρ’ Σωκράτης κάθονταν στο καπηλειό ίσαμε τίς δέκα. “Υστερα σάν έφευγε, έκανε μιá βόλτα στο μώλο κι αγνάντευε τå σκοτεινά βουνά της ‘Ανατολής.

Τότε στη μνήμη του ξαναζωντάνευε ή χαμένη πατρίδα, ή Σμύρνη ή όμορφοιά. ‘Ασήςκωτος καημός ή ξενιτειά. Γιατί έτσι ένιωθε πάντα μέσα του ό κυρ’ Σωκράτης. Ξένος! “Άλλο πράμα ή Σμύρνη. Είχε αφήσει εκεί ό,τι είχε κι ό,τι αγάπησε στη ζωή του. Βιός και μάνα κι άδερφή κι αγαπητικότητα...

* * *

Τό χειμώνα ό κυρ’ Σωκράτης άλλαξε δουλειά. ‘Αφού δέ γινόταν νά πουλά παγωτά, έπρεπε νά κάνει κάτι άλλο. “Εφτιαχνε σάμαλι και παστοκυδώνο και με τόν ταβå στο κεφάλι γύριζε στίς γειτονίες. “Ομως ή δούλεψη τό χειμώνα ήταν σακάτικη, και τåβρισκε ζόρικα. Δέ γινόταν στο μαχαλά τό πανηγύρι και τό άλισβερίσι του καλοκαιριού. Οί κοπελλιές και τå παιδιå δέ ξεμυτούσαν στη βροχή και τ’ αγιάζι γιά σάμαλι. ‘Ο χειμώνας ήταν γιά δαυτόν βάσανο και χτικιό.

“Υστερα βάλθηκε νά φτιάχνει με χρωματιστή ζάχαρη μαλλιå άγγέλου ή μαλλιå της γριάς, αλλά ή πούληση δέν ήταν καλή.

Τό χειμώνα δέν είχε διάθεση γιά τραγούδια. ‘Αλίμονο και τρισαλίμονο. Τå τζιτζίκια, όπως έλεγε κι ή μακαρίτισσα ή μάνα

του, τραγουδούν μονάχα τό καλοκαίρι. “Ομως κουτσά-στραβά περνούσε τό καταχείμωνο και τό καλοκαίρι ξαναγινόταν ό Πετεφρής κι ό αρχιτρίκλινος του Φαραώ. Ξαναφορούσε τήν άσπρη ποδιά και τό άσπρο σκουφι και σιγά-σιγά άρχιζε πάλι τό κολλάϊ. Μόλις έκανε συρμαγιά και ξανάσαινε, τόν έσφιγγε πάλι τ’ αγιάτρευτο μαράζι της γυναίκας και της Σμυρνιας τό ματόκλαδο.

— Νå δούν τå μάτια σας μορφιές. Παρφούμια και λούσσα και χειλάκι ροσόλι. Βάι, βάι κοπελλάρες!...

Πόσο, αλίμονο, ήταν έρωτικά στερημένος.

“Ομως ό κύρ’ Σωκράτης δέν ετύχησε νά δει γυναίκα στο πλάι του. “Εμεινε γιά πάντα μπεκιάρης. Κι όσο περνούσαν τå χρόνια, τå τραγούδια του γίνονταν και πιότερο παραπονεμένα.

*‘Ομορφονιές άφράτες,
ξανθές και μαυρομμάτες,
ένα φιλι στο ξένο
τόν πολυπικραμένο.*

“Υστερα έβαζε στο νού τη σουσουράδα τήν ‘Αμέρσα πουχε μετακομίσει άλλου, και γελώντας πικρά σκάρωνε άλλο αυτοσχέδιο δίστιχο:

*Μια μορφονιά μ’ αγάπησε
κι ήτανε παντρεμένη...*

* * *

“Ομως τå χρόνια κύλησαν, οί καιροί άλλαξαν. Τå παγωτά άρχισαν νά τå φτιάχνουν τå εργοστάσια. Τå τυποποίησαν και τå καναν πιότερο έμφανίσιμα και πιότερο άκριβά. “Ηταν κι ή ύγειονομική ύπηρεσία, που άπαγόρεψε στους υπάιθριους παγωτατζήδες νά κατασκευάζουν παγωτά «με άμφιβόλου ποιότητος ύλικå» και νά τå πουλούν στους δρόμους «υπό όρους μη έλεγχομένους και μη πληρούντας ύπευθύνως τåς κατå νόμον ύγειονομικås διατάξεις»...

“Αρχισε σιγά-σιγά νά εισβάλει ή εξέλιξη κι ό πολιτισμός. Οί γαλακτοκομικοί συνεταιρισμοί κι οί βιομηχανίες, οργανωμένοι, δέν ήθελαν άθέμιτο συναγωνισμό από αυτοσχέδιους πλανόδιους μαγαζάτορες... Τους έδωσαν νά πουλούν τå δικά τους παγωτά και τους έκαναν μικροπωλητές.

Ἦτσι ἀπὸ κάποιο καλοκαίρι κι ὕστερα ὁ κυρ' Σωκράτης δὲν ξαναφάνηκε στὴ γειτονιά. Οὔτε κανεὶς ἔμαθε τί ἀπόγινε. Ἦ ἀπὸ τότε, ἀπὸ ἓνα περίεργο καπρίτσιο τῆς μοίρας, χάθηκε κι ὁ «Ἰχ, μαμά μ'». Δὲν ἔβρισκε πιά μουστερῇ νὰ τὸν κερνᾷ, κι εἶπαν ὅτι μιὰ μέρα ἔπεσε στὸ λιμάνι, τύφλα στὸ μεθύσι, καὶ πνίγηκε.

Κι ἔτσι ἀπὸ τότε οἱ ξανθὲς κι οἱ μαυρομάτες δὲ ξαναβγῆκαν στὶς αὐλόπορτες ν' ἀκούσουν τὰ τραγούδια καὶ τὰ χωρατὰ του, ποὺ ἔκρυβαν τόσους καημοὺς ἀγιάτρευτους, τόσα βάσανα καὶ προσφυγιές, τόσα δάκρυα ποὺ δὲ στέγνωσαν...

— Ἦ Ἀχ μωρὲ ζαμάνια!...

ΠΡΟΠΕΡΤΙΟΣ

Ἦ Ελεγεῖα εἴκοστὴ πέμπτη (γ' βιβλίον)

[Ἦ ποιητὴς στὴν ἔλεγεῖα αὐτὴ ἀποχαιρετᾷ τὴν Κυνδία. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποφέρει τὴ συμπεριφορά της. Εἶναι ἀπέναντί του σκληρὴ καὶ ἀνελέητη. Στοὺς τελευταίους στίχους οἰκτεῖρει τὴν ἔπαρσή της. Καὶ τῆς ὑπογραμμίζει μὲ ἔμφαση: Ἦ ὁμορφιά της θὰ φθαρεῖ καὶ τότε θὰ μετανοήσῃ. Ἦ Ἀλλὰ θὰ εἶναι ἀργὰ πλέον].

Ἦμουν ὁ στόχος τῶν συνδαιτυμόνων μου· καὶ πλῆθος ἦσαν
τὰ εὐφυολογήματα εἰς βάρος μου. Ἦμουν πέντε χρόνια
πιστός σου δοῦλος· Ἦσως μιὰ μέρα τὰ δάκτυλά σου νὰ δαγκώνεις
καὶ τὴν ἀφοσίωσή μου, Ἦσως, θυμηθεῖς· Ἦσως καὶ τύψεις νᾶχεις.
Τὰ δάκρυά σου τώρα δὲν μὲ συγκινοῦν· θαρρῶ πῶς εἶναι
κι' αὐτὰ ἓνα τέχνασμα· παγίδες κρύβουνε, Κυνδία. Θὰ κλάψω
φεύγοντας κι' ἐγώ· ὅμως τὰ δάκρυα τὰ δικά μου, Ἦ ἀδικία
τὰ προκαλεῖ. Ἦσὺ εἶσαι ποὺ τὸν δεσμό μας πλέον δὲν θέλεις,
ποὺ εἴμαστε γι' αὐτόν, κι' ὁ ἓνας καὶ ὁ ἄλλος, θᾶλεγε, πλασμένοι.
Χαῖρε κατῶφλι, μὲ δάκρυα ποὺ σὲ πότισα. Καὶ δὲν θὰ σπάσω
τὴ θύρα σου ἐπάνω στὸ θυμό μου. Μὰ εἴθε τὰ χρόνια ποὺ θ' ἀκολουθήσουν,
βαρεῖα νὰ σοῦ γινοῦν· εἴθε Ἦ ὁμορφιά σου ν' ἀντικρύσει τὴ ρυτίδα.
Θὰ θέλεις τὴ λευκὴ τὴν κόμη σου μὲ πάθος ν' ἀποσπάσεις,
μὰ θὰ σοῦ ἐπιστρέφει τὶς ρυτίδες σου, ὡς ὕβρεις, ὁ καθρέφτης.
Θὰ ὑποφέρεις, ὅταν σοῦ φέρονται καθὼς ἐσὺ ἐφάρθης σ' ἄλλους.
Θὰ γίνεις γριὰ. Ἦδού Ἦ τελευταία σελίδα τοῦ βιβλίου μου τί προβλέπει!
Ἦ ὁμορφιά σου θὰ φθαρεῖ. Ἦ Ἀς τὸ μάθεις. Τρέμε, Ἦ ὥρα φθάνει!

[Εἰσαγωγή - μετάφραση: ΒΑΣ. Ι. ΛΑΖΑΝΑΣ]

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΠΟΥΡΝΑΡΟΠΟΥΛΟΣ, *Ἡ Ἱατρικὴ τοῦ Ἀγῶνος*

«Ἱητρικὴ δὲ πάλαι πάντα ὑπάρχει, καὶ ἀρχὴ καὶ ὁδὸς εὐρημένη, καθ' ἣν τὰ εὐρημένα πολλά τε καὶ καλῶς ἔχοντα εὐρηται ἐν πολλῷ χρόνῳ καὶ τὰ λοιπὰ εὐρεθήσεται, ἣν τις ἱκανὸς τε ὡς καὶ τὰ εὐρημένα εἰδὼς ἐκ τούτων ὁρμώμενος ζητῇ».

(= Ἡ Ἱατρικὴ δὲ ὑφίστατο πάντοτε καὶ ὡς ἀρχὴ καὶ ὡς μέθοδος ἐνεργείας ἐπινοηθεῖσα, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ ἐπινοηθέντα πολλά καὶ καλῶς ἔχοντα ὅσα ἐπινοήθηκαν κατὰ τὴν πάροdon πολλοῦ χρόνου, καὶ τὰ ἐλλείποντα θὰ ἐπινοηθῶν, ἐὰν κάποιος ἱκανὸς βεβαίως γνωρίζων τὰ μέχρι στιγμῆς ἐπινοηθέντα ἐξ αὐτῶν ἐκκινᾷ τὴν περαιτέρω ἀναζήτησιν) [Ἱπποκράτης].

Κατὰ τὸν μεγάλο Ἱπποκράτη (460-375 π.Χ.), ἱατρὸ καὶ φιλόσοφο, τὸ ἔργο τοῦ ὁποίου θὰ ἔπρεπε ὄχι μόνο νὰ διδάσκεται ἀλλὰ καὶ νὰ ἐρευνᾶται ὑπὸ τὸ φῶς τῆς νέας ἱατρικῆς καὶ ν' ἀπασχολῇ τὴν Ἑλληνικὴ Ἱατρικὴ ἐπιστῆμη ὡς πολλὰ δυναμένην ἐκ τοῦ ἔργου αὐτοῦ ν' ἀποκομίση, ἡ ἱατρικὴ ὑφίστατο στὸν Ἑλληνικὸ χῶρο πάντοτε. Ἔτσι καὶ πρὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ στὸ Πήλιο, στὴν περιοχὴ τῶν βουκόλων Κενταύρων, ποὺ διεσύρθησαν ἀπὸ τοὺς παραμυθάδες τῶν κλασσικῶν χρόνων ὡς ἐκτρώματα τῆς φύσεως, ἡ ἱατρικὴ τέχνη χάρις στῇ θεραπευτικῇ ἱκανότητι τῶν βοτάνων, ποὺ ἡ φύση ἡ ἴδια κατὰ μοναδικὸ τρόπο προοίκισε τὸ Πήλιο, ἀνεπτύχθη ἰδιαιτέρως.

Ἡ δῆλωση δὲ τοῦ μεγάλου ἱατροφιλοσόφου Ἱπποκράτους ὅτι δὲν ὑπάρχουν γνώσεις ἐξ ἐπιφοίτησεως ἀλλὰ μόνο γνώσεις ποὺ ἐκκινοῦν ἀπὸ τὰ παλαιὰ δεδομένα καὶ ἀναζητοῦν διὰ νέων συμπληρωματικῶν παρατηρήσεων ἀπαντήσεις ἐπὶ νέων συνεχῶς ἐρωτημάτων, μᾶς δίνει καὶ τὴν θεμελιακὴ θέση τῆς ροϊκότητος ποὺ χαρακτήριζε τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ σκέψη καὶ ἐπομένως καὶ τὴν ἱατρικὴ. Μ' αὐτὸν τὸν μικρὸ πρόλογο, ποὺ μιὰ ἄλλη ἐξοχος ἐργασία τοῦ ἐν ἐπικεφαλίδι συγγραφέως κ. Γ.Κ. Πournaropoulos με βοήθησε νὰ κάνω [*«Ἱπποκράτους τὰ ἅπαντα»* τῶν ἐκδόσεων Παύρου] θὰ μιλήσω γιὰ ἓνα ἀπ' τὰ πολλὰ

Ἡ ἀντίφαση τῆς Προόδου

Θὰ μπορούσαμε νὰ διακρίνουμε ὅτι τὸ Σύμπαν σύγκειται ἀπὸ τὰ ἐξῆς μὴ ἀναγώγιμα στοιχεῖα:

Χῶρος, διάρκεια καὶ δύναμις,

ἡ ὁποία παρουσιάζεται ὑπὸ διαφόρους μορφὰς καὶ τάσεις διαφορετικῆς κατευθύνσεως καὶ ἐντάσεως, ἐν γένει δὲ ἀντιπροσωπεύει περίπου αὐτὸ ποὺ ἀποκαλοῦμε ὕλη.

Εἴτε τὸ Σύμπαν ἔχει συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ του εἴτε ὄχι, ὥστε νὰ δεχθοῦμε ἀνεπιφύλαχτα ὅτι ἐξελίσσεται βάσει σχεδίου, ὅμως ἡ ὅλη ἐξέλιξη του φαίνεται ὅτι στηρίζεται στὴν ἀπειρία τῶν δυνατοτήτων συνδυασμῶν καὶ τάσεων μέσα στὴν ἐπίδραση τοῦ συνόλου — καὶ αὐτὰ χωρὶς νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ διάρκεια, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται γιὰ νὰ λάβουν χώραν αὐτοὶ οἱ συνδυασμοί.

Μὲ τὴ γέννηση τῆς ζωῆς ἀναφαίνεται τὸ ἐνστικτο, ποὺ ἀναφέρεται σὲ προγράμματα ἐνεργείας ποὺ πέρασαν μὲ τὴν ἐξέλιξη στὸν γενετικὸ κώδικα τοῦ ζῶ-

δωρήματα πρὸς τὴν νεώτερη Ἑλληνικὴ σκέψη τοῦ σεμινοῦ συγγραφέως, πού τὸ ἐπιγράφει «*Ἡ Ἱατρικὴ τοῦ Ἀγῶνος* — *Ἡ συμβολὴ τῶν ὑγειονομικῶν εἰς τὸν Ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρτησίας (1821)*». Ὁμολογῶ ὅτι τὰ συναισθήματα πού μὲ κατέλαβαν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ τοῦ ἔργου ἦταν καὶ ὁδύνη καὶ ἐκπληξή. Ὁδύνη, διότι κάθε φορὰ πού ἡ ἱστορικὴ ἀφήγησις σὲ ὑποχρεώνει νὰ ἀντιπαραβάλλεις τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου αὐτοῦ, τῶν πανάρχαιων καὶ κλασσικῶν χρόνων, μὲ τὴν ἐπέκεινα ἱστορίαν τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως καὶ τῆς τουρκικῆς περιόδου, διακρίνεις πόσο χαμηλά, μέχρις ἀφανισμοῦ, ὑποχρεώθηκε νὰ κατέβει ὁ κληρονόμος φορέας τῆς μοναδικῆς σ' ὅλο τὸν κόσμον γλώσσας, τῆς ἱκανῆς νὰ ἐκφράσῃ τὰ ὑψηλότερα διανοήματα σ' ὅλους τοὺς τομεῖς φιλοσοφίας καὶ ἐπιστήμης, καὶ αὐτῆς τῆς τέχνης.

Ἡ ἐκπληξή μου δέ, πού τὴν συντροφεύει πάντοτε ἡ ἐλπίδα, στηρίζεται στὴν ἀπροσδόκητὴ συνέχιση τῆς παρουσίας τῶν νέων σπερμάτων πού βλαστάνουν στοὺς ἀρμούς τῶν χιλιοτακισμένων πετρῶν καὶ μαρμάρων. Τῶν πετρῶν, πού τὸ ἀρμολόγημά τους καὶ μόνον αὐτὸ δίνει τὴν ἀπάντησις στοὺς στρεβλωτὲς τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας γιὰ τίς χιλιετίες πού πέρασαν ἀπ' τὸν πανάρχαιον Ἑλληνικὸ Πολιτισμό. Καὶ τῶν μαρμάρων, πού ὑπακούοντας στὰ χέρια ἐμπνευσμένων τεχνικῶν ἀποδεικνύουν τὸ μεγάλο πνεῦμα αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ. «*Ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ*» χαρακτηρίζει ὁ συγγραφέας τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ βεβαίως, τὸ εἰδικὸ ἀλλὰ μὲ ἔξοχο τρόπο ἀνεπτυγμένο θέμα τοῦ βιβλίου του δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἐπεκταθῇ στὴν τὸσον ἀγάπητὴ σ' αὐτὸν ἱστορίαν τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου.

Τελειώνοντας θὰ τονίσω ὅτι ἐργασίες σὰν αὐτὲς πού μᾶς ἔχει συνηθίσει ὁ Γ.Κ. Πουρναρόπουλος ὄχι μόνον εἶναι ἐξόχως ἐνδιαφέρουσες, ἀλλὰ καὶ γεφυρώνουν τὰ κενὰ πού ὑπάρχουν κατὰ τὸ χτίσιμο κάποιας ἱστορικῆς περιόδου. «*Ἡ Ἱατρικὴ τοῦ ἀγῶνος*» θὰ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχει τουλάχιστον στὴν βιβλιοθήκη κάθε νέου ἱατροῦ καὶ κάθε μελετητοῦ τῆς νεώτερης ἱστορίας μας.

Η.Λ. Τσατσόμυρος

ΓΡΗΓ. ΦΙΛ. ΚΩΣΤΑΡΑΣ, Ὁ ἔνδημος φιλοσοφικὸς λόγος

Τὸ βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ.

ντος ὀργανισμοῦ. Στὴ συνέχειαν ἀνεφάνη τὸ πνεῦμα μὲ τὴ συνείδηση, πού καθιστᾷ τὸ ἄτομον ἱκανὸ νὰ δίνει ἀξία στὴ διάρκεια μεταβάλλοντάς τὴ σὲ χρόνο μὲ τίς σταθερὲς ἀφετηρίες πού θέτει, νὰ διαμορφώνει μίαν εἰκόνα, ἀτελῆ βέβαια, τῆς πραγματικότητος καὶ τῆς φύσεως, ἐνῶ ἔχοντας συνείδηση τοῦ μέλλοντος μπορεῖ νὰ κάνει προβλέψεις καὶ νὰ μορφώνει σκοπιμα προγράμματα ἐνέργειας ξεπερνώντας ἔτσι τὸ ἔνστικτο. Τώρα πλέον ἡ σκοπιμότητα, πού τίθεται ἀπὸ μίαν γενικὴ ἀποτίμησις τῆς ζωῆς, χρησιμοποιεῖ τὴ νομοτέλεια σὰν μέσο ἀνάπτυξης τῶν σχεδίων τῆς καὶ κάνει προβλέψεις.

Συνέπεια τοῦ πνεύματος εἶναι ἡ ἱκανότητα νὰ προβαίνει σὲ πειράματα μὲ διαφόρους συνδυασμούς, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν ἀνεφάνησαν στὴν προηγούμενη σφαῖρα τῆς φυλογενετικῆς ἐξέλιξης. Τὸ δὲ σπουδαιότερον εἶναι, ὅτι σχεδὸν ἐξαφάνισε τὴ διάρκεια πού ἀπαιτοῦσε ἡ φυλογένεσις, γιὰ νὰ συμπέσουν καὶ νὰ ἐπιτευχθοῦν αὐτοὶ οἱ συνδυασμοὶ ἢ καὶ δὲν κατέστη δυνατό νὰ ἐπιτευχθοῦν, ὅπως ἡ ἐπίδρασις τῆς πυρηνικῆς ἐνέργειας, τὰ ναρκωτικὰ κ.λ.π. Ἔτσι ἡ πρόοδος τῆς

Γρηγ. Φιλ. Κωσταρά «*Ὁ ἔνδημος φιλοσοφικός λόγος*» επιχειρεῖ νά διερευνήσῃ ὄχι μόνο τὸ κοινωνικὸ στοιχεῖο τῆς φιλοσοφίας, μὰ τὴν σιωπηλὴ τῆς ὑπαρξῆς μέσα σὲ κάθε αὐθεντικὸ στοιχεῖο τῆς συνείδησης τοῦ κόσμου. Ἡ συνεισφορά τοῦ συγγραφέα εἶναι μοναδικὴ καὶ πρέπει ν' ἀναζητηθεῖ στὴν ἔντονη αἴσθησή του τοῦ προορισμοῦ τῆς φιλοσοφίας, πού, ἀναγκασμένη νά ζήσῃ μέσα σ' ἓναν κόσμο πού βουβαίνεται, πρέπει, πρὶν ἀφυπνίσει ἐκεῖνον, νά φροντίσει ν' ἀφυπνίσῃ τὴν ἔνδημη συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ της! Ὁ βαθὺς ἰδεαλιστικὸς χαρακτήρας, τὸ ἐπικὸ στοιχεῖο σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ συνέπεια, πού τὸ χαλυβδώνει καὶ τοῦ προσθέτει κύρος, οἰκοδομοῦν μιά τοιχογραφία συγκλονιστικῶν θεωρητικῶν στιγμῶν πού συναγωνίζονται τὶς ἐναλλασσόμενες πληροφορίες.

Τὸ βιβλίον ξεκινάει μ' ἓνα μακροσκελὲς δοκίμιο (σ. 11-57), πού μὲ ποιητικὸ βάθος κάτω ἀπὸ μιά διαλεκτικὴ σκέψη θεμελιώνει θεωρητικὰ τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ τὸν χρωματισμὸ τοῦ ἴδιου τοῦ τοῦ νοήματος. Ἡ φιλοσοφία ἐδῶ ἐκπληρώνει τὴν ἀποστολὴ πού τὴν τοποθετεῖ, προτοῦ γίνῃ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας, νά γίνῃ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας. Μιά σύντομη ἱστορικὴ ἀναδρομὴ, πού ἔπεται, ἀναλύει μὲ εὐσύνοπτο τρόπο τὴν σπουδὴ τοῦ ἱστορικοῦ συμβάντος κάτω ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος στοχαστῶν ἀπ' τὸν Πλάτωνα ἕως τὸν Μάρξ, στὸ νόημα πού αὐτοὶ ἐρμήνευσαν τὸ πολιτικὸ γίγνεσθαι. «Ὅλο τὸ βιβλίον ἔτσι μέλλει, ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονὸς, νά ἐξετάσῃ τὸν φιλοσοφικὸ στοχασμὸ στὸ ἐπίπεδο τῆς πολιτικῆς του συνείδησης.

Ὁ συγγραφέας δείχνει μὲ συγκρατημένο μεγαλεῖο πὼς τίποτα δὲν εἶναι πιὸ κάλπικο ἀπὸ μιά κάλπικη διπολικότητα, ἀπὸ τὰ ἠθελημένα *Entweder-oder* (Εἴτε-Εἴτε) τύπου θρησκείας ἢ ἐπιστήμης, γνώσης ἢ πίστης, πού ἀρμολογῶν μόνο στὸ ἀδιέξοδο τῆς ἡμιμάθειας. Χαρακτηριστικὸ στοιχεῖο ἐκείνης εἶναι τὸ παροδικό, εἶναι ἐκεῖνο πού δὲν μπορεῖ νά δεῖ στὶς ἀντιθέσεις μιά στιγμὴ τῆς ἀνάπτυξης τῆς ιδέας, ἀλλὰ ἐπιμένει νά τίς τοποθετεῖ στὸ τέλος.

Τὸ κεφάλαιο «*Ἡ ἀπόγνωση καὶ οἱ νέοι*» (σ. 139-162) θίγει μ' ἐλευθερίαν καὶ ἐπάρκεια τὸν βαθὺ πόνον μιᾶς νεολαίας, πού τὴν ἀναγκάζουν ν' ἀλλάξῃ γνώμη ἀπ' τὴν ὁδὸν της. Ἡ ἀπόγνωση δὲν εἶναι μόνο ἓνα σημάδι τῆς ἀγωνίας τοῦ κόσμου, εἶναι ἀντικατάσταση τοῦ πόνου μὲ τὸ κενό, εἶναι τὸ ἄρρητο πού δὲν ἔχει αἰτία, εἶναι κάτι ἀπὸ κείνο πού κάνει μιά ἄρια τοῦ Donizetti νά τραγουδάει: «*Μόνο μιά τύχη μᾶς κάνει νά κλαίμε*».

Ἡ σημασία τῆς παράδοσης καταλαμβάνει ἐπίσης στὸ βιβλίον τοῦ κ. Κωσταρά σημαντικὴ θέση (σ. 113-118) ὅπως ἐξίσου στὸ κεφάλαιο «*Ἐλευθερία καὶ δημοκρατία*», ἐκεῖνο πού

→
ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας ἦταν ταχυτάτη, τοποθετώντας τὸ ἄτομο μέσα σ' ἓνα τελείως νέο περιβάλλον.

Ὅμως ὁ ἄνθρωπος σὰν ὀργανισμὸς καὶ βασικὴ συμπεριφορὰ παρέμεινε στὸ σημεῖο πού τὸν εἶχε φέρεῖ ἡ φυλογενετικὴ εξέλιξη. Ἔτσι παρουσιάζεται μιά ἀδυναμία συμμόρφωσης μὲ τὴ νέα κατάσταση, καὶ δὴ διαμόρφωση ἀναλόγων νέων θεσμῶν καὶ ἠθικῆς.

Ὁ Λόρεντς γράφει: «*Ἡ πολιτισμικὴ εξέλιξη εἶναι πάρα πολὺ γρήγορη, γιὰ νά μπορεῖ ἡ ἀνθρώπινη φύση νά συμβαδίζει μ' αὐτήν, ἡ διάνοια μπορεῖ νά γίνῃ ὁ ἐχθρὸς τῆς ψυχῆς*».

Ἀποτέλεσμα εἶναι, ὅτι βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ τρομερὰ προβλήματα, ὅπως ναρκωτικά, τρομοκρατία, βιομηχανικὴ καὶ πολεμικὴ πυρηνικὴ ἐνέργεια, καταστροφή τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς ἀτμοσφαίρας, ἐξάντληση πρώτων ὑλῶν, ὑπερπληθυσμὸς, ἀφθονία ἀγαθῶν κ.λ.π.

Ὅλα αὐτὰ ἀπειλοῦν τὴν πλήρη καταστροφὴ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸ καθένα μόνον του καὶ ὅλα μαζύ, ἀλλὰ περισσότερο ὁ ὑπερπληθυσμὸς, τοῦ

→

ἐπιτυγχάνεται στην πραγμάτευση τοῦ θέματος ἐδῶ εἶναι ὁ φωτισμός τῆς πολιτειακῆς ζωῆς ἀπ' τὸν ἑαυτό της στὴν αὐτοσυνειδησία τῆς φιλοσοφικῆς καὶ ἱστορικῆς σπουδῆς, εἶναι ἡ ταλάντευση τῶν ἰδίων τῶν μηνυμάτων καὶ τῆς ἔμπνευσης τοῦ στοχασμοῦ ὅταν διαρθρώνει τὸν κόσμο.

Ἡ πολιτικὴ ἀνυψώνεται στὴν ἔννοια τοῦ ἔθνους, ὅταν εἰσαγάγει στὸν ἑαυτό της τὴν ἀποστολὴ τοῦ φιλοσοφικοῦ, ὡς χαρακτῆρα ποὺ εἶναι ἀκριβῶς ἀπ' αὐτὸ *ἔνδημος*, ὅταν ἀντανακλᾷ στοὺς ἀνθρώπους τὸ ἴδιο τὸ ἔνδημο τῆς πολυμορφίας καὶ τοῦ δυναμισμοῦ τῶν φιλοσοφικῶν ιδεῶν ποὺ οἰκοδομοῦνται μὲ ἀρχιτεκτονικὴ μεγαλοπρέπεια. Πολιτικὴ δὲν εἶναι ἡ ἐξοδος τῆς ιδέας ἀπ' τὸν ἑαυτό της στὴν φυσικὴ τῆς ἔκπτυξη τοῦ κοινωνικοῦ, ὡς πτώση, δὲν εἶναι τὸ κοινωνικὸ στοιχεῖο ποὺ σκόνταψε στὸ ἔνδημο, μὰ αὐτοσυνειδησία τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ ὡς πράξη τοῦ δικαίου μέσα στὴν ἀντιξοότητα. Ἡ συνειδηση τώρα, ποὺ εἶναι ἡ ἀντιξοότητα τοῦ ἑαυτοῦ γιὰ νὰ ἐμφανισθεῖ ὡς ὑπέρβαση μὲ ἠθικὸ μεγαλεῖο, εἶναι τὸ χρέος!

Ἡ πολιτικὴ συνειδηση ἀνυψώνεται στὴν πατριωτικὴ συνειδηση (σ. 74-77) κι αὐτὴ μὲ τὴν σειρά της στὸ ὕψος τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως (σ. 77-81). Ἡ ἐθνικὴ συνειδηση εἶναι ἡ ιδέα τῆς ἐλευθερίας μὲ σάρκα, εἶναι ὁ ἑαυτός της στὸν ἀτομικὸ χαρακτῆρα τοῦ ἔθνους.

Ὅπως ὑπάρχει ἡ «φιλοσοφικὴ πυραμίδα» τῶν βαθμίδων τῆς συνειδήσεως, μ' ὅμοιο τρόπο ἡ εὐθύνη, ἡ ὑποταγὴ στὶς ἀνώτερες ἀξίες, ἡ ἐκλογή, ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια, ἡ ἠθικὴ ἀνωτερότητα καὶ ἐν τέλει ἡ συνειδηση τοῦ βάρους τῆς ἐλευθερίας, ὅπως ἐξετάζονται ἀπὸ τὸν καθηγ. κ. Γρηγ. Κωσταρᾶ, ἀποτελοῦν τὰ στάδια τῆς ἐξέλιξης κάθε δημοκρατικῆς αὐτοσυνειδησίας, εἶναι ὁ ἴδιος ὁ πανανθρώπινος πόθος τῆς ἀνώτερης εὐγένειας τοῦ κόσμου στὸν ἑαυτό του, ὅπως ξεδιπλώνεται στὸ κοινωνικὸ στοιχεῖο κι ὅπως αὐτὸ τοῦ τὴν ξαναδίνει πίσω στὶς ἀρχές ποὺ διέπουν τὸν κόσμο. Παραπληροφόρηση, ὀλοκληρωτισμός, τρομοκρατία εἶναι ἐκτὸς ἀπὸ διαστροφές τῆς δημοκρατίας ταυτόχρονα πτώσεις ἀπὸ τὴν ιδέα τὴν ἴδια, εἶναι ἡ αὐτοσυνειδησία τῆς ἐλευθερίας ὅταν ξεπέσει στὸ πρακτικόν. Ἡ ἐθνικὴ αὐτοσυνειδησία τώρα εἶναι σημάδι τῆς *philosophia perennis* (τῆς αἰώνιας φιλοσοφίας) στὸν κόσμο, εἶναι τὸ αἰώνιο στὴν ἀληθινὴ του ὑπόσταση τοῦ κράτους.

Ὁ καθηγητὴς κ. Κωσταρᾶς τελειώνει τὸ βιβλίο ἀποδίδοντας μὲ ἀριστοτεχνικὰ παραρτήματα ἐλάχιστο φόρο τιμῆς σὲ τέσσερις μεγάλους τοῦ νεοελληνικοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ, τοὺς Κ.Δ. Γεωργούλη, Θεοφ. Βορέα, Κων/νο Λογοθέτη καὶ Ἰωάν. Θεοδωρακόπουλο.

→
ὁποίου καὶ μόνον συνέπεια εἶναι ὅλα τὰ ἄλλα. Ὁ ὑπερπληθυσμός ἔχει ἄμεση συνέπεια τὴν καταστροφὴ τῆς ἀτμοσφαίρας, τὴν ἐξάντληση τῶν πρώτων ὑλῶν, τὴν ἀνάγκη περιορισμοῦ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δημοκρατίας. Αὐτὰ τὰ προβλήματα δὲν μποροῦν νὰ λυθοῦν παρὰ μόνον μὲ μία παγκόσμιο συνεννόηση, ἂν ἤδη δὲν εἶναι ἀργά, δεδομένου ὅτι τὸ ζήτημα τοῦ ὑπερπληθυσμοῦ ἐπείγει, καὶ δὴ ὄχι μόνον νὰ σταματήσῃ ἡ αὐξηση, ἀλλὰ νὰ μειωθῇ. Ἀς ἀναλογιστοῦμε τίς συνέπειες μὲ τὴν αὐξηση τῶν ταξιδιῶν στὸ διάστημα. Καὶ αὐτὸ εἶναι ὑποχρέωση τοῦ πνεύματος ποὺ εἶχε αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα. Δηλ. ἡ παγκοσμιότητα θὰ πραγματοποιηθῇ ὑποχρεωτικὰ ἀπὸ τὸ πνεῦμα, γιὰ νὰ ἄρῃ τίς ἀντιφάσεις τοῦ πνεύματος καὶ ὄχι ἀπὸ λόγους παραγωγικῶν σχέσεων κ.λ.π.

Δὲν ὑπάρχει καμμία θεωρία ἀνεγνωρισμένη, ἡ ὁποία νὰ μᾶς γνωρίζει τὸ ἄριστο κοινωνικὸ σύστημα, ὅπως π.χ. ἡ ἀταξικὴ κοινωνία, ποὺ τὴν προβάλλουμε σύμφωνα μὲ τὴν ἀποτίμηση τῆς ζωῆς ποὺ κάνουμε ἐμεῖς.

Σήμερα στὸν πολιτισμένο κόσμο ἡ προσπάθεια ἀπὸ ὅλα τὰ κράτη εἶναι νὰ συνδυάσουν, μὲ τὸν μικρότερο δυνατό καταναγκασμό, τίς ἀρχές τῆς ἐλευθερίας.

→

Τὰ τέσσερα αὐτὰ δοκίμια (σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ ἀριστουργηματικὸ δοκίμιο γιὰ τὸν Μπόρχες) ἀποβλέπουν στὸ νὰ ἐπεξεργαστοῦν ὄχι μόνο προσωπογραφίες, μὰ τὸ ἴδιο τὸ εἰδικὸ τῆς ιδέας, σὰν χαρακτῆρα, πάνω στὸ ἀτομικὸ στοιχεῖο, τὴν στιγμὴ τῆς ὑπέρατης τοῦ ἔκφρασης ὡς φιλοσοφικῆς δημιουργίας. Ὁ φιλόσοφος ἐνῶ εἶναι σάρκα, εἶναι σάρκα τοῦ ἀφηρημένου, ἀτομικὴ στιγμὴ τῆς ἰδίας του τῆς ἐξέλιξης ποὺ ὁ ἴδιος πραγματοποιεῖ, καὶ ποὺ τὸν πραγματοποιεῖ καὶ ἡ ἴδια πάνω στὸν ἑαυτὸ της μὲ τὴν ἴδια τὴν δημιουργία του.

Τὸ βιβλίο ἐφόσον ὑπηρετεῖ μὲ τόσο σθένος τὴν φιλοσοφία, ἀφήνει κάθε δικαίωμα καὶ σὲ κεινὴ νὰ τὸ ὑπηρετήσει. Κάθε ἀναγνώστης ποὺ γνωρίζει ἀπὸ ἐθνικὴ αὐτοσυνειδησία, ἄρα καὶ ἀπὸ πολιτικὴ, γιατί ἡ πρώτη προηγείται τῆς δεύτερης, καὶ ὄχι ὅπως ἡ ἐποχὴ συνηθίζει νὰ τ' ἀντιστρέφει, μπορεῖ μὲ συγκίνηση ν' ἀνακαλύψει στὸ βιβλίο τὸ σπάνιο ἄρωμα μιᾶς ὀρμητικῆς πνευματικότητος κάθε φορὰ ποὺ αἰσθάνεται πῶς ἡ τελευταία ἔχει σήμερα ἀμετάκλητα χαθεῖ.

Βασ. Θ. Γαϊτάνης

ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΟΥΛΟΥΡΗΣ, *Ἐπιθυμίες*

Διασχίζοντας τὸ λυρικὸ τοπίο τοῦ Χρήστου Κουλούρη, νοιώθεις ἔντονα μέσα σου μιὰ πνοὴ ρίγους ποὺ ἐμφυσᾷ ἡ ἄκρα εὐαισθησία του. Ἡ ἴδια εὐαισθησία ποὺ δακρύζει στίχους καὶ στίς πρόσφατες *Ἐπιθυμίες* του. Καὶ σ' αὐτὴν, ὅπως καὶ σὲ κάθε ἄλλῃ ἀπὸ τίς συλλογές του ποὺ προηγήθηκαν - ἥδη ἔχουν ἐκδοθεῖ δεκατρεῖς, ἐνῶ συναριθμοῦνται δεκαοχτὼ ἀκόμη μὲ διηγήματα, μυθιστορήματα, κριτικὲς μελέτες - ὁ ποιητὴς εἶν' ἓνας ταξιδιώτης ποὺ ἀποκομίζει τὴν ἐνδότερη οὐσία τῶν ἐμπειριῶν, φιλτραρισμένη μὲς ἀπὸ πικρές, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐνατενίσεις προσώπων καὶ πραγμάτων, στὰ ἡμίφωτα ὅπου κινοῦνται ἀπειλητικὰ οἱ σκιὲς ποὺ τρομάζουν τὰ ὄνειρα. Καὶ στοιχεῖο πρωταρχικὸ γιὰ τὸν Χ.Κ. εἶναι, βέβαια, τ' ὄνειρο. "Ἐνα ὄνειρο - ἐδῶ *«κατασπαραγμένο ἀπὸ μνήμες»* - ποὺ προσπαθεῖ, ὡστόσο, νὰ διασώσει μέσα στὴν ἐρημιὰ τοῦ κόσμου, ποὺ διέρχεται ἴσως τὴν πιὸ ἐπικίνδυνη νύχτα του, *«μαζεύοντας ἄστρα καὶ λευκὰ πουλιά»*. Γιὰ νὰ κερδίσει τὸν οὐρανὸ γιὰ τὸν "Ἀνθρώπο, ποὺ ὁ ἐφιάλης ἔγινε πιά ὁ σύντροφος στὸν ταραγμένο ὕπνο του. Κι ἔτσι, *«κάθε πρωὶ πρέπει νὰ ἐλέγχει τὴ συνείδησή του»*, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ εὐελπιστεῖ στὴν πολυπόθητη «λύτρωση».

→
δικαιοσύνης, παραγωγικότητας, προόδου, ἀποκλεισμοῦ τῆς ἐκμετάλλευσης ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο, ἀναλόγου διαμόρφωσης τῆς ἰδιοκτησίας κ.λ.π.

Ὁ συνδυασμὸς ἐπιτυγχάνεται μὲ αὐξομείωση τῆς ἔντασης συμμετοχῆς τῆς κάθε μίας ἀπ' αὐτὲς τίς ἀρχές, ὥστε νὰ ἐπιτευχθῇ τὸ ἐπιθυμητὸ ἀποτέλεσμα ποὺ καθορίζεται ἀπὸ μιὰ ἀποτίμηση τῆς ζωῆς, ἡ ὁποία ἐκτός ἀπὸ τὴ συνέχεια θὰ ἐπιτρέπει τὴν εἰρηνικὴ συμβίωση ὅλων τῶν πολιτῶν, θὰ δικαιολογεῖ τίς ἀπαραίτητες ἀνισότητες ποὺ ἐπιβάλλει ἡ παραγωγικότητα καὶ ἡ πρόοδος καὶ θὰ ὑποβοηθεῖ μιὰ κάποια ἀπάντηση στίς μεταφυσικὲς ἀγωνίες. Καὶ νὰ ἔχουμε πάντα ὑπ' ὄψιν μας αὐτὰ ποὺ γράφει ὁ Weber: *«Δὲν ἀρκεῖ νὰ πιέζει ἡ σκέψη πρὸς ὑλοποίηση, χρειάζεται καὶ ἡ πραγματικότητα νὰ ὠθεῖται πρὸς τὴ σκέψη»*.

Καὶ ἓνα ἄλλο ποὺ ἔφερε ἡ πρόοδος καὶ δὲν πρέπει νὰ παραβλέπουμε, εἶναι ὅτι ὁ ἀποχρωματισμὸς τῆς ὀρθοσκείας ἔχει σὰν αἰτία καὶ τὴν πληθώρα τῶν ἀγαθῶν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων.

Θ. Οἰκονόμου

Φορές, μοιάζει ν' απομακρύνεται μέσ' απ' τις λέξεις του, «*ἄθῶες σὰν παιδιά*», μὰ εἶναι διαρκῆς ἡ ἐπαγρύπνηση πάνω σὲ καταστάσεις, ὅπου πάντα ἐπανερχεται μὲ τὴ δύναμη τῆς τρυφερότητας, μὲ τὴν τρυφερότητα τῆς ἀγάπης, γιὰ νὰ ἐνσταλάξει στοὺς στίχους τοῦ ἐκεῖνο τὸ ἱλαρὸ φῶς ποὺ καταυγάζει χρόνια τώρα τὸν σεπτό, περικλειστο χῶρο τῆς Ποίησης. Χῶρον ὅπου ἡ ἱερουργία φαίνεται νὰ ἔχει ἐκτοπιστεῖ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐπιτήδειους ποὺ προσπαθοῦν νὰ σὲ πείσουν πὼς ἡ Τέχνη δὲν εἶναι Ναός, μπορεῖς, ἐπομένως, ν' ἀσχημονεῖς ἀνενδοίαστα — καὶ μὲ τὴν πράξη καὶ μὲ τὸν λόγο.

Τάσος Γ. Ἀναγνώστου

Δ. ΜΑΓΚΛΙΒΕΡΑΣ, *Κοινωνική Ἐπικοινωνία*

Στὸ ἔργο αὐτὸ ὁ καθηγητὴς κ. Μαγκλιβέρας ἐπιδιώκει τὴν ὀριοθέτηση τῆς κοινωνικῆς ἐπικοινωνίας ὡς ἐπιστῆμης σὲ ἱστορικὸ βάθος καὶ μὲ προσπάθεια ἐπανατοποθέτησης. Στὸ α' μέρος τοῦ ἔργου «*Θεωρία καὶ πράξη τῆς κοινωνικῆς ἐπικοινωνίας*» περιλαμβάνεται μιὰ γενικότερη ἐπισκόπηση τῆς ἐπιστῆμης τῶν δημοσίων σχέσεων ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς θεωρίας, ὅσο καὶ τῶν ὄρων τῆς ἐμπειρικῆς ἐφαρμογῆς της. Σύμφωνα μὲ τὸν σ. στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα τὸ πνεῦμα τῶν δημοσίων σχέσεων βρῆκε καταλλήλοτατο κλίμα ἀνάπτυξης πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς ἀξιοποίησης τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητας (σ. 26), ἐνῶ τὸ πνεῦμα τῶν δημοσίων σχέσεων σήμερα φαίνεται ν' ἀναγνωρίζεται ἀπ' ὅλους τοὺς παράγοντες τῆς ἐθνικῆς ζωῆς τῶν διαφόρων κρατῶν ὡς περίοδος σημαντικῶν μεταβολῶν, ἀνακατατάξεων καὶ ἀνασυσχετισμῶν δυνάμεων (σ. 40). Ἐπιδιώκοντας τὴν περιγραφή τῶν στοιχείων ποὺ ἐπιδροῦν στὸν γενικὸ προσανατολισμὸ τῆς κοινῆς γνώμης ὁ σ. διακρίνει τὴν πνευματικὴ ἀλληλεπίδραση, τὴν ὁμαδικὴ συνείδηση καὶ τὴν ὁμαδικὴ μνήμη ὡς στοιχεῖα συνοχῆς καὶ ἐπιρροῆς τῆς ὁμάδας, ἐνῶ ἡ ἔννοια τῆς ἐλευθερίας διαφοροποιεῖ τὴν ἐπιστῆμιν τῶν δημοσίων σχέσεων, σύμφωνα μὲ τὸν συγγραφέα, ἀπὸ τὴν προπαγάνδα (σ. 237). Στὸν βαθμὸ ποὺ οἱ δημόσιες σχέσεις συντελοῦν στὴν ἀνάπτυξη πνεύματος συναντιλήψεως καὶ συνεργασίας μέσα στὸ κλίμα τοῦ ἐλεύθερου δημοκρατικοῦ διαλόγου τείνουν νὰ συμβάλλουν στὴν κοινωνικὴ ἄμυνα ἐναντίον τῶν προθέσεων ἐπιβολῆς ἀνελεύθερων πολιτικῶν, κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν καθεστώτων ἢ κινήματων (σ. 315), ἐνῶ, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν δημοσίων σχέσεων στὸν κοινωνικο-πολιτικὸ τομέα διαδραματίζει τὸν ρόλο τοῦ καταλύτη σὲ ἀνεύθυνες τάσεις καὶ ὁδηγεῖ σὲ λύσεις στὰ πλαίσια τοῦ ἐφικτοῦ. Στὸ β' μέρος τοῦ ἔργου «*Ἡ πρακτικὴ λειτουργία τῶν δημοσίων σχέσεων*» παρέχονται στοιχεῖα γιὰ τὶς ὁργανωτικὲς δομὲς διαφόρων ἐκδηλώσεων πρακτικοῦ περιεχομένου σὲ διαγραμματικά πλαίσια ἀνάλογα μὲ τὸ πρόγραμμα τῆς κοινωνικῆς ἐπικοινωνίας.

Πρόκειται γιὰ ἐγχειρίδιο εὐρυτάτης πρακτικῆς χρησιμότητας.

Μανώλης Μαρκάκης

ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΠΕΣΤΑΛΗΣΑΝ

ΜΑΡΩ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ, *Ὑφάντρες (ποιήματα)*, Ἀθήνα 1987.

Ἡ ἀχνὴ γοητεία τῆς ποίησης τῆς Μ.Σ. εἶναι ἐπικίνδυνον νὰ περιγραφεῖ μὲ λόγια. Δὲν εἶναι ἓνα πολυεπίπεδο μπριλ-

λάντι μὲ μυριόστροφες λάμπεις, κάτι ποὺ εὐκόλα συναντᾷ στὰ κοσμηματοπωλεῖα, ἀλλὰ ἓνα θαμπὸ κρύσταλλο στρογγυλὸ καὶ λειασμένο ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἡμιπολύτιμο καὶ σπάνιο, ποὺ ὅμοιο ἢ δευτερό του δύσκολα συναντᾷ

στη φύση. Τὰ σελαγίσματα τῶν ἄστρον (: «τὸ φωτεινὸ μάτι/ τοῦ Σίριου», «ὁ κατακλυσμὸς στὸν ἀστερισμὸ/ τοῦ Σκορπιοῦ», ἢ «Σελήνη ἀπὸ λεπτότατο ὁπάλι/ ἢ σελήνη πού κλαίει», ὁ Ἄλτεμπαρὰν πού καίγεται) μαγεύουν τὴν ποιήτρια, πού ἀτενίζει καὶ συνομιλεῖ μαζί τους, ὅταν αὐτὰ φαίνονται νὰ κατεβαίνουν στὴ γῆ.

Ποίηση λυρική, τρυφερή, ἀρωματισμένη· ποίηση πού πρέπει νὰ διαβαστεῖ μακριὰ ἀπὸ τὸν κόσμο μας, κάτω ἀπὸ τοὺς πελώριους ἥλιους ἑνὸς ἄλλου πλανήτη. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀξία της, αὐτὴ καὶ ἡ ἀπαξία της. — Ο.Μ.Δ.

ΑΛΕΚΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΑΗΣ, *Κουβεντιάζοντας* με τὸν Ἀλέξανδρο (ποίηση), Ἀθήνα 1987.

Δημιουργικότατος ὁ Α. Χ. μᾶς ἔδωσε, μέσα σ' ἓνα χρόνο, ἓνα ἀκόμα βιβλίο του μὲ τίτλους. Πρόκειται γιὰ μιὰ σειρὰ ἀπὸ μικρὰ καὶ μεγάλα ποιητικὰ συνθέματα, πού ὅλα ἔχουν κάτι νὰ μᾶς ποῦν, νὰ μᾶς ὑποδείξουν ἢ νὰ μᾶς κεντρίσουν τὴν προσοχή. Συνδυάζοντας τὴν λυρικότητα μὲ τὴν συνειδησιακὴ ἐργήγορη ξεσηκώνει κύματα ἀνησυχίας, ἔγνοιες καὶ διλήμματα, πού ὅλα μαζί δίνουν μιὰ διαχρονικὴ διάσταση τῆς δικῆς του προβληματικῆς. Χωρισμένο σὲ τρεῖς κύκλους τὸ βιβλίο: ὁ πρῶτος, ἀναφέρεται στὸν ἑγγονό του τὸν Ἀλέξανδρο, ὁ δεῦτερος σὲ φίλους (πορτραῖτα) καὶ ὁ τρίτος μὲ ὑπότιτλο: παράδοση. Γενικός παρονομαστὴς καὶ στοὺς τρεῖς κύκλους (θᾶλεγα, ἐνότητες) ἡ εὐαισθησία καὶ ἡ τρυφερή, συχνά μελαγχολικὴ καὶ νοσταλγικὴ διάθεση τοῦ ποιητῆ, πού καταφέρνει μὲ λιτὰ μέσα νὰ συγκινήσει καὶ νὰ σταλάξει στὴν ψυχὴ τοῦ ἀναγνώστη κάτι ἀπὸ τὴν δική του. Λόγος καίριος καὶ οὐσιαστικός, πού συντελεῖ ἀποφασιστικὰ στὴν διαμόρφωση ἑνὸς αἰσθητικοῦ καὶ συγκινησιακοῦ φορτίσματος ἀπὸ τὰ πιὸ πρωτότυπα καὶ γοητευτικὰ. Ποιήματα ὅπως ἡ «Προσμονή», ἡ «Πρώτη Λέξη», «Μάταιη προσδοκία», «Θάλασσα», «Δανάη», «Τετράστιχο», ἀπὸ τὰ πιὸ ἀξιόλογα τῆς συλλογῆς μὲ λυρικές προεκτάσεις ἀσυνήθιστης ἐμβέλειας. Ε.Γ.Ρ.

ΚΩΣΤΗΣ ΚΟΚΟΡΟΒΙΤΣ, *5 Μελετήματα*. Ἐκδόσεις Μαυρίδης, Ἀθήνα 1986.

Ἐμπνεόμενος, θὰ ἔλεγα, ἀπὸ τὰ «Μελετήματα» τοῦ ἐκλεκτοῦ συγγραφέα Κωστῆ Κοκόροβιτς, θὰ

μποροῦσα νὰ ἐπαναλάβω καὶ ἐγὼ τὸ Πυθαγόρειο «Μὴ ἐν πολλοῖς ὀλίγα λέγε, ἀλλὰ ἐν ὀλίγοις πολλά» καὶ νὰ κάμω τούτῃ τὴν ἀπλὴ δήλωση: Ὁ Κωστὴς Κοκόροβιτς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἐπαίνων. Αὐτὰ πού γράφει, εἶναι προϊόντα ἑνὸς ἐντιμοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου.

Ἄς δώσουμε στοὺς ἀναγνώστες τοῦ *Δαυλοῦ* ἓνα ἐλάχιστο δεῖγμα ἀπ' τὴν νέα δουλειὰ τοῦ συγγραφέα, πού πᾶν ἀπὸ πενήντα χρόνια προσφέρει πνευματικὰ δημιουργήματα ἀξιόλογα στὸ Ἑλληνικὸ κοινόν. Ἄς πάρουμε κάποια ἀποσπασματικὴ γέυση ἀπ' τὸ 1ο Μελετήμα: «*Ἡ αἰώνια γυναικα. Ἡ Ἑλληνίδα καὶ ἡ μητέρα*»: «Ὅλες οἱ σχέσεις καὶ οἱ δεσμοὶ σ' αὐτὴν τὴν συμβατικὴ κοινωνία ἔχουν συμφέροντα, κίνητρα κι' ἐλατήρια ὑλικά κι' ἐγωϊστικά-ἄμεσα ἢ ἔμμεσα. Καὶ ὅσα δὲν εἶναι ὁρατὰ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ, θὰ τὰ βροῦμε ψάχνοντας... Μὰ κανένας (δεσμός) δὲν ἔχει τὴν μοναδικότητα τῆς Μάνας... Ἐμεῖς χωρὶς νὰ παραγνωρίζουμε ... τὸν ἀληθινὰ τεράστιο ρόλο καὶ μόχθο τοῦ πατέρα, πιστεύουμε στὴν ἐντελῶς ἰδιάζουσα «θέση» τῆς Μάνας, ἔτσι καθὼς τὴν θέλει καὶ τὴν ἔχει τοποθετήσει ἡ ἴδια ἡ φύση, πού δὲν παραβιάζεται, δὲν ἀλλοιώνεται, δὲν παραχαράζεται ἀτιμωρητῇ διδάσκοντας «τὸ γῆν κατὰ φύσιν καὶ ὄχι παρὰ φύσιν».

Μ' αὐτὲς τίς θεμελιωτικὲς θέσεις ὁ Κ. Κοκόροβιτς ὁδοιπορεῖ ξεκινώντας ἀπ' τοὺς μυθολογικοὺς χρόνους καὶ μὲ τὴν εὐαισθησία πού διακρίνει τὸν χρωστῆρα του μὲ ἀνάλαφρες πινελλιές δίνει τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τοῦ πορτραῖτου τῆς ζωῆς πολλῶν ὀνομαστῶν γυναικῶν, πού ἀναφέρονται ἀπὸ τοὺς πνευματικοὺς γίγαντες τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας: «*Τὴν ὥρα τοῦτη, ἔχουν ἀνοίξει τὰ μνήματα τῶν μητέρων, σὲ ὅλα τὰ κοιμητήρια τῆς οἰκουμένης. Οἱ νεκροπόλεις καὶ οἱ χαμένες πολιτείες ζωντανεύουν. Ἀκόμα καὶ ἡ Ἀτλαντίδα, πού, κάποτε, τὴν κατάπνευε ἡ θάλασσα ἀπὸ τὰ βάθη της, ἀνεβάζει στὰ κύματα τὰ φαντάσματα τῶν μητέρων, πού εἶχαν βρεῖ τὴν ἀνάπαψη στὸ χῶμα της... Καὶ ὅπου τέφρα πεθαμένους Μητέρας, τὴν ταξιδεύουν οἱ ἄνεμοι, ἀπὸ ἄκρη σὲ ἄκρη τῆς Γῆς...*». Η.Α.Τ.

Δ.Β. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ, *Μυστικὰ τραγούδια, Θεσσαλονίκη 1987*.

Ποίηση στὸ στυλ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, χωρὶς ὅμως νὰ καταντᾷ δουλοπρεπὴς καὶ ἄβαθη μίμηση, ἀλλὰ τουναντίον μεστὴ πρωτοτυπία καὶ τέχνης. Τὸ περιεχόμενο τῶν ποιημάτων αὐτῶν (πού μετριοφρόνα ἀποκαλοῦνται *τραγούδια*) εἶναι θρησκευτικόν, ἢ μυστικὴ ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖο ὁ ποιητὴς ἀποκαλεῖ «ἅγιο Ἀγαπημι-

ένο». 'Ο δημιουργός τών συνθεμάτων αὐτῶν ἀποφεύγει δύο κινδύνους: πρώτον, τῆς μορφῆς (στίχοι σέ παρωχημένη τεχνοτροπία) καί, δεύτερον, τοῦ θέματος (χιλιοειπωμένοι καί ἀπλοϊκοί συνειρμοί). Κι αὐτό χάρις στήν θαυμαστή ἐσωτερική φλόγα πού τόν διακατέχει. — Ο.Μ.Δ.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ε. ΣΤΑΥΡΑΚΑΣ, *"Άσμα 'Ασμάτων (ποίηση), 'Αθήνα 1987.*

'Ο ἐκλεκτός ποιητής Παναγιώτης Σταύρακας μέ τήν εὐαισθησία πού τόν διακρίνει σέ ὅλα τὰ ἔργα του καί μέ μιὰ πραγματικά πετυχημένη προσπάθεια μεταφέρει, κατ' ἐπιλογή, στίχους ἀπό τὸ *"Άσμα 'Ασμάτων* σὲ ὠραϊότατα Χάι-Κάι. Ἄσπογος ὁ στίχος τῶν Χάι-Κάι τοῦ Π.Σ. καί ὠραία ἡ καθαρεύουσα τὴν ὁποία χρησιμοποιεῖ. Ἡ ὅλη ἐργασία, πραγματικά πρωτότυπη, πρέπει νὰ ἔχει ἀπαιτήσει μεγάλη ἐπιμονή καί πολύ κόπο, παράλληλα μέ τίς λογοτεχνικές ικανότητες τοῦ ποιητῆ. Εὐγε.

Τὸ ἔργο προλογίζει ὁ Πάνος Ν. Παναγιωτοῦνης. — Ε.Ε.Μ.

ΥΒΟΝΝΗ ΑΡΝΟΚΟΥΡΟΥ—ΚΕΡΕΣΤΕΤΖΗ, *'Ανακύκλωση τοῦ Φωτός (ποίηση), 'Αθήνα 1987.*

'Η ἐπιμελημένη ἔκδοση, ὁ λυρικός καί ὠραῖος στίχος τῆς συλλογῆς καί τὰ εἰκαστικά τῆς Βάσως Κατράκη πού στολίζουν τίς σελίδες τοῦ βιβλίου, μᾶς δίνουν ἕνα πραγματικό καλλιτέχνημα. Προλογίζει ὁ Φοῖβος Δέλφης μ' ἕναν ὠραῖο πρόλογο πού τόν ἀξίζει τὸ βιβλίο. Διαβάζοντας τὴν ποίηση τῆς Υ.Α.-Κ. *"ὁ τόπος γύρω ἀνασαίνει γλυκάδα* καὶ *"Περίχαρης Φαέθοντας / γιὸς τοῦ "Ἠλίου καὶ τῆς Κλυμένης/ ζαρκάδα φτερωμένη/ στὰ χαρωπά σου βλέμματα φαντάζει". — Ε.Ε.Μ.*

ΚΥΡΟΣ ΝΑΡΒΑΣ, *'Η 'Αγροτική 'Επανάσταση καὶ ἡ 'Αλήθεια (μελέτη), 'Αθῆνα 1986.*

'Εν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἔντονα καί ἐν πολλοῖς τραγελαφικά γεγονότα πού σημάδεψαν τὴν Ἀγροτική «'Επανάσταση» στήν Ἑλλάδα, ἰδίως μετὰ τὴν προσάρτηση τῆς Ἀρτας καί τῆς Θεσσαλίας τὸ 1881, ἡ περιγραφή τους ἀπὸ τὸν συγγραφέα στὸ βιβλίο αὐτὸ γίνεται σὲ μελιχίο, ἀντικειμενικὸ καί πολιτισμένο τόνο. Μαθαίνουμε πράγματα, πού οἱ πλείστοι ἐξ ἡμῶν τῶν νεωτέρων ἀγνοοῦσαμε, μέ τὸν τρόπο πού θὰ θέλαμε νὰ τὰ μάθουμε. Ἡ ἔκδοση ἀπλὴ μὰ σωστή, ἂν ἐξαιρέσουμε τὸν κατὰ κόρον λανθασμένο τονισμό τῆς βαρεῖας στὸ πολυτονικὸ σύστημα. — Ο.Μ.Δ.

ΣΤΥΛ. Σ. ΜΠΑΪΡΑΚΤΑΡΗΣ, *Σεραφεῖμ Μυτιληναῖος. 'Ο λησμονημένος πρωτοπόρος (1670-1735).*

Στὴν σύντομη ἀλλὰ περιεκτικὴ ἐργασία τοῦ ὁ κ. Σ.Μ. πετυχαίνει νὰ δώσει ὅσο γίνεται πιὸ ὀλοκληρωμένη τὴν μορφή τοῦ Σεραφεῖμ τοῦ Μυτιληναῖου, κληρικοῦ καί πνευματικοῦ ἀνθρώπου τῆς Τουρκοκρατίας, πού ἐργάστηκε γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀφύπνιση τοῦ λαοῦ καί προσέφερε πολλά, παρ' ὅλο ὅτι λησμονήθηκε καί παρεξηγήθηκε ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του. Εἶναι χρησιμότητες αὐτοῦ τοῦ εἶδους οἱ ἱστορικὲς μονογραφίες, πού συνδυάζουν ἕνα στρωτὸ γράψιμο μέ μιὰ πλήρη καί εὐμέθοδη ἀνάπτυξη τοῦ θέματος. Ἀλλωστε ὁ μελετητὴς χρησιμοποίησε μιὰν πλούσια βιβλιογραφία στήν προσπάθειά του νὰ φωτίσει ἀπ' ὅλες τίς πτυχές τὴν προσωπικότητα τοῦ λησμονημένου ἐκείνου ἀγωνιστῆ τῆς ἐλευθερίας, τοῦ πρώτου ἐθναπόστολου καί ἐθνομάρτυρα τοῦ σκλαβωμένου ἑλληνισμοῦ, κατὰ τὸν Γ. Βαλέτα. Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ δράση του στὸ ἐξωτερικὸ, ἐνῶ τὸ τραγικὸ τέλος του προβληματίζει ἀκόμα καί σήμερα τοὺς μελετητές του. Χωρὶς ἀμφιβολία ἡ μελέτη αὐτὴ ἀποτελεῖ μιὰ συμβολὴ στήν βαθύτερη καί πληρέστερη μελέτη τῆς σκοτεινῆς καί σὲ πολλὰ ἀκόμα ἀγνωστῆς περιόδου τῆς Τουρκοκρατίας. — Ε.Γ.Ρ.

ΣΟΦΙΑ ΣΤΡΕΖΟΥ, *Νυχτερινὸ πρελούδιο (ποίηση), «Νέα Σκέψη», 'Αθήνα 1987.*

'Η ποίηση τῆς Σοφίας Στρέζου δὲν εἶναι ποίηση τοῦ συρμοῦ. Σὲ μιὰ ἐποχὴ πού ἡ ἀγάπη εἶναι ντεμοντέ, αὐτὴ ἀποτελεῖ ἕνα ἀσταμάτητο παραπάτημα μπροστὰ στήν ὀφθαλμαπάτη μιᾶς χαμένης ἀγάπης. Καί, προπάντων, εἶναι ποίηση ζωντανή. Οἱ νεκροὶ δὲν καίγονται στήν ἔρμηιά τοῦ πόθου, οὔτε ὑποφέρουν ἀπὸ τὴ δίψα τοῦ πάθους. Ἐκεῖνη θὰ τὰ ὑποφέρει ὅλ' αὐτὰ, ζώντας. Ποιήματα πού πρέπει νὰ διαβαστοῦν, ὅπως ὑποδηλοῖ ὁ τίτλος, βράδυ, μέ ἐρωτικὴ μουσική, ὅταν ὅλα φαίνονται πιὸ ὁμορφα καί οἱ ἄλλοι συνηθισμένοι θνητοὶ κοιμούνται. Γιὰ τὴν ποιήτρια ὅμως ὁ ἔρωτας, χωρὶς τὴν ὑπόδομή τοῦ συναισθήματος, εἶναι *"φόνος στὸ κορμί"*. Μὰ στὴ σημερινὴ μηχανιστικὴ ἐποχὴ δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα γιὰ τοὺς ποιητές. Ἡ μελωδική, ἀηδονόγαλη φωνὴ τους δὲν ἀκούγεται μέσ στήν τύρβη καί τὴν ἀχολοή. Εἶναι ἕνα ἀβρόδου λουλούδι πιεσμένο ἀνάμεσα σὲ τοίχους ἀπὸ πέτρα. Ἀλλὰ, ὅπως λέει στὸ πρῶτο ποίημα τῆς συλλογῆς τῆς ἡ Σ.Σ., πού πρωτοδημοσιεύτηκε στὸν «Δαυλὸ»: *"θμῆσου, / κανέναν τοῖχος δὲν εἶναι τόσο σκοτεινός, / ὅσο ἡ φυλακισμένη σου καρδιά"*. — Ο.Μ.Δ.